

संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौंको मुखपत्र

अरुण सुसेली

www.sankhuwasabhatamusamaj.org.np

वर्ष २२ अंक २१ पौष, २०७९

- समृद्ध संखुवासभा : हाम्रो सपना र संकल्पहरु
- लोपोन्मुख अवस्थामा परम्परागत गुरुङ लामा संस्कार
- हाम्रो धर्म र संस्कार एक विवेचना
- जनसंख्या र बसाइँ- सराइसम्बन्धी एकीकृत विकास प्याकेज तर्जुमा
- आदिवासी जनजाति मुक्तिका योद्धा

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५
सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा
दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना
व्यक्त गर्दछौ ।

हिमाल ज्वेलर्स प्रा.लि.

गंगाराम गुरुड

कार्यकारी निर्देशक

पोष्ट बक्स नं. ६५६५, चाबहिल ७, काठमाडौं

फोन नं. ०१-४४६६३३३, ४४६९२२२

मोबाइल नं. ९८४५९४२८५६, ९८४५७४२८५६

E-mail: himal-Jwellers@yahoo.com

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

संखुवासभा तमू
(गुरुड) समाज
युके

बधाई तथा शुभकामना !

संखुवासभा तमू समाज, काठमाडौंका सल्लाहकार सिआई श्री नारायणकुमार गुरुड र श्रीमती दिपकला गुरुडकी सुपुत्री सुश्री डिना गुरुडले अष्ट्रेलियाको मेलबोर्न स्थित प्रसिद्ध Deakin University बाट कम्प्युटर साइन्समा सर्वोत्कृष्ट (Distinction) अंकसहित डिप्लोमा तह उतिर्ण गरेको हार्दिक बधाई ज्ञापन गर्दछौं । साथै थप प्रगति सहितको उज्यालो भविष्यको लागि **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

सि.आई. नारायण कुमार गुरुड तथा दिपकला गुरुड
संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

बधाई तथा शुभकामना !

हाम्रा आयुष्मान सुपुत्र श्री विपीन गुरुडको श्री दल बहादुर गुरुड तथा श्रीमती फुलमाया गुरुडको सुपुत्री सुश्री सख्नुम गुरुड सँग यही मिति २०७९ साल मंसिर २३ गते वैवाहिक सम्बन्ध सम्पन्न भएकोले हाम्रा स-परिवारको तर्फबाट हार्दिक बधाई तथा सुखमय दाम्पत्य जीवनका लागि **शुभकामना** व्यक्त गर्दछौं ।

हजुर आमा

रत्नमाया गुरुड

वावु /आमा

वालकुमार गुरुड / पवित्रा गुरुड

भाई

पविन गुरुड

खाँदबारी नगरपालिका ४, छभाईया गाउँ

सेकाहा, संखुवासभा

हाल : कपन, काठमाण्डौ

बधाई तथा शुभकामना !

हाम्रा आयुष्मान सुपुत्र श्री **पवन गुरुड**को श्री नरेन्द्र कुमार गुरुड तथा श्रीमती भद्र कुमारी गुरुडको सुपुत्री सुश्री **प्रेमा गुरुड**सँग यही मिति २०७९ साल मंसिर १९ गते वैवाहिक सम्बन्ध सम्पन्न भएकोले हाम्रा स-परिवारको तर्फबाट हार्दिक बधाई तथा सुखमय दाम्पत्य जीवनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

हजुर आमा : भिमादेवी गुरुड

वावु /आमा : नरेन्द्र कुमार गुरुड / चन्द्र कुमारी गुरुड

एंम समस्त परिवरजन ।

खाँदबारी नगरपालिका -३, चिसोपानी, संखुवासभा

बधाई तथा शुभकामना !

हाम्रा आयुष्मती सुपुत्री सुश्री **प्रमिला गुरुड**को श्री गोपी बहादुर गुरुड तथा श्रीमती मैया गुरुड / कमला गुरुडका सुपुत्र श्री **सन्तोस गुरुड**सँग यही मिति २०७९ साल मंसिर १९ गते वैवाहिक सम्बन्ध सम्पन्न भएकोले हाम्रा स-परिवारको तर्फबाट हार्दिक बधाई तथा सुखमय दाम्पत्य जीवनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

हजुर आमा : भिमादेवी गुरुड

वावु /आमा : नरेन्द्र कुमार गुरुड / चन्द्र कुमारी गुरुड

एंम समस्त परिवरजन ।

खाँदबारी नगरपालिका -३, चिसोपानी, संखुवासभा

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

श्रीमान / श्रीमती

टिकाराम गुरुड तथा कलु माया गुरुड

खाँदबारी नगरपालिका-४, सेकाहा, संखुवासभा

हाल : बानेश्वर काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

श्रीमान / श्रीमती

गणेश कुमार गुरुड/खड्ग कुमारी गुरुड

खाँदबारी नगरपालिका- ३, चिसोपानी, संखुवासभा

हाल: धुम्बाराही काठमाडौं

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

श्रीमान् / श्रीमती

धर्मराज गुरुड / इन्द्रकुमारी गुरुड

शुभकामना !

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अबसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदिबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

तुलाराम गुरुड तथा टीकामाया गुरुड

खाँदबारी न.पा. १०, हेलुवा, संखुवासभा, हाल : ढोलाहिटी, ललितपुर

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ०३ बिष्टगाउँ निवासी विक्रम संवत् १९८६ असार २८ गते जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय ममतामयी माताश्री **मनमाया गुरुङ**को वि. सं. २०७९ बैशाख २४ गते ९३ बर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म

वि. सं. १९८६ असार २८ गते

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७९ बैशाख २४ गते

स्व. मनमाया गुरुङ

श्रीमान : स्व. इन्द्र बहादुर गुरुङ

छोरा / बुहारीहरू : प्रदिप कुमार गुरुङ / निरा गुरुङ, बिजय कुमार गुरुङ / हिमा घले गुरुङ

छोरी ज्वाईंहरू : सिता गुरुङ / स्व. आप्पा गुरुङ, ईश्वरी गुरुङ / दल बहादुर गुरुङ
नाति तथा नातिनीहरू

संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खादबारी नगरपालिका वडा नं. ११ आडला गाउँमा विक्रम संवत् १९८४ भाद्र १५ गते जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय पिताश्री **खड्ग बहादुर गुरुङ**को विक्रम संवत् २०७९ साउन ३० गते ९५ बर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म

वि. सं. १९८४ भाद्र १५ गते

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७९ साउन ३० गते

स्व. खड्ग बहादुर गुरुङ

छोरा / बुहारीहरू : राम बहादुर गुरुङ / जयसिता गुरुङ, लक्ष्मण गुरुङ / गंगा गुरुङ,
टिकाराम गुरुङ / माया गुरुङ, तारालाल गुरुङ / मिना गुरुङ

छोरी / ज्वाईंहरू : स्व. इन्द्र गुरुङ / शेखरमान गुरुङ, कुमारी गुरुङ / प्रो.डा. योगेन्द्र
गुरुङ, देवी गुरुङ / टिकाराम गुरुङ तथा नाती / नातिनीहरू

संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

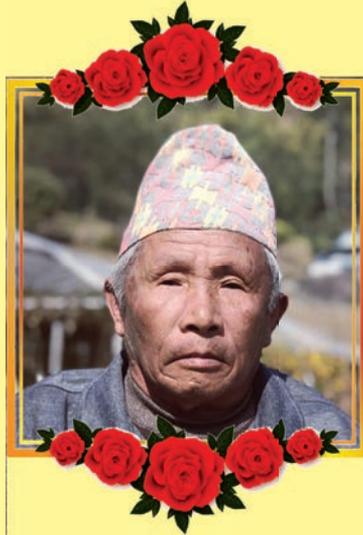
भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ४ सेकाहा गाउँमा
विक्रम संवत् २००५ मंसिर १५ गते जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय पिताश्री
मकर ध्वज गुरुङको २०७९ बैसाख २८ गते ७४ वर्षको उमेरमा
असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै
यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरुमा हार्दिक
कृतज्ञता प्रकट गर्दछौ ।

जन्म

वि. सं. २००५ मंसिर १५ गते

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७९ बैसाख २८ गते

स्व. मकर ध्वज गुरुङ

श्रीमती : बिडका माया गुरुङ

छोरा बुहारीहरु

गणेश कुमार गुरुङ / दुर्गा देवी गुरुङ, महाविर गुरुङ / बिमला गुरुङ

छोरी ज्वाईंहरु

पंखा माया गुरुङ / रत्न बहादुर गुरुङ, लक्ष्मी माया गुरुङ / पदम बहादुर गुरुङ

नातिहरु : सौनक गुरुङ, सन्जोक गुरुङ, पवन गुरुङ, गगन गुरुङ, आमोद गुरुङ

नातिनिहरु

सोनु गुरुङ, डोल्मा गुरुङ, दिवा गुरुङ

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खादबारी नगरपालिका वडा नं ४ सेकाहा गाउँमा विक्रम संवत् १९९५ सालमा जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय पिताश्री **सल बहादुर गुरुङ**को विक्रम संवत् २०७८ चैत्र १५ गते ८३ बर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म
वि. सं. १९९५

स्वर्गारोहण
वि. सं. २०७८ चैत्र १५ गते

स्व. सल बहादुर गुरुङ

श्रीमती : बाटुली माया गुरुङ

छोरा बुहारी : देवी प्रसाद गुरुङ / हरिमाया गुरुङ

नाति तथा नातिनी बुहारी : विष्णु गुरुङ / नविना गुरुङ,

नातिनि तथा नातिनि जुवाई : अस्मिता गुरुङ / मनहर गुरुङ

पलातिनी : आरिका गुरुङ

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ३ चिसोपानी मानेभञ्ज्याङमा विक्रम संवत् २००१ माघमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय पिताश्री **लक्ष्मी प्रसाद गुरुङ**को ७६ वर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म
वि. सं. २००१ माघ ८

स्वर्गारोहण
वि. सं. २०७७ चैत्र २४

स्व. लक्ष्मीप्रसाद गुरुङ

श्रीमती : भिमादेवी गुरुङ

छोरा बुहारीहरू : गणेश कुमार गुरुङ / खड्गमाया गुरुङ, नरेन्द्र गुरुङ / चन्द्र कुमारी गुरुङ

छोरी गुरुङ / ज्वाईहरू

जानुका गुरुङ राई / रामकृष्ण राई

नाती, नातिनी एवम् समस्त परिवरजन

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला भोटखोला गाउ पालिका वडा नं ४ लिंगाम गाउँमा विक्रम संवत् २००० सालमा जन्मनु भएका हाम्रा प्रात स्मरणिय पिताश्री **कर्ण बहादुर गुरुङ** र विक्रम संवत् २०११/०९/२८ सालमा जन्मनु भएका ममतामयी माताश्री **लक्ष्मी माया गुरुङ** १ बर्ष ५ महिनाको अन्तरालमा क्रमस वि.स. २०७७/११/०५ गते आमा ६६ बर्ष र वि. स. २०७९/०४/२० गते बाबु ७९ बर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आमा र बाबु दुबैजनाको आत्माको चीरशान्तिको कामना गर्दै भवपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछौं । बाबु आमा हजुरहरुको आत्माले सधै शान्ति पावस प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरुमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म

वि. सं. २०००

स्वर्गारोहण

वि.सं. २०७९/०४/२०

जन्म

वि. सं. २०११ /०९/२८

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७७/११/०५

स्व.कर्ण बहादुर गुरुङ /स्व. लक्ष्मी माया गुरुङ

छोरा बुहारीहरु

सन्तबिर गुरुङ /गोमा गुरुङ, कुमार गुरुङ /हरिमाया गुरुङ तथा मिना गुरुङ , बम बहादुर गुरुङ/कोपिला गुरुङ , प्रेम बहादुर गुरुङ/ढाकी माया गुरुङ, एलन गुरुङ/आशिका गुरुङ

छोरी ज्वाईहरु

सिता गुरुङ/टंक गुरुङ, कला गुरुङ/गणेश गुरुङ

नाती तथा नातिनी बुहारीहरु

आशिष गुरुङ/ कल्पना गुरुङ, सुमन गुरुङ, सुजन गुरुङ, दिपन गुरुङ, सनम गुरुङ, रजिन गुरुङ, सम्योक गुरुङ, ओयन्क गुरुङ

नातिनिहरु

बिनिता गुरुङ, जुनु गुरुङ, दुर्गी गुरुङ, बिनिता गुरुङ, रिता गुरुङ, सलिना गुरुङ, सोनी गुरुङ, रञ्जना गुरुङ, रमिला गुरुङ, सनी गुरुङ

पलाती /पलातिनीहरु

अनोनिया गुरुङ, अन्सुमान गुरुङ

संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला चैनपुर नगरपालिका वडा नं १ नुनढाकी डाडा गाउँमा विक्रम
संवत् १९९८ फाल्गुन ०९ गते जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय पिताश्री
रंगलाल गुरुङको विक्रम संवत् २०७९ जेष्ठ २० गते ८१ वर्षको उमेरमा असामयिक
निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागी प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा
हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरुमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म

वि. सं. १९९८ / ११ / ०९

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७९ / ०२ / २०

स्व. रंगलाल गुरुङ

श्रीमती : चन्द्र गुरुङ

छोरा बुहारी : पूर्ण गुरुङ / मिरा गुरुङ, जितेन्द्र गुरुङ / टिका गुरुङ

छोरी ज्वाई : अनिता गुरुङ / हर्क गुरुङ, सुनिता गुरुङ लिम्बु / दिनेस लिम्बु, मनिता गुरुङ / ईन्द्र गुरुङ

नरमाया गुरुङ / कैलास गुरुङ, सरिता गुरुङ पचभईया / सुर्य पचभईया

नातिहरु : रोमन गुरुङ, सेखर गुरुङ, जिनेट गुरुङ, रुसल गुरुङ, टाईसन लिम्बु, एरोन पचभईया

नातिनिहरु : निलम गुरुङ, निसा गुरुङ, रन्जु गुरुङ, रोजिन गुरुङ, सोना लिम्बु, ग्रेसी लिम्बु, टिका गुरुङ,
वर्षा गुरुङ, विद्या गुरुङ, एन्बिरा पचभईया

भान्जि/भान्जि जुवाई : तारा गुरुङ, फुलकुमार गुरुङ

भतिज : मनि कुमार गुरुङ

भतिजा : विष्णु माया गुरुङ

संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ४ सेकाहा गाउँमा विक्रम संवत् १९८५ चैत्र ०२ गते जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय पिताश्री **अम्बर बहादुर गुरुङ**को २०७९ कार्तिक ०९ गते ९४ वर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म

वि. सं. १९८५ चैत्र ०२ गते

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७९ कार्तिक ०९ गते

स्व. अम्बर बहादुर गुरुङ

छोरा / बुहारीहरू

कर्ण बहादुर गुरुङ / मनमाया गुरुङ, राम बहादुर गुरुङ / बिष्णु माया गुरुङ, गुणकेशर गुरुङ / मिना गुरुङ, देवीभक्त गुरुङ / पवित्रा गुरुङ

छोरी / ज्वाईहरू

कलु माया गुरुङ / टिकाराम गुरुङ, मन माया गुरुङ / रुद्र बहादुर गुरुङ, बलमाया गुरुङ / डिक बहादुर गुरुङ, मधुमाया गुरुङ

नाती, नातिनी तथा परिवरजन ।

संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली

संखुवासभा जिल्ला खाँदबारी नगरपालिका वडा नं ०४ सेकाहा गाउँमा विक्रम संवत् २०१२ श्रावण १० गते जन्मनु भएका हाम्रा स्मरणिय ममतामयी माताश्री **प्रेम कुमारी गुरुड**को २०७९ कार्तिक २६ गते ६७ बर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएकोमा दिवंगत आत्माको चीरशान्तिको लागि प्रार्थना गर्दै यस दुःखद घडीमा हामीलाई सान्त्वना दिनुहुने सम्पूर्ण आफन्तजनहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जन्म

वि. सं. २०१२ श्रावण १० गते

स्वर्गारोहण

वि. सं. २०७९ कार्तिक २६ गते

स्व. प्रेम कुमारी गुरुड

श्रीमान : स्व. गंगा बहादुर गुरुड

छोरी / ज्वाई : गीता गुरुड / श्याम गुरुड

छोरा / बुहारी : शंकर ध्वाज गुरुड / ईन्द्र कुमारी गुरुड

नाति तथा नातिनिहरु : संजोग गुरुड, शिवन्त गुरुड, स्मृता गुरुड, सञ्जिता गुरुड, अस्मिता गुरुड
संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति, काठमाडौं परिवार

अब घरमै आईपुग्छ सम्पूर्ण सामान ।

ONLINE
SHOPPING

Newroad, Kathmandu

Phone: 01-5906594

Email: info@nplmarket.com

Website: www.nplmarket.com

FREE

DELIVERY

Singapore.com Fancy

singaporeshop

singapore.comfancystore

Facebook: singapore.com FANCY STORE

9803490215, 9840329848

New Road, Khichapokhari

Opp. of Pashupati Plaza (Near NIC Asia Bank)

अरुण सुसेली

वर्ष २२ अंक २१ का लागि

संरक्षकहरू

टीकाराम गुरुड

रंगलाल गुरुड

टीकाराम गुरुड (लिङ्गाम)

ताराकुमारी गुरुड

रश्मी गुरुड

सल्लाहकार

बाबुराम गुरुड, प्रभुराम गुरुड, डम्बरसिंह गुरुड, मनिराज गुरुड, महावीर गुरुड, सि.आई. नारायणकुमार गुरुड, अमृत गुरुड

प्रकाशन संयोजक

कुसुम गुरुड

सम्पादक

मनिराज गुरुड

व्यवस्थापक

दुर्गीमाया गुरुड, गंगा गुरुड, गोविन गुरुड, आशिष गुरुड, टीका माया गुरुड, मिनु गुरुड, मिरा गुरुड, मकरध्वज गुरुड, राजकुमार गुरुड, पवन गुरुड, अनिता गुरुड, पंखामाया गुरुड, सावित्रा गुरुड

प्रतिनिधिहरू

विनोद गुरुड (संखुवासभा), नवीन गुरुड (संखुवासभा), भोलामान गुरुड (चिचिला), हितकुमार गुरुड (गोला), अनु गुरुड, जीत माझघरे, लिलाबहादुर गुरुड (अमेरिका), चन्द्रबहादुर गुरुड, लाल बहादुर गुरुड, कर्ण कोरझी, लिला गुरुड, दाजु गुरुड (हडकड), बमबहादुर घले, यम गुरुड, विनोद गुरुड (कोरिया), आशा कुमारी गुरुड, राम गुरुड (बेलायत), सुरेशकुमार गुरुड, कमल गुरुड (बेल्जियम), नन्द कुमार कोरझी (जापान), रोशन कुमार गुरुड (सिंगापुर), विशाल गुरुड, विनोद गुरुड, चक्र गुरुड, जगत बहादुर गुरुड (पोर्चुगल), सुरेश गुरुड (कतार), निरु गुरुड (इजरायल)

मुद्रण

सहारा प्रिन्ट कनेक्सन, डिल्लीबजार

प्रकाशक

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति
देवीनगर-१०, घट्टेकलो, काठमाडौं

; Dkfb slo

सप्तकोशीको मुख्य सहायक नदी अरुण संखुवासभाको प्राण हो । संखुवासभाको समृद्धिको आधार हो । नौ सय मेगावाट क्षमताको अरुण तेस्रो जलविद्युत आयोजना निर्माणको करिब-करिब अन्तिम चरणमा पुगेको छ । ६८० मेगावाट क्षमताको तल्लो अरुण र १०६१ मेगावाट क्षमताको अप्पर अरुण निर्माणको चरणमा छन् । यसकारण अरुण संखुवासभाको समृद्धिको प्रतीक हो । यससँगै अरुण सभ्यताको बिम्ब पनि हो ।

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं स्थापना गरिएको दोस्रो वर्ष २०५९ सालमा 'अरुण सुसेली'को पहिलो अंक प्रकाशन गरिएको थियो । हामीले अरुण सुसेलीको पहिलो अंकको सम्पादकीयमा लेखेका थियौं, 'अरुण निरन्तर बगिरहने संखुवासभाको धमनी हो । जसरी अरुण सुसाउँदै निरन्तर बगिरहेको छ, त्यसरी नै अरुण सुसेली पनि संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिको विभिन्न गतिविधि, संखुवासभाको आवाज बोकेर सबैलाई ब्युभाउँदै निरन्तर प्रकाशन हुनेछ ।'

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिले आजको मितिसम्म अरुण सुसेली निरन्तर प्रकाशन गरिरहेको छ । आजको मितिसम्म प्रकाशन भएका अरुण सुसेलीमा दर्जनौं ऐतिहासिक, संग्रहणीय लेख/रचना छापिएका छन् । संखुवासभाको तमू समुदाय मात्र होइन, सिंगो संखुवासभालाई समेट्ने संखुवासभाको आवाज बन्दै आएको छ, अरुण सुसेली ।

एउटा सानो क्षेत्रीय, भेगीय संस्थाले वार्षिक मुखपत्रको रूपमा निरन्तर पत्रिका प्रकाशन गर्नु चानचुने कुरा पक्कै पनि होइन । दर्जनौं गुरुड संस्था, अन्य जातीय संस्थामध्ये सीमितले मात्र यस्तो कार्यलाई निरन्तरता दिन सकेको छ । यसमा संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं पनि एक हो भन्न पाउँदा हामीलाई गौरवको अनुभूति हुन्छ ।

अरुण सुसेलीको निरन्तर प्रकाशनले संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिलाई छुट्टै गर्विलो स्थानमा उभ्याएको छ । यो गर्वलाई कायम राख्दै यसपटक पनि हामीले केही निकै महत्वपूर्ण लेख/रचनाहरू समेटेर अरुण सुसेलीको नयाँ अंक प्रकाशन गरेका छौं । अरुण सुसेलीलाई सकेसम्म सबैको आवाज बोक्ने संस्थाको मुखपत्र बनाउने सम्पादकीय टिमको प्रयास रहँदै आएको छ । यसमा साथ दिनुहुने लेखक, बुद्धिजीवी, विज्ञापनदाता सबैप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं ।

अन्त्यमा बाघ वर्ग (तो ल्हो)को बिदाई र बिरालो वर्ग (हि ल्हो)को आगमनको शुभ उपलक्ष्यमा देश तथा विदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण तमू एवं नेपाली दाजु-भाइ तथा दिदी-बहिनीहरूमा सुख, शान्ति, समृद्धि, सु-स्वास्थ्य र उत्तरोत्तर प्रगतिको आशिमल्लाँ ।

जय संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति

काठमाडौं, नेपाल

२०५८

शुभकामना मन्तव्य

बाबुराम गुरुड

अध्यक्ष

पचासको दशकको उत्तरार्धमा आइपुग्दा संखुवासभाबाट मात्र होइन देशैभरका ग्रामीण जिल्लाबाट काठमाडौं आउने क्रम ह्वात्तै बढ्यो । यसरी काठमाडौंमा बढेको उपस्थितिसँगै उनीहरू संगठित हुने क्रम पनि तीव्र भयो । यही क्रममा संखुवासभाबाट काठमाडौं उपत्यकामा आएर स्थायी तथा अस्थायी रूपमा बसोबास गर्दै आएका जिल्लाका गुरुडहरूलाई संगठित गरी आपसी सरसहयोग र भाइचारा कायम गर्ने उद्देश्यले २०५८ साल साउनमा संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति काठमाडौं स्थापना भएको हो ।

संस्थाले स्थापनाकालदेखि नै काठमाडौं उपत्यकाका तीनवटै जिल्लामा स्थायी तथा अस्थायी रूपमा बसोबास गर्दै आएका संखुवासभाली गुरुड आमा-बुबा, दाजु-भाइ तथा दिदी-बहिनीहरूलाई संगठित गर्दै आपसमा भाइचाराको सम्बन्ध विकास गर्न देउसी-भैलो, वनभोज, विभिन्न तालिम, गोष्ठी सञ्चालन गर्दै आएको छ । त्यस्तै विभिन्नखाले समस्यामा साथ र सहयोग पनि गर्दै आएको सबैलाई विदितै छ । संस्थाले सञ्चालन गर्दै आएका यी र यस्ता गतिविधि संस्थालाई चलायमान बनाउने कार्यक्रमहरू हुन् ।

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति अब बयस्क भइसकेको छ । त्यसैले अब नियमित कर्मकाण्डमा मात्रै अलमलिन हुँदैन । समुदाय र समाजलाई दिशानिर्देश गर्ने, युवापुस्तालाई मार्गदर्शन गर्ने र संस्थालाई भौतिक रूपमा थप बलियो बनाउने दीर्घकालीन सोचका योजना तथा कार्यक्रम अगाडि बढाउनु पर्छ । यही सोचका साथ पछिल्लो समयमा हामीले केही क्रियाकलाप अगाडि बढाएका छौं ।

बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक नेपालमा हाम्रो अस्तित्व के हो ? हामी के र को हौं ? हाम्रो पहिचान के हो ? यस्ता विषयमा हामीले गम्भीर भएर चिन्तन, मनन गर्नुपर्ने, सोच्नु पर्ने र त्यसलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउनु पर्ने आजको आवश्यकता हो । हाम्रो पहिचानको आधार संस्कार र संस्कृतिको विषयमा गहन छलफल गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यसैले बौद्धिक व्यक्तिहरूलाई संस्थामा आबद्ध गराउने, छलफल गराउने कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका लागि कार्यसमितिले आवश्यक पहल गरिरहेको जानकारी गराउँदै सबैबाट सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

संस्थाले सदाभै विभिन्न विद्वान् वर्गको लेख/रचना, समसामयिक लेख-रचना तथा संस्थाको गतिविधि समेटेर वार्षिक मुखपत्र 'अरुण सुसेली'को २१औं अंक प्रकाशन गरेको छ । मुखपत्र प्रकाशनका लागि लेख-रचना, शुभकामना तथा विज्ञापन उपलब्ध गराएर सहयोग गर्नु हुने सबैप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै मुखपत्र प्रकाशनमा अहोरात्र खटिनु हुने सम्पादकीय तथा व्यवस्थापन टिमका सबैलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा तमूहरूको महान् पर्व तमू ल्होछार हि-ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७९ को अवसरमा देश तथा विदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण आमा-बुबा, दाजु-भाइ तथा दिदी-बहिनीहरूमा सुख, शान्ति, समृद्धि तथा सु-स्वास्थ्यको हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

अरुण सुसेली, २०७९

विषय-सूची

सम्पादकीय	१
अध्यक्षको मन्तव्य	२
समृद्ध संखुवासभा : हाम्रा सपना र संकल्पहरू	५
लोपोन्मुख अवस्थामा परम्परागत गुरुङ लामा संस्कार	८
हाम्रो धर्म र संस्कार एक विवेचना	१४
तमू जातिको पहिचान	१७
जनसंख्या र बसाइँ- सराइसम्बन्धी एकीकृत विकास प्याकेज तर्जुमा	१९
आदिवासी जनजाति मुक्तिका योद्धा	२४
सिकारी सरदार वंशु गुरुङको शालिकअघि उभिँदा	२७
सम्भनामा कर्ण दाइ	३१
गुरुङ अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन देन्ताम पालमुनि भव्य कार्यक्रम	३४
दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलन, सिक्किम देन्ताम घोषणापत्र - २०२२	३७
सबैलाई समेट्दै संखुवासभा तमू समाज बेलायत	३९
संखुवासभालीलाई संगठित गर्दै धर्मराज	४१
आभारका दुई शब्द	४३
आत्मनिर्भर नेपाल मेरो एजेण्डा : श्री गुरुङ	४४
संखुवासभामा गुरुङ समुदायको राजनीतिक योगदान	४६
महासचिवको प्रतिवेदन	६१

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिको वर्तमान कार्यसमिति

बाबुराम गुरुड

अध्यक्ष

डम्बरसिंह गुरुड
वरिष्ठ उपाध्यक्ष

दुर्गीमाया गुरुड
उपाध्यक्ष

प्रभुराम गुरुड
महासचिव

गोविन गुरुड
सचिव

गंगा गुरुड
कोषाध्यक्ष

मकरध्वज गुरुड
सह-कोषाध्यक्ष

आशिष गुरुड
सदस्य

राजकुमार गुरुड
सदस्य

पंखमाया गुरुड
सदस्य

अविनासचन्द्र गुरुड
सदस्य

प्रविन गुरुड
सदस्य

कुसुम गुरुड
सदस्य

इन्द्र गुरुड
सदस्य

उमेश गुरुड
सदस्य

समृद्ध संखुवासभा : हाम्रा सपना र संकल्पहरू

■ सि.आई. नारायणकुमार गुरुङ

हिमाली जिल्लामा पर्ने संखुवासभा नेपालको अथाह सम्भावना बोकेको जिल्लामध्ये एक हो । प्राकृतिक, सांस्कृतिक, सामाजिक र आर्थिक हिसाबले नेपालका २१ हिमाली जिल्लाहरूमध्येको एक संखुवासभा जिल्ला सबैभन्दा सम्पन्न जिल्ला हो । विश्वको सबैभन्दा होचो उपत्यका (समुद्री सतहदेखि ४५७ मिटर)देखि विश्वको पाँचौँ अग्लो हिमशिखर मकालु (८४८१ मिटर) यहीं पर्दछ । जलविद्युतमा अथाह सम्भावना भएका नदीहरू अरुण नदी, बरुण नदी, संखुवा, सभा, पिलुवा यहीं पर्दछ ।

२८ प्रजातिका गुराँस फुल्ने गुराँसको राजधानी तीनजुरे-मिल्के-जलजले (टिएमजे) क्षेत्र यही जिल्लामा पर्दछ । प्रकृतिको वरदान मकालु-बरुण राष्ट्रिय निकुञ्ज, लालीगुराँस संरक्षण क्षेत्र, अरुण उपत्यका, मिल्के डाँडा यही जिल्लामा पर्दछ । अरुण उपत्यकाको लोक संस्कृतिले विश्वमा नेपाललाई चिनाइरहेको छ । मनकामना, बालेश्वर महादेव, बानेश्वर शिवलिंग, सभापोखरी, खेम्पालुङ, शिवधारा, मत्स्यपोखरीलगायतका धार्मिक आस्थाका केन्द्रहरू यहीं छन् । रुखभालु, पाण्डा, ओत, हिम भालु, हिमचिचुवा, बाघ, घोरल, भारल, मृग, चित्तल, हरिण, खरायो, काँडे भ्याकुर, भिँगे फिस्टो, पखेंटे भ्याकुरोजस्ता जंगली जनवार र जीवजन्तु पाइन्छन् ।

अरुण नदीको जलविद्युत होस् वा किमाथांका नाका सञ्चालनको सम्भावना । मकालु हिमालमा पर्यटनको सम्भावना होस् वा गुराँसको राजधानीको रूपमा चर्चित लालीगुराँस संरक्षण केन्द्र । प्राकृतिक हिसाबले संखुवासभा अथाह सम्भावना भएको जिल्ला हो । तर मानव विकास सूचकांकको हिसाबले भने अझै पनि हाम्रो जिल्लाको अवस्था उति धेरै राम्रो भएको छैन ।

किमाथांका, चेपुवा, हटिया, पावाखोलाका जनताहरू अझै पनि अभाव र गरिबीले थिचिएर बस्नु परेको छ । उता पावाखोला, नुम, सिसुवाखोला, बाला, ताम्कु, माङ्तेवाका जनताहरू अझै अशिक्षा, अभाव र गरिबीले थिचिएर बस्नु परेको छ । अझै पनि सडक, खानेपानीजस्ता आधारभूत भौतिक पूर्वाधारहरूसमेत निर्माण भएका छैनन् । गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानीलगायतका विषयहरू अझै दूरका विषय बनेका छन् ।

यति धेरै अथाह प्राकृतिक स्रोत र साधन छ । सांस्कृतिक सम्पदाहरू छन् । पर्यटकीय स्थलहरू छन् । उत्पादनहरू छन् । त्यति हुँदाहुँदै पनि मानव विकास सूचकांकको हिसाबले ७७ जिल्लामा २५औँ स्थानमा किन छौं ? मानव गरिबी सूचकांक ३३.६४ (३९औँ स्थान) मा किन छौं ? हामी संखुवासभालीहरूका लागि यो गम्भीर प्रश्न हो ।

समस्या कहाँ छ ?

संखुवासभासँग जोडिएका मेरा आफ्नै अनुभूति र अनुभवहरू छन् । जब मैले सिंगापुर प्रहरीबाट अवकाश प्राप्त गरें, जिल्लाको समृद्धि र जिल्लाबासीहरूको समस्यामा केही सहयोग गर्न सकिन्छ कि ? भन्ने हुटहुटी बोकेर संखुवासभा समाज, काठमाडौँ नामक संस्थाको स्थापना गरें । संखुवासभा स्थायी घर भई हामी काठमाडौँमा बसोबास गर्ने संखुवासभालीहरूको यो साभ्ना संस्था हो । हामीले सकेसम्म र सम्भव भएसम्म समस्यामा परेका संखुवासभालीहरूको संकटमा सहयोग गर्दै आएका छौं ।

संखुवासभालीहरूको संकटको साथी बन्ने हाम्रो प्रयास हो । खासगरी उपचार र आर्थिक अभाव भएकाहरूलाई आर्थिक सहयोग हाम्रो अभियान हो । यस संस्थामा आबद्ध

सदस्यहरूलाई जीवनदेखि मृत्युसम्म साथ दिने अभियान छ । यस संस्थाका कुनै सदस्य भएपछि पनि उसको परिवारको सदस्यहरूलाई आर्थिक सहयोग गर्ने गरेका छौं । ठिक त्यसैगरी जिल्लाको विकासका लागि अभियान र दबाब पनि सञ्चालन गर्दै आएका छौं । कोरोना महामारीको समयमा काठमाडौंमा बसोबास गरिरहनु भएका सयौं संखुवासभालीहरूको संकटमा हामीले सहयोग गरेका थियौं ।

यसबीचमा हामीले चलाएको अभियानको अनुभवको आधारमा म भन्न सक्छु, 'समस्या हाम्रो भुगोल होइन । भुगोल त हाम्रो सम्पदा र सम्पत्ति हो ।' समस्या हाम्रो नेतृत्वमा देख्छु । यतिका अथाह सम्भावना भएका जिल्लाको समृद्धि र विकासका लागि साँच्चिकै कुशल नेतृत्वकर्ताको अभाव आजसम्म देखिन्छ । स्थानीय तहदेखि, प्रदेश र केन्द्रसम्म निर्वाचित नेतृत्वकर्ताहरूलाई प्रश्न गर्न सकिने तमाम ठाउँहरू देखिन्छ ।

जिल्लाको विकासका लागि केन्द्रमा पहलकदमी असाध्यै कमी देखिन्छ । संखुवासभामा जन्मेर नेपालको उच्च स्थानमा पुग्ने धेरै निजामति कर्मचारीहरू हुनुहुन्छ । कुनै बेला काठमाडौंमा एउटा चर्चा हुन्थ्यो, 'प्रतिनिधिसभा, राष्ट्रियसभापछि संखुवासभा ।' अर्थात् नेपालको प्रशासन अरुण सुसेली, २०७९

संखुवासभालीहरूको हातमा छ । भनिन्छ, स्थायी सत्ता कर्मचारीहरूको हातमा हुन्छ । संखुवासभाबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूले संखुवासभा जिल्लामा जन्मेर उच्च पदमा पुगेका कर्मचारीहरूसँग राम्रो सहकार्य र समन्वय गर्न सके मात्रै पनि पर्याप्त विकासका अभियान सुरु गर्न सकिन्छ जस्तो लाग्छ, मलाई । धेरै कर्मचारी साथीहरू भन्नुहुन्छ, 'हाम्रो नेतृत्वले समन्वय नै गर्न सकेको छैन ।' हाम्रो प्रश्न, 'यति धेरै सम्भावना भएर पनि समन्वय किन गर्नु हुन्न ?'

समृद्धिका हाम्रा सपना र संकल्प

संखुवासभाको समृद्धिका लागि अनेकन् सम्भावनाहरू छन् । विश्वमा नम्बर एक आर्थिक शक्ति बनेको छ, छिमेकी चीन । पूर्वबाट चीनसँगको सबैभन्दा राम्रो र भरपर्दो नाका हो, किमाथांका नाका । पूर्व मात्रै होइन नेपाली भूमी हुँदै भारत र चीन जोड्ने सबैभन्दा छोटो र सहज सडक मार्ग पनि हो, कोशी करिडोरअन्तर्गतको विराटनगर-किमाथांका सडक । यो सडक सञ्चालनमा आएपछि संखुवासभामा विकासको नयाँ अध्याय सुरु हुनेछ ।

दोस्रो, अरुण नदीमा अहिले दुई ठूला दुई परियोजनाहरू सञ्चालन भइरहेका छन् । भारत सरकारको लगानीमा भइरहेका यी दुई ठूला जलविद्युत आयोजनालाई स्थानीय

जनताको समृद्धिसँग जोड्ने काम भएकै छैन । आफ्नै घर-आँगनमा यति ठूला आयोजना बनिरहेको बेला के फाइदा हुन्छ ? जनतालाई कुनै खबर छैन । यसको प्रमुख कारण हो, नेतृत्व । यी आयोजनाहरू स्थानीय जनताको हितमा कसरी प्रयोग गर्ने ? आयोजनाहरू बन्दै गर्दा स्थानीयहरूको जिन्दगीमा के फरक पर्छ ? वा घर-आँगनमा बनेको संरचना मात्रै हेरेर बस्ने हो ? यसको उत्तर नेतृत्वले खोजेर पहलकदमी लिनुपर्छ । अधिकतम रूपमा स्थानीयलाई फाइदा हुने गरी सम्झौता र समन्वय जरूरी छ ।

तेस्रो, संखुवासभा बहुमुल्य जडिबुटी उत्पादन हुने प्रमुख हिमाली जिल्ला हो । अलैंची, चिराइतोदेखि रुद्राक्ष र अल्लोसम्म यहाँ उत्पादन हुन्छ । तर यसको बजारको अभाव छ । बिचौलियाहरूको कारण किसानहरूले उचित मूल्य पाएका छैनन् । बजार पाएका छैनन् । विदेश निर्यातका लागि पहलकदमी र सम्झौता अर्को आवश्यकता हो ।

चौथो, मकालु हिमाल, यहाँका मकालु-बरुण राष्ट्रिय निकुन्ज, नेपालको राष्ट्रिय फूल लालीगुराँस संरक्षण केन्द्र गुराँसको राजधानी तीनजुरे-मिल्के-जलजले अर्थात् टिएमजे लालीगुराँस संरक्षण क्षेत्र, धार्मिक स्थल मनकामना मन्दिर, विश्वकै गहिरो उपत्यका अरुण उपत्यका, गुफा पोखरीलगायतका अनेकन् पर्यटकीय स्थलहरूको प्रवर्द्धन र प्रचार गरेर देशको प्रमुख पर्यटकीय जिल्लाका रूपमा स्थापित गर्न सकिन्छ । यस्तो गर्न सकिएमा पनि यहाँको जनताको आर्थिक अवस्था माथि उठ्नेछ ।

हाम्रो भूमिका के ?

मैले अघि उल्लेख गरें कि हामीसँग के छैन ? सबथोक छ । प्रकृतिले दिएको अथाह प्राकृतिक सम्पदाहरू हामीसँग छ । धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरू छन् । संखुवासभामा जन्मिएर उच्च पदमा पुगेका धेरै कर्मचारीहरू हुनुहुन्छ । अब यी सबै सम्भावनाहरूलाई जिल्लाको समृद्धिका लागि प्रयोग हुनुपर्छ । त्यसको निमित्त जनप्रतिनिधिहरूले ठोस योजना तयार गर्नुपर्छ ।

ती तयार पारिएका समृद्धिको योजना पूरा गर्नका लागि हाम्रो जस्ता संस्थाले सिंहदरबारमा फाइल बोकेर दौडिन सक्छौं । दबाब दिन सक्छौं । अभियान चलाउन सक्छौं । तर जिल्लाको समृद्धि र विकासका लागि पहिलो पहलकदमी जनप्रतिनिधिहरूले नै गर्नुपर्छ । त्यसको सपना र संकल्प तयार पार्ने जिम्मेवारी जनताबाट जनमत प्राप्त नेतृत्वकर्ताहरू नै हुन् । यो पत्रिका प्रकाशन गर्ने संस्था संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति पनि एउटा क्रियाशील संस्था हो । संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, संखुवासभा समाजलगायतका संस्थाहरू मिलेर जिल्लाको समृद्धि र विकासका लागि हामी सहयोग गर्न सक्छौं । तर समन्वय चाहिँ जनप्रतिनिधिहरूले गर्न जरूरी छ । उहाँहरूको सपना र संकल्प पूरा गर्नका लागि हामी सदा सहयोगीका रूपमा खट्न तयार छौं ।

लेखक संखुवासभा समाज, काठमाडौंका अध्यक्ष तथा सिंगापुर प्रहरीबाट अवकाशप्राप्त चिफ इन्स्पेक्टर हुनुहुन्छ ।

शुभकामना

गुरुङहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (विरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

मोतिलाल गुरुङ
संस्थापक उपाध्यक्ष
संखुवासभा तमू समाज

लोपोन्मुख अवस्थामा परम्परागत गुरुङ लामा संस्कार

■ पुष्पबहादुर गुरुङ
उप प्रा., बुद्धिजम एण्ड पिस स्टडिज

पृष्ठभूमि

गण्डकी प्रदेशको अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खलाको दक्षिणी भाग वरपर परापूर्वकालदेखि बसोबास गरिआएका गुरुङ जातिको आफ्नै मौलिक भाषा, संस्कृति र धार्मिक पहिचान रहेको छ । यस जातिको उद्गमस्थलबारे यकिन नभए पनि गुरुङ भाषा भोट-बर्मेली भाषाअन्तर्गत पर्ने भएकाले शताब्दियौँदेखि उत्तरी हिमाली भेगको भोट वरपरबाट दक्षिणतर्फ फैलँदै हालको कास्की र लमजुङ जिल्लाको सिमाना कहोल सौँ प्रे टहोहुँदै अन्ततः गण्डकी प्रदेशभरि फैलिएको मान्न सकिन्छ । हाल गुरुङ जाति चरणबद्ध रूपमा देशैभर बसोबास गरिआएको पाइन्छ भने विदेशमा समेत स्थायी रूपमा फैलिएको पाइन्छ ।

प्रारम्भमा उच्च हिमाली भेग र त्यसको वरिपरि बसोबास गरिआएका गुरुङ जाति मुख्य रूपमा पशुपालन र प्राकृतिक स्रोतमा बढी भर पर्नुपर्ने हुनाले यिनीहरूको संस्कार, संस्कृति र धर्म पनि त्यही अनुरूप विकास भएको पाइन्छ । प्रत्यक्ष रूपमा वनजंगल, डाँडाकाँडा, भीरपाखा, खोलानाला, छहरा, हिमालजस्ता प्राकृतिक स्रोत-साधनसँग भर पर्नुपर्ने भएकाले अन्ततः उनीहरूले यसै डाँडाकाँडा, भीरपाखा, खोलानालालाई शक्तिका रूपमा पूजा गरी पशुबलि दिने प्रथा अपनाए, जसलाई प्रकृतिवादी वा जीववादी अथवा वोनवादी भन्ने गरिन्छ ।

गुरुङ समाजमा खेगी, पैँडी र चोगीको भूमिका महत्त्वपूर्ण रहेको पाइन्छ । गुरुङ समाजमा प्रारम्भिक संस्कार, संस्कृति हेर्ने हो भने पुरोहित (खेगी) हावी भएको देखिँदैन । यदि

पुरोहितको भूमिका नभई नहुने हुन्थ्यो भने गुरुङ जातिको जन्म संस्कार मावलीले नभई पुरोहितले नै गर्ने गर्दथे । यसै क्रममा गुरुङ समाजमा कर्मकाण्ड गर्न जान्ने पच्यु (प च्छिब) पुरोहितको छुट्टै व्यवस्था गर्न थालियो । गुरुङ भाषामा मुखार पढ्न जान्नेलाई प च्छिब भनिन्छ । यी पच्युहरूले पढ्ने प्ये (शास्त्र)मा गुरुङको पुरानो थातथलो, डाँडाकाँडा, भीरपाखाहरू पुकार्दै त्यसबेला त्यहाँ दिवंगत आफ्ना पच्यु पुर्खाहरूको नाम उच्चारण गरी मृतकको आत्मालाई पितृलोकमा पुऱ्याउने गरिन्छ । यसका अलावा गुरुङ जातिमा क्लेप्री र लामा (लम) पुरोहितको पनि धेरै अगाडिदेखि व्यवस्था भएको पाइन्छ ।

गुरुङ समाजमा प्रारम्भिककालदेखि व्यवस्था भएका यी तीन थरीका (खेगी) पुरोहितहरूमध्ये पच्युले प्येमा लेखिएका कथाहरू मन्त्रका रूपमा कण्ठस्थ वाचन गर्दछन् भने क्लेप्रीले आफ्नो प्ये मन्त्रमा मात्र नभई तन अर्थात् तन्त्रका रूपमा मन र तनले अभ्यास गर्दछन् । अकुशल क्रिया मनबाट हटाई ग्रहदशा, स्वास्त-शान्तिको क्रिया गर्दै पञ्चतत्त्वका स्वरूप पञ्चबुद्ध टाउकोमा ह्रिडा लगाई कर्मकाण्ड गर्ने गर्दछन् । यसका साथै गुरुङ जातिमा उच्च हिमाली भेग मुस्ताङ र मनाङबाट भोट लामा परम्परामा दीक्षित लामा पुरोहितको पनि धेरै लामो समय अघिदेखि व्यवस्था भएको पाइन्छ ।

पच्यु, क्लेप्रीको प्ये पौराणिक कथा एवं शास्त्र तमू भाषामा छ भने लामाको ग्रन्थ भोट भाषाको उमे लिपिमा लेखिएको पाइन्छ । जसमा भगवान् बुद्धको उपदेश र दर्शन पाइन्छ । यिनै पच्यु, क्लेप्री र (लम) लामा संस्कृतिको संयोजनबाट

तमू संस्कृति बनेको छ। थागु, मोगु, पच्युले थाक्यारावा कर्म गरेर गाउँको दोष, भुत, प्रेत मन्साउने काम पच्युले गर्दछ भने साँगु, मोगु क्लेप्रीले थाँ सो फालेर साँज वा साँदुई पूजा गरेर शुद्ध-शान्ति गर्ने काम क्लेप्रीले गर्दछ र छैखु, ह्यौँखु लमले आयु साधना गरेर धन, ऐश्वर्यको सह बटुल्ने काम गर्ने गर्दछन्।

यसरी आज हामीले भन्ने गरेको पच्युको प्ये, क्लेप्रीको प्ये र लमको प्येलाई समग्रमा भन्ने हो भने तमूको प्ये अर्थात् गुरुडको कर्मकाण्ड हो भन्न सकिन्छ। यसै सन्दर्भमा डा. हर्क गुरुडले गुरुड संस्कृतिको बनावटलाई (नक फु) कुखुराको अण्डासँग तुलना गरी बीचको पहेँलो भागलाई पच्यु परम्परा, भित्रको सेतो भागलाई क्लेप्री परम्परा र बाहिरको सेतो बोक्रो भागलाई लामा परम्परा भनी व्याख्या गर्नुभएको छ।

परम्परागत गुरुड लामाको इतिहास

गुरुड जातिमा लामा खेगीको व्यवस्था अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खलाको दक्षिणपट्टि कहोल सौँ प्रे ट्होमा आएपछि विकास भएको हो। त्यहाँ गुरुड भाषा, संस्कृति र धर्मअनुरूप त्यसबेलाका भलाद्मी मिग्रे-चोगद्वारा पच्युले यो गर्नु, क्लेप्रीले यो गर्नु र लमले यो गर्नु भनी कार्य विभाजन गरिदिएको पाइन्छ। सोहीअनुरूप गरिएको कार्य विभाजन र खेगीअनुरूपको कर्मकाण्डलाई तत्कालीन (क्ह्याल) राजाले पनि स्वीकृति दिएको र सोही आज्ञाअनुरूप खेगीहरूले पनि आ-आफ्नो कर्मकाण्ड गरिआएको मान्न सकिन्छ।

प्रारम्भिक अवस्थामा गुरुड जातिमा लामा विद्या भोट अर्थात् मनाडमा गई सिकेर भित्रिएको मान्न सकिन्छ र पछि बसाई-सराइको क्रममा गुरुड बस्ती फैलने क्रममा पश्चिमतर्फ लागेका गुरुडहरूले मुस्ताडमा गई लामा विद्या सिकेको देखिन्छ। गुरुड लामाहरूमा पहिलोपटक लामा विद्या सिकेका लामामा नचन खोर्ली रिमरछेका माहिलो

छोरो फैवाचनले मनाडको नार-फूमा गई लामा विद्या सिकेका थिए। त्यहाँ गएर सिकेको लामा विद्या कहोल सौँ प्रे ट्होमा आएपछि भोट संस्कृतिलाई गुरुड संस्कारमा ढालेको देखिन्छ।

नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानका उपकुलपति डा. जगमान गुरुडको भनाइअनुसार त्यसबेला गुरुडहरू कहोल सौँ प्रे ट्होमा आएर गुरुड लामा र क्लेप्रीबीच केही विषयमा सहमति भएको बताउनु हुन्छ। त्यसमा बितेका कुरा, वर्तमानका कुरा समेटेका कथाहरूको ताँ, स्यो ताँ, तेलवा ताँ, तिंवे ताँ र के ताँजस्ता प्येहरू टु क्लेप्रीको पुर्खा ओनारे क्लेप्रीले गुरुड भाषामा भन्ने र लामाको पुर्खा क्हेडु लामाले (सम्भवत पैंगी लामाको पुर्खा) उमे लिपिमा तिब्बती भाषामा तयार गरिएको प्ये वाचन गर्ने गरे।

यसरी तयार भएका पुरातन लामाहरूको प्येलाई दुई किसिमको ठेलीमा संग्रह गरिएको पाइन्छ। यी दुई ठेलीहरूमध्ये पहिलो प्ये छ्योए अर्थात् मृत्यु संस्कार सम्बन्धि अर्घौँ गर्दा पद्मे र दोस्रो त्हेँ छ्योए महाकाल पूजा, (फैलु) पूजा गर्दा अर्थात् ग्रहदशा शान्ति, समृद्धिका पूजा गर्दा पद्मे गरिन्छ। यस किसिमको पूजा गर्ने विधि त्हेँ छ्योए नार गुम्बाबाट ल्याएको मानिन्छ। नार परम्परामा हिदम (ईष्टदेवता)मा पल ह्येसे गोन्पो छ्याग श्री ज्ञान चतुरबाहु महाकालको पूजा गर्ने विधि प्रचलित थिए। सोही परम्परा नारमा गई दीक्षित लामाहरूले ल्याएको मानिन्छ।

यसरी गुरुड लामाको सम्बन्ध तिब्बतको निङ्मा डगपा लामा परम्परासँग सम्बन्धित भएको हुनाले यसमा पुरातनवादी लामाहरू गुरु रिम्पोछेलाई मान्ने र गृहस्थी भएर घर-व्यवहार पनि सम्हाल्ने गर्दछन्। यसप्रकारको लामाहरूलाई डगपा लामा भन्ने गरिन्छ। यसरी कहोलमा आएर खेगीहरूले कर्मकाण्ड एकआपसमा एउटासँग भएको चिज अर्कोले अँगाली क्लेप्रीले गर्ने अर्घौँ विधि लामाले पनि गर्ने चलन बसेको हुँदा क्लेप्री, पच्युले पूजा गर्दा सिल्दो-नाल्दो पुकार्ने, कुलदेवता, पितृलाई पूजा गर्नेजस्ता कर्मकाण्ड गरिसकेपछि

कहैडु लम प्हाला छे कहैडु लमको जय होस् भनी फलाकने गर्दछन् ।

यसबाट के बुझ्न सकिन्छ भने यी तीन खेगीहरूमा त्यसबेला राम्रो सद्भाव तथा समन्वय थियो । र, त्यहाँको समृद्ध संस्कृतिअनुरूप कहोलर अचुव तमू तमू आँडी कहोलमा नसिकेको तमू तमू होइन, कहोलर वे खे अलव लम लम आँडी, कहोलको विधि नगर्ने लामा लामा नै हैन र कहोलर वे पे अखेव पच्यु, क्लहेप्री, पच्यु क्लहेप्री आँडी, कहोलको शास्त्र नपढेको पच्यु क्लहेप्री पच्यु क्लहेप्री नै होइन भन्ने गरिन्थ्यो । यसरी कहोल राज्य स्थापित भएपछि लामाहरू विभिन्न स्थानमा फैलने क्रममा केही शाखाहरूमा विभाजन भएको देखिन्छ ।

यसै सन्दर्भमा लमजुडको नाम पनि लम चुँबाट लमजुड भएको हो भन्ने गरिन्छ । लम चुँको थरी लामाहरू क्हाँगी, म्हिगी, द्दह्ङ्गी, पैकी लामाहरू हुन् । यस्ता लामाहरूमा ठाउँअनुरूप (चिलि प्ये, पोजु प्ये) अर्थात् सिक्लेसको प्ये र पोजुको प्ये मान्नेहरू भिन्न-भिन्न देखिन्छन् । यसमा मादी खोला वरिपरिका लामाहरूले हिदम (ईष्टदेवता) पल ह्येसे गोन्पो छ्याग मान्ने गरेको पाइन्छ भने मर्स्याङ्दी वरिपरिका लामाहरूले बज्रकिला अर्थात् त्होर्जे फुर्व हिदम (ईष्टदेवता) मान्ने गरेको पाइन्छ । यो हिदम चाहिँ भोटको अति प्राचीन हिदम परम्परा मानिन्छ ।

त्यस्तै गोरखा बारपाकातिरका लामाहरू पनि त्होर्जे फुर्व हिदम अर्थात् बज्रकिला ईष्टदेवता मान्ने गर्दछन् । आज उनीहरूले गर्ने कर्मकाण्ड पद्दति क्लहेप्री, पच्युसँग मेल खाने देखिने भएकाले उनीहरूलाई बोन लामा भन्ने पनि गरेको सुनिन्छ तर तिनीहरू बोन लामा नभई पुरातनवादी निङ्मा डग्पा लामाहरूमा बोन परम्पराको प्रभाव परेको मान्न सकिन्छ र यिनीहरूको गुरु घर नार हो ।

यसैगरी पश्चिम हानिँदै कास्की, पर्वत, स्याङ्जासम्म फैलिएका गुरुङ लामाहरूले त्यसपछि गुरु शिक्षा लिन मनाड

टाढा हुने भएकाले त्योभन्दा सजिलो र छोटो भोट पुग्ने बाटो कालीगण्डकीको तीरैतीर मुस्ताङ गई पछिल्लो समय शिक्षा-दीक्षा लिन थाले । र, तुलनात्मक रूपमा नार परम्पराका लामाहरूभन्दा मुस्ताङमा गई दीक्षा लिएका लामाहरूमा बढी भोट पद्दतिको अभ्यास देखिन थाले । मुस्ताङ उपत्यका एउटा पुरानो सभ्यता बोकेको तत्कालीन प्रभावशाली राज्य हुनाले त्यहाँ हिजो तिब्बतमा बौद्ध धर्म स्थापना पूर्व गुरु पद्मसम्भवले मुस्ताङको बोनवादीहरूलाई वशमा पारेर लो ग्यागर गोन्पा बनाएपछि मात्र तिब्बतमा बौद्ध धर्म स्थापना गर्न सफल भएका थिए ।

मुस्ताङ पुरानो निङ्मा परम्परा र बोनको अखडा भएको ठाउँमा गई शिक्षा-दीक्षा लिएका गुरुङ लामाहरूका गुरुहरू प्रायः तल्लो भेगका थकाली लामाहरू थिए । आजभन्दा करिब २४३ वर्ष अगाडि वि.सं. १८३६ मा पर्वतको आर्थर डाँडाखर्कमा साङ्जाक दोर्जे छ्योएलिङ गोन्पाको स्थापना भएको थियो । तत्कालीन डाँडाखर्कका पैकी लामाहरू लामा सक्थाल, क्याल्बो साविर र उहाँका सन्ततिहरूले यस गुम्बाको स्थापना तथा सम्भार गरेका थिए । अभै पनि त्यहाँका लामाहरूमा मुस्ताङ किपरको गुरु डाँडाखर्कको चेला भन्ने भनाइ रहेको पाइन्छ । त्यहाँबाट निस्केका लामाहरू पछि स्याङ्जाको कोल्मा, पोखरा, चितवनहुँदै काठमाडौंसम्म फैलिएको पाइन्छ । त्यस्तै पर्वत जिल्लाका विभिन्न गुरुङ गाउँहरू तथा घान्द्रुक, लान्द्रुक आदि कास्की जिल्लाका विभिन्न गाउँहरूबाट गुरुङ लामाहरू पनि मुस्ताङमा नै गई लामा विद्या सिकेका हुन् ।

परम्परागत गुरुङ लामाको कर्मकाण्ड विधि

गुरुङ परम्परागत लामाहरूले आफ्नो कर्मकाण्ड गर्दा पच्यु, खेगीसँग मिलेर अर्घौं गर्ने, अलाँ ठड्याउने, हितेब गर्ने (अस्तु देखाउने), प्ल रोव, थाँ सो वाबा, च्यहु खु गर्ने, क्हो क्यु थु क्यु गर्ने, न्हम्से खुब सातो बोलाउने, रि-चहमी क्रसर गर्ने, आस्यौं चाहिने आदि गुरुङ संस्कारअनुरूप आफ्नो

कर्मकाण्ड गरेको देखिन्छ ।

भोट अक्षरमा पनि नभएको खोजे (हृदय पुकार) लमहरूले पढ्ने गर्दछन् । यो पढ्दा लामा, पच्यु, क्लेप्री सबैको एकै सुनिन्छ । अर्घौँ गर्दा, जग्गे थाल्दा घरभित्र गर्ने परम्परा लमजुडतर्फका लामाहरूले गर्दछन् भने कास्की, पर्वत, स्याङ्जातिरका लामाहरूले लामा बासमा छुट्टै थालनी गर्ने गर्दछन् । त्यस्तै भोलिपल्ट मात्र आँगनमा समेत गर्ने गर्दछन् । त्यस्तै जग्गे भित्तामा टाँसेर नगरी किलखोर बनाएर गर्ने, चारपाटे गर्ने, नौ तले गर्ने, न्हार सि ठो मान्ने गर्दछ । यसमा न्हार भनेको नरक, सि भनेको शान्त र ठो भनेको रौद्र अर्थात् अशान्त मुद्राका देवताहरू भन्ने बुझाउँछ ।

यसमा प्रतीकात्मक रूपमा बाघ, मान्छे, स्याल, गिद्ध आदिको टाउको भएको १०८ पत्ताहरू टाँस्ने र चार दिशामा चारवटा थाङ्का टाँस्ने गरिन्छ । लामाहरूले पूर्वतिर आड फर्काएर जग्गे बसाल्ने र अगाडिपट्टि साङ्गे च्योम्देन्दे मार विजय भगवान् बुद्धको थाङ्का टाँस्ने, उत्तरतर्फ गुरु रिम्पोछेको चित्र अंकित थाङ्का टाँस्ने गर्दछ । दक्षिणतर्फ देशे खोर्लो सम्बरको थाङ्का टाँस्ने, पश्चिमतर्फ पल येशे गोन्पो छ्याग चतुरबाहु महाकालको थाङ्का टाँस्ने गर्दछन् । यस्ता पितृकार्य अर्घौँ तीन दिनको हुने गर्दछ । पय चुब, पय पाँब, पय लिब गरी तीन दिनमा अर्घौँ सम्पन्न गर्ने गर्दछ । पहिलो दिनमा थालेर दोस्रो दिनमा अस्तु ल्याउने र तेस्रो दिनमा च्याङ्पर (क्हो, प्रतीक) बनाई नाम लेख्ने र प्लभित्र र किलखोरभित्र हाल्ने गरिन्छ भने तेस्रो दिनमा च्याङ्पर जलाई अर्घौँ सम्पन्न गर्ने गरिन्छ ।

हालमा गुरुड परम्परागत लामाहरूमध्ये नार परम्पराबाट आएकाहरू लगभग लोप नै हुने अवस्थामा देखिन्छन् । यिनीहरूमा विशेषगरी कृष्ण लामा, मेघबहादुर लामा, कास्की तप्राड सिक्लेसतिरका लामाहरू तथा लमजुड, गोरखातिरका केही लामाहरूका पुस्ता हुन् । उनीहरूको प्ये उमे लिपिमा लिपिबद्ध भएको र सोहीअनुरूप पढ्ने तथा वाचन गर्ने गर्दथे भने आजभोलि नेपालीमा उल्था गरी सोहीको प्रतिलिपि

वाचन गर्ने गरेको पनि देखिन्छ ।

हिजो मुस्ताडतिर गई शिक्षा-दीक्षा लिएका कास्की स्याङ्जा तथा पर्वततिरका लामाहरू नार परम्पराका भन्दा तुलनात्मक रूपमा बढी भोट बज्रयानी परम्पराअनुरूप आफ्नो कर्मकाण्ड विधिलाई परिमार्जन गरी सोहीअनुरूपको शिक्षा तथा सामग्री प्रयोग गर्ने प्ये वाचन गर्ने गुरुड परम्परागत लामाहरूमा पर्दछन् । यी लामाहरूले अर्घौँको कर्मकाण्ड गर्दा पच्यु, खेगी पनि साथसाथै लिई गर्ने गरेको पाइन्छ ।

यसरी अर्घौँ गर्दा पनि अल्लाँ ठड्याउने, ह्रितेब गर्ने (अस्तु देखाउने), प्ल रोब, थास्यो वाबा, च्यहु खु गर्ने, न्हम्से खुब सातो बोलाउने, रि-चहमी क्रसर गर्ने, आस्यौँ ज्वाइँ चाहिने आदि गुरुड संस्कारअनुरूप आफ्नो कर्मकाण्ड गरेको देखिन्छ । र, लामाहरूले लामो बाँसमा मण्डल तयार गरी चारपाटे किलखोर बनाउने, गुरु रिम्पोछे, होपामे चेड्रेसी र आ-आफ्नो हिदमको थाङ्का भुण्ड्याउने र सुरुमा अष्टमंगल पाठ गर्ने क्याब्डो त्रिरत्न शरण गर्ने, बुद्ध आह्वान, पितृ आह्वान, साङ्सेरक्याम गरी सम्पूर्ण नाग-नागिनी, सिमे-भुमे, अष्टसेना रूपी देवताहरूलाई आह्वान गर्ने, पूजा गर्नेजस्ता नित्य क्रिया गर्दछन् । त्यसपछि गुरु रिम्पोछे पद्मसम्भवको पूजा, सिठो पूजा, महाकाल, धर्मपाल ईष्टदेवता पूजा, पितृको पाप देशना पूजा, छोग पूजा, गणचक्र पूजा र बेला-बेलामा भार्दो (अन्तराभव अर्थात् मृतकको अलमलमा परेको चित्तलाई सही दिशा लगाउने) पाठ गरी राति क्रोधी अथवा शान्त विधिमा च्यहु खु गर्ने (मृतकको सातो बोलाउने) गरिन्छ ।

यसैगरी क्रमागत रूपमा मृतकको पुण्यका लागि च्योय पूजा गरिन्छ । यसमा आफ्नो शरीरसमेत दान दिनेछु भन्ने प्राणीधान गरिन्छ । र, आमन्त्रित पितृलाई बेला-बेलामा भोजन दान गर्ने, सोल्देव पाठ गर्ने मनि मोन्लम पाठ गर्ने, गुरु रिम्पोछेलाई, प्रेत आदिलाई (छोग) प्रसाद दान गर्ने, बेला-बेलामा मृतकको नाममा भार्दो पाठ गर्ने अन्तिम चरणमा च्याङ्पर जलाउने, आँगनमा रहेको प्लको वरिपरि

घुमेर बडो मीठो लयमा भादो पाठ गर्ने र अन्तमा आँगनमा भएको प्ल उठाई त्यहाँ मृतकको हंस वा चित्त आशक्ति नरहोस् भनी केहीबेर नाच्ने गर्दछन् । अर्घोको अन्तिम दिन पश्चिमातिर अलाँ प्ल लगेर फोरेर टसी मोन्लम गरी सेलाउने अथवा समापन गरिन्छ । यो क्रिया गरिसकेपछि मृतकको नाममा छोरी-ज्वाइँ चेली, आस्योँ, खेगीहरू आदिलाई दान दिई पुण्यनुमोदन गरी अन्तमा कर्ता परिवारको धन, ऐश्वर्य सह बटुल्न याड्खु पूजापाठ गरिन्छ ।

उपसंहार

प्रारम्भिक गुरुड समाज खेगी, पैँडी र चोगी (पुरोहित, ज्योतिष र भलादमी) मिलि बनेको एउटा समृद्ध समाज हो । गुरुड भाषा, संस्कृति र धर्म तत्कालीन भलादमी (मिप्रे, चोग)ले कार्यविभाजन गरिदिएअनुरूप पच्यु, क्लेप्री र लामा खेगीहरूले आ-आफ्नो कर्मकाण्ड गरी समृद्ध बनेको हो । प्रारम्भिक लामा विद्या मनाडको नार-फूमा गई सिकेर भोट संस्कृतिलाई गुरुड संस्कारमा ढालेको देखिन्छ ।

बसाईँ-सराइको क्रममा पश्चिमतर्फ लागेका गुरुडहरूले पछिल्लो क्रममा मुस्ताडमा गई लामा विद्या सिकेर भोट बौद्ध संस्कृतिलाई अलि बढी अङ्गीकार गरेको देखिन्छ । यही क्रमले निरन्तरता पाउँदा परम्परागत गुरुड लामाहरूले हिजो आफूहरूले गरेका कर्मकाण्डमा समय सँगै परिवर्तन गर्दै, गुरुड संस्कारभन्दा गुरुडले मान्ने बौद्ध धर्म तिब्बती बौद्ध धर्मको नजिक भएकाले तिब्बती गुरुचेला प्रथाअनुरूप मान्दा गुरुड संस्कार अनुशरणमा हास आएको देखिन्छ भने अर्कोतिर उता गोरखा, लमजुङ र मादी मस्योङ्दी वरपरका लामाहरू, जो नारबाट दीक्षा लिएका थिए, तिनीहरूमा पुस्तान्तरण हुन नसकी गुरुचेला प्रथा टुट्न गएको र कहोलमा विकास भएको हिजोको पच्यु, क्लेप्रीसँगै कर्मकाण्ड गर्दै हिँड्दा लामाहरूमा अद्यावधिक ज्ञान र सीप विकास हुन नसकेको तथा आफूले पढ्ने प्येसमेत राम्ररी व्याख्या र सार बुझ्न नसक्दा कहो क्यु थु क्यु जस्ता बलिप्रथा अभ्यास गर्दा

बोन लम हो भन्ने आक्षेप खेपी रहेको अवस्था छ ।

तिब्बती बौद्ध परम्परामा यस्ता बलिप्रथा नभएका होइनन् तर यो गलत अभ्यास हो भनी धेरै अगाडि नै यसलाई मानिसको क्रोधी चित्तको प्रतीक मानेर कर्मकाण्डमा तोर्मा (कँदु) बनाई बलि दिने गर्दछ । यसरी यी हाम्रा थरी लामाहरूमध्ये एकथरी आफूलाई समयअनुसार अद्यावधिक पनि गर्न नसकेको, हिजोका आफ्नो उमे उम्जे शास्त्रीय लिपि र भाषा विकास तथा संवर्द्धन पनि गर्न नसकेको अवस्था देखिन्छ भने अर्को पक्ष आधुनिक युगमा गोन्पा शिक्षाबाट ज्ञान हासिल गरी आफ्नो संस्कार, संस्कृतिभन्दा तिब्बती संस्कृतिको बढी मोह राख्दा हाम्रा अर्काथरी बोनवादी पच्यु र क्लेप्री खेगीहरूले यी गोन्पा शिक्षाका लामाहरूलाई तिब्बतीकरण गयो भन्ने आक्षेप लगाइरहेका छन् । यति मात्र होइन, हिजोआज बोन धर्मात्मबी हौं भन्दै हाम्रैबीच बुद्धको नामै लिन नचाहने केही पक्षधरहरू पनि देखिन्छन् ।

हिजो कहोल सौँ प्रे ट्होमा हुँदा हाम्रा खेगीहरूबीच कति राम्रो सद्भाव थियो तर आज यो सद्भाव र सहिष्णुतामा विचलन आइरहेको स्पष्ट देखिन्छ । यसले गुरुड एकतामा कहिल्यै टेवा पुऱ्याउँदैन र कसैको भलो गर्दैन । कुनै पनि परम्परा धर्मको रूपमा स्थापित हुन त्यसमा आफ्नो मौलिक दर्शन, शील, सदाचार र त्यसको प्रवर्तक हुनु पर्दछ । दर्शन बिनाको धर्मले मुक्ति दिलाउन सक्दैन । हिजोको कहोल सौँ प्रे ट्होबाट विकास भएको तमू (प्ये ल्हु) धर्म र संस्कृति नै गुरुड जातिको वास्तविक पहिचान हो । त्यसैले लोपोन्मुख अवस्थामा रहेको परम्परागत गुरुड लामाको धार्मिक तथा संस्कारिक पक्षको उत्थान र विकास गर्न अति आवश्यक देखिन्छ ।

यसै विषयलाई मध्यनजर राख्दै तमू बौद्ध सेवा समितिका केही पदाधिकारी तथा देश-विदेशमा रहेका शुभचिन्तकहरूबीच कोरोना कहरको समयमा जुम संवाद गरी गुरुड संस्कार र संस्कृतिमा आधारित बौद्ध धर्म गुरुड बुद्धिजम विषयक प्रवर्द्धनात्मक अभियान सुरु गरिएको थियो । यसमा गुरुड

संस्कार र संस्कृतिअनुरूप बौद्ध चाडपर्वदेखि लामाले गर्ने मृत्यु संस्कार, लामाले गर्ने जीवन संस्कारमा कसरी विवाह कर्म गर्नेदेखि लिएर शिशुको बौद्ध नामकरण गर्ने भन्नेबारे पैँडी अर्थात् ज्योतिष शास्त्रको भूमिकाबारेमा गहन छलफल भएको थियो ।

गुरुङ बुद्धिजम भन्ने नाम सुन्दा बौद्ध धर्मलाई बृहत गर्नुको सट्टा जातीयतामा सीमित गरिएको भन्ने आशय लाग्न सक्छ तर यो विल्कुल होइन । यो गुरुङ जातिमा देखिएको विचलनबाट कोही हिन्दु, इसाई, बोन तथा कोही बौद्धमा पनि यो र त्यो भन्ने प्रश्नले उब्जाएको विषय हो । यसले आफ्नो संस्कार र संस्कृतिमा आधारित बौद्ध धर्ममा अपनत्व ग्रहण गराउँदछ । हिजो बौद्ध धर्म श्रीलंका पुग्यो श्रीलंका बौद्ध धर्मका रूपमा चिनियो । काठमाडौं उपत्यकामा संस्कृत भाषामा प्रारम्भिक बज्रयानको रूपमा आइपुग्यो र नेवार बौद्ध धर्मको नामले चिनियो र त्यही प्रारम्भिक बज्रयान र महायान मिलेर तिब्बतमा तिब्बती लामा बौद्ध धर्म बनेको छ । तिब्बती लामा बौद्ध धर्मलाई आफ्नोपनमा ढालेर मानेको बौद्ध धर्म नै गुरुङ बौद्ध धर्म अर्थात् गुरुङ बुद्धिजम हो । यो नै सबै अटाउने थलो हो । साभा चौतारी हो । महासुख हो । मध्यममार्ग हो । शून्यता हो । प्रज्ञोपाय हो ।

भवतु सर्वमंगलम् ।

सन्दर्भ सामाग्री

१. गुरुङ जगमान, लामा बौद्ध धर्मको परिचय, गुम्बा विकास तथा व्यवस्था समिति, वि. सं. २०५७
२. गुरुङ जगमान, तमू समाज र लामा बौद्ध धर्म: एक चर्चा तमू राष्ट्रिय समन्वय परिषद्, वि.सं. २०६०
३. गुरुङ ईन्द्रबहादुर, तमू जातिको संस्कार र संस्कृति, तमू छ्या ल्हु ताँ, २००८
४. गुरुङ ईन्द्रबहादुर, बोन धर्म र तमूहरू तमू संसार, २०५९
५. कोइराला कुलचन्द्र, धर्म संस्कृति र परम्परा, कुलचन्द्र प्रतिष्ठान, २०५०
६. त्रिपाठी रामशंकर, बौद्ध दर्शन प्रस्थान, वनारस, केन्द्रीय उच्च तिब्बती संस्थान, १९९७
७. पाण्डे गोविन्द चन्द्र, बौद्ध धर्मके विकासका इतिहास, हिन्दी अनुवाद समिति लखनउ, १९३६
८. गुरुङ पुष्पबहादुर, बौद्ध दर्शनको विकासक्रम, बौद्ध दर्शन तथा प्रवर्द्धन, गुम्बा विकास समिति, स्थानीय विकास मन्त्रालय, श्रीमहल ललितपुर, २०६७

शुभकामना

गुरुङहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (विरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

खगेन्द्र मेगी गुरुङ, केन्द्रीय सदस्य

तमू ट्युल छाँज धीं गुरुङ
राष्ट्रिय परिषद्

युवराज गुरुङ, केन्द्रीय सदस्य

हाम्रो धर्म र संस्कार एक विवेचना

■ युवराज गुरुड

हाम्रो पुर्खाले मान्दै र गर्दै आएको परम्परागत सामाजिक चलनहरू कति तथ्यपरक छन् ? केही वर्षयता मैले सकेसम्म मिहिन ढंगले जान्ने, बुझ्ने पहल गरेको छु । हुन त म यस विषयको ज्ञाता होइन तर पनि आजको दिन र अवस्थासम्म आइपुग्दा हाम्रो पूर्वीतर खासगरी मृत्यु संस्कारमा विभिन्नखाले अलमल देखापरेको अनुभूति गरेको छु ।

हामीले सजिलो र आधुनिकताको नाममा र बसाइँ-सराइको क्रममा धेरै कुरा भुलिसकेको अवस्था रहेको रहेछ । त्यसैले मैले यहाँ जाने, बुझे र थाहा पाएसम्मका जानकारी राख्ने प्रयास गरेको छु । हाम्रो संस्कारहरू एउटै भएको हुँदा लेखनशैली र भाषा कतिपय अग्रजहरूसँग मेल खान गएको हुन पनि सक्छ । यसमा क्षमा चाहन्छु भने केही कुरा अभै पनि अधुरो र अपुरो रहेको छ । यस्ता विषयमा थप अध्ययन गरेर पछिल्ला दिनहरूमा थप उजागर गर्नेछु । त्यस्तै केही कुरा लेख्दै जाँदा पनि स्पष्ट पार्न नसकिएकोमा माफी चाहन्छु ।

हाम्रो मिश्रित संस्कार भेगअनुसार केही फरक-फरक तरिकाले सम्पन्न गरिन्छ तर जसरी गरिए पनि मुलतः उद्देश्य एउटै भएको पाइन्छ ।

बोन परम्परा

मृत्यु संस्कार दुई प्रकारले गर्ने गरिन्छ । भौतिक शरीर विसर्जन र आत्मा विसर्जन कार्य । मानिसको मृत्यु भएपछि सबैभन्दा पहिले गुरुड (तमू) पुरोहितलाई खबर गरिन्छ । त्यस्तै मावली, माइती, छोरी, ज्वाइँ तथा आफन्तहरूलाई पनि खबर गरिन्छ । गाँउघरतिर भए गोबरले भूँँ लिपेर त्यसमाथि मान्द्रो या गुन्द्री ओछ्याइन्छ र त्यसमाथि शव राखिन्छ । सहरमा चाँहिँ आफूलाई पायक पर्ने ठाउँमा राख्ने अरुण सुसेली, २०७९

गरिएको पाइन्छ । त्यसपछि गरगहना, पुरानो लुगाफाटा भिकेर नयाँ लगाइदिने चलन छ । थालमा एक माना चामल, भेटी पैसा राखेर शिरानतिर धुपबत्ती बालिन्छ । मावलीले सेतो या पहेँलो रङको कपडामा एक माना चामल र १ रुपैयाँको द्याकी पैसा शवको शिरान वा छातीमा राख्नुपर्छ । मावलीले सेतो ध्वजा (अलाँ) बोकेर बाटो देखाउने र बाँस उल्टो काटेर बनाएको च्वाङ्गे (ढुङ्ग्रो)मा दूध हाली धुप बालेर पच्यु वा क्लेप्री लामाहरूले शव यात्रा सुरु गरेर आत्मालाई स्वर्ग जाने मार्ग देखाउने कार्य गर्छन् । यस विधि गर्दा नाइलोमा एक पाथी अन्न, थालमा एक माना चामल, एक पुड रक्सी, एक लोटा (अम्बोरा) चोखो पानी, केही जाँडको छोक्रा र इच्छाअनुसार भेटी अर्पण गर्ने गरिन्छ । यस कार्यमा ज्वाइँको मुख्य भूमिका रहन्छ । शव घाटमा पुऱ्याएपछि छोरीले ऋसा गर्ने र छोराले दागबत्ती दिने गर्दछन् । ऋसा गरिएको भाँडा छोरीले लाने चलन छ । त्यस भाँडामा माइतीलाई खाना खान बन्देज हुन्छ ।

शवको अगाडि धनुष वाण हान्ने, चोखो भातको डल्लामा माछा, अन्न, बेसार, अदुवा मिसाई चारै सुर अर्थात् दिशामा चढाइन्छ । शव लैजाने दिशातर्फ सानो काठको चेप्टो टुक्रालाई छोराहरूले भालाले हानेर फोर्ने चलन छ । शव यात्रा अगाडि बढाएपछि बाटो देखाउन करिब ६ मिटर लामो कपडा कपडाको लम्बाइअनुसार ३ देखि ६ वटा निङ्गालोमा टाँगेर हिँडाइन्छ । यसबेलामा कहींकतै हातमा खुकुरी लिएर हा.. हा.. हा.. भनी कराउने पनि चलन छ । शव यात्रा अगाडि बढाउने क्रममा छोरीहरूले लावा छर्ने, पच्यु र क्लेप्री लामाहरू तथा संस्कारकर्ता द्याङ्ग्रो, भुर्मा बजाउँदै हिँड्ने गर्छन् । पूर्वतयारीका साथ दाह संस्कार गर्ने गर्दछन् । दाह संस्कार सकेपछि सो ठाउँलाई पानीले

सफा गरेर त्यसमाथि मावलीले बाँसको चोङ्गेमा राखिएको दूध पोखाउने र गोबरबाट बनाएको कृण्डमा दियो तथा बत्ती बालेर अलौं राख्ने चलन छ । दाह संस्कार सकेपछि मावलीले छोराहरूले कपाल, दाही, जुँघा काटिदिएर सेतो कपडा लगाइन्छ । मलामीलाई दोष-दोषालो नलागोस् भनेर बाटोमा कहीं काँडा त कहीं भेडाको ऊन जलाउने तथा मलामीले त्यसलाई टेकेर वा नाघेर जाने र धुप तथा तितेपातीले पानी छर्केर शुद्ध हुने चलन छ ।

तेस्रो दिनमा मृतकलाई खाना दिने चलन छ । यस दिन आफन्तजनहरूबाट जेथाअनुसार सघाउ ल्याउने चलन छ । कतै सात, कतै नौ त कतै १३ दिनमा जुठो फाल्ने गर्दछन् । जुठो फाल्ने बेलामा भाञ्जा, भाञ्जी, माइती, मावली, छोरी, ज्वाइँ र सबै आफन्तजन भेला भएर अब उप्रान्त यस्तो दुःखद् घटना नहोस् भनी मावलीबाट कुलपितृहरूलाई सम्भेर धुपबत्ती बाली भाञ्जा, भाञ्जी, छोरी-चेली, ज्वाइँलाई टीका लगाइदिएर आफ्नो गच्छेअनुसार दक्षिणा दिने चलन छ । यसपश्चात् सबै शुद्ध भएको मान्ने गरिन्छ ।

पश्चिमातिर भने अर्घौं गर्ने चलन छ । अर्घौंको पूर्वतयारी दिन, बार हेर्ने र अर्घौंको ऋण्डा (अलौं) बनाउने, छोरीहरूले क्रसा गर्ने, मृतकलाई अर्घौं गरेको सन्देश दिने, प्वकै वितरण गर्ने, प्लह बनाउने, अस्तु लिन जाने, सातो बोलाउने, गाउँलेहरूलाई खाना खुवाउने, सेर्का (सेर्गा) नाच्ने, म्लेव गर्ने, प्रसाद खुवाउने, प्ले क्रपा गर्ने, अर्घौं सेलाउने, स्याई-स्याई गर्ने र समापन गर्ने गर्दछ । पूर्वतिर भने यस्तो गरेको पाइँदैन ।

लामा बौद्ध धर्म परम्परा

(क) फोवा गर्ने : आत्मालाई मृतकको भौतिक शरीरको शुद्ध मार्ग खासगरी शिरबाट बाहिर निकाल्ने विधिलाई फोवा भनिन्छ । आत्मालाई मन्त्र विधि र ज्ञानद्वारा आँखा, नाक, मुख, कान, गुदद्वार, मुत्रनली आदिबाट नभई शिरबाट निकालेमा स्वर्ग पुग्ने विश्वास गरिन्छ । फोवा गर्ने विधि लामाहरूको अनुसार पाँच प्रकारको हुने गर्दछ । जस्तै: मेलोड फोवा (एला राखेर गर्ने), च्यागे फोवा (ध्यान र साधना गरेर गर्ने) आदि । यी फोवाहरू शील वा प्रज्ञानयुक्त अधिकार सम्पन्न लामाहरूले मात्र गर्ने गर्दछन् ।

(ख) प्लधुर (बाधा, अड्चन हटाउने) : मृतकलाई भूतप्रेतहरूले स्वर्ग जाने बाटोमा बाधा, अवरोध नगरोस् भनेर तोर्माहरू बनाई मंगल पाठ वाचन गरेर बाधा, अड्चनबाट मुक्त गराइने कर्मलाई प्लधुर भनिन्छ ।

(ग) स्तुरडोय (शुद्धिकरण गर्ने) : जौ, उवा, गहुँको सातुमा दूध, चिनी मोलेर मन्त्र विधि पढी त्यस सातुलाई आगोमा अर्पण गरिन्छ र सम्भव भएसम्म मृतकको मुखमा सुन-पानी राखी शुद्धिकरण गरिन्छ ।

(घ) प्लोदो थोडल (मनलाई संसारिक मोहबाट छुटाउने) : मृत्यु भएपछि उसको चेतन मनलाई यस संसारबाट छुट्याउने कार्यलाई थोडल, सेमटल भनिन्छ । शून्यताबाट नै जगतको सृष्टि भएको हुन्छ र शून्यतामा नै गएर सबै विलिन हुन्छ भन्ने धारणाबाट अभिप्रेरित भएर शून्यताको अटल ज्ञान दिएपछि सातौं या १३ दिनमा दिवंगत व्यक्तिको ज्याङ्पर (प्रतीक) बनाई नष्ट गरिन्छ । मृतकको शरीरलाई शून्यतामा लीन गराई सांसारिक भवचक्रबाट मुक्त गराएर महासुख प्राप्त गराउने विद्या नै लामा बौद्ध धर्मको संस्कार सम्बन्धि विशेषता हो ।

(ङ) भिन सेक गर्नु : मृतकलाई नकारात्मक आत्माहरूबाट मुक्त गराएर अर्को जन्ममा भनवनान, प्रन्यवान र आयुश्मान होस् भनेर गरिने विधि हो । यो हिन्दु परम्परासँग मेल खान्छ ।

(च) स्याकसुम (तीन दिन) : स्वर्ग जाने यात्रामा परिआएको अवरोध हटाई दुःख, डरजस्ता भावनाबाट मुक्त हुन सहयोग गर्ने र कुनै आकांक्षाहरू भएमा यो संसार मिथ्या हो, भुटो हो । यो यी विषयहरू सच्चा होइनन् भन्ने कुराहरू बताउँदै सांसारिक मोहबाट मुक्त गराउँदै लैजाने विधि हो ।

(छ) ज्याङ्पर (प्रतीक) गर्ने : मृत्यु भएको चौथो दिनमा ज्याङ्पर खडा गरिन्छ र शून्यताबाट जगतको सृष्टि भएको र अन्त्यमा सबै शून्यतामा नै गएर विलिन हुन्छ भन्ने हो । यसरी शून्यताको अटल ज्ञान दिएपछि सातौं या १३औं दिनमा ज्याङ्परलाई नष्ट गरिन्छ । यो दिनलाई पूर्वतिर जुठो फुकुवा वा शुद्धई भन्ने चलन छ ।

(ज) न्हुन्टा (सप्ताह) : यो तीन, पाँच वा सात दिनसम्म गरिने सप्ताह हो । मृतकको मात्र नभएर सबै परिवारको मंगल होस्

भनी कामना गरिन्छ । यो हिन्दु परम्परासँग मेल खान्छ ।

(भ्र) सिप्यु सिर्कु (४९ दिन) : यो जन्ममा गरेको कर्मको पाप र पुण्यको फलको आधारमा अर्को जन्म लिन्छ भन्ने विश्वास भएको हुनाले मृतकको मंगलको कामना गरी विभिन्न पूजाहरू गर्दै १०८ बत्तीहरू बालिन्छ र यो ४९ दिनपछि कुनै पनि दान दक्षिणा मृतकले प्राप्त गर्दैन भन्ने हुनाले बत्ती बालेर मृतकको आत्माको चिरशान्तिको कामना गर्दै मृत्यु संस्कार कार्य समापन गरिन्छ ।

मिश्रित संस्कार मान्ने (बोन, बौद्ध, हिन्दु) हामी तमूहरूको संस्कार सम्पन्न गर्ने विधि विधान फरक भए पनि अन्त्यमा हाम्रो जातीय पहिचानमा गरिने परम्परागत चलनहरू माइती-मावली, भाञ्जा-भाञ्जी, छोरी-ज्वाइँको भूमिका माइती-मावली गर्ने भेग र ठाउँअनुसार केही फरक भए पनि सबैको उद्देश्य एउटै भएको पाइन्छ । जसले हाम्रो चिनारी र हाम्रो समुदायलाई जीवन्त राख्दै पुस्तान्तरण गर्ने गर्दछ ।

धर्मजस्तो सर्वाधिक महत्त्वपूर्ण विषयमा यथार्थ चिन्तन र वैज्ञानिक विश्लेषण हुनु आवश्यक छ । व्यक्तिलाई ईश्वरको रूपमा हेर्नेले धर्मलाई स-साना मनगढन्ते सम्प्रदायमा बाँडेर व्यक्ति-व्यक्तिबीच फुट र कहिल्यै नमिल्ने वैमनश्यताको

बीउ रोपिदिएको कारण धर्ममा शक्ति पूजा मौलाउन पुग्यो । स्वर्गको लोभ देखाइयो । नर्कको डर देखाइयो । तर असली धर्ममा न लोभमा आधारित स्वर्ग छ न डरमा आधारित नर्क हुन्छ । त्यसैले संसारमा यो भन्दा अगाडि पनि कयौँ धर्महरू थिए । कति लोप भए कति विभाजन भए । त्यसैले धर्म जे भए पनि हाम्रो परम्परागत संस्कारलाई जीवन्त राख्न जरुरी छ । जसले हामीलाई गुरुड (तमू) भनेर चिनाउने छ ।

अन्त्यमा आउँदै गरेको तमूहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि-ल्हो (बिरालो वर्ग)को हार्दिक मंगलमय शुभकामना ।

लेखक काठमाडौँ उपत्यका गुम्बा तमू सेवा समितिका पूर्वअध्यक्ष एवं तमू ट्युल छाँज धीँ गुरुड राष्ट्रिय परिषद्का केन्द्रीय सदस्य हुनुहुन्छ ।

सन्दर्भ सामाग्री

१. थकाली होमा, तमू गुरुड जातिको उत्पत्ति, धर्म र संस्कृति
२. तमू क्रोम्जे, तमू समाजमा पय (अर्घौँ)
३. लामा मुकेश (अनुवाद), पद्मसम्भव जीवनी

हाम्रो पौरख, हाम्रो गौरव ।
ताजा चिया, अर्गानिक चिया ॥

बाबुराम / मीरा गुरुड
९८५११९१६६२, ९८४१७५०४६४

चिचिला चिया

Chichila Chiya

चिचिला अर्गानिक चिया उत्पादन कृषि फार्म
Chichila Organic Tea Manufacture Agriculture Farm

WE GROW/SUPPLY:

**Green Mint, Tulsi, Lemon Grass, Cardamom,
Tea of Organaic farms.**

**Chichila Rural Municipality, Ward no. 4, Kagate,
Sankhuwasabha, Contact: 9849083957, 9742013354**

चिया बनाउने भाँडा टि पट तथा चिया कपहरू पनि उपलब्ध छ ।

तमू जातिको पहिचान

■ माया गुरुड

गुरुड (तमू) जातिको आफ्नै भाषा, धर्म, भेषभुषा, संस्कृति र संस्कारहरू छन् । त्यस्तै गुरुड जातिको लोक संस्कृतिमा आधारित आफ्नै मौलिक परम्परा रोधीं पनि रहेको छ । रोधींको शाब्दिक अर्थ र त्यस अर्थलाई पुष्टि गर्ने आधारहरू पनि छन् । यो गुरुड भाषाबाट उत्पत्ति भएको शब्द हो । यसमा दुई अक्षरको अर्थ 'रो' बुनु अथवा सुत्नु र धीं घर हो । यसलाई विभिन्न स्थान विशेषमा विभिन्न किसिमले उच्चारण गरेको पाइन्छ । कुनै ठाउँमा रोती पनि भनिन्छ । तर धीं, ती, दींको एउटै अर्थ हो, घर । यसरी हेर्दा रोधींको अर्थ बुन्ने घर र अर्को सुत्ने घर हुन्छ ।

गाउँघरमा मेसिन थिएन । गाउँघरतिर आफूले लगाउने वस्त्रहरू घरमै तान राखेर भेडाको ऊनबाट खाँदी, पाँगा, बख्खु, राडी, पाखी आफैँ बुनेर तयार पार्ने गरिन्थ्यो । नजान्नेलाई तालिम दिने काम गरिन्थ्यो भने सोही समयमा निराशपन मेटाउन दिदी-बहिनीहरूले मीठो स्वरमा गीत गाउने गर्दथे । गाउँका युवायुवतीहरू रमाइलोका लागि एकआपसमा चुड्का नाच्ने, दोहोरी गीत गाउने पनि गर्दथे । यसरी रोधींबाट सीपमुलक कामहरू पनि सिकाउँदै सुख-दुःखका कुराहरू गर्दै एक/दुई घण्टासम्म आफूले जानेको सीपहरू सिक्थे र रमाइलोका लागि रोधींमा नाचगान गरेर रमाइलो पनि गर्ने गरिन्थ्यो ।

रोधीं यसरी सीप सिक्ने र आफ्नो संस्कृतिको संरक्षण गर्ने घरका रूपमा प्रचलित भएको पाइन्छ । रोधींमा प्रचलित दोहोरी गायनलाई टपक्क टिपेर कालान्तरमा रोधीं दोहोरी साँझ भन्ने नाम, उपनाम जोडेर रेष्टुरेन्टहरू खुलेका छन् । दोहोरी गायन संस्कृति जगेर्ना गर्न इन्द्रेनी, सारङ्गी संसारजस्ता संस्थाहरूले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेका छन् । रोधींमा गाइने दोहोरी गायन संस्कृतिको प्रचार, संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै

आएका छन् । स्वदेश तथा विदेशमा समेत हरेक नेपालीले विभिन्न कलाकारलाई निमन्त्रणा गरेर दोहोरी गीतहरूबाट भरपुर मनोरञ्जन गर्दै आउनु भएको छ ।

तमू जातिमा प्रचलित अन्य सांस्कृतिक पक्षको कुरा गर्दा विशिष्ट संस्कृति सति घाँटु, कुसुण्डा घाँटु र बाह्रमासे घाँटु नाच रहेको छ । त्यस्तै तमूहरूको आफ्नै मौलिक भेषभुषा पनि रहेको छ ।

भाषा, धर्म, संस्कृति, संस्कार र पुरोहित(खेगी)हरू

हाम्रो प्येअनुसार तमू भाषा भोट-बर्मेली परिवारमध्येको एक मानिन्छ । तमूहरूको आफ्नै भाषा रहेको छ भने गुरुड जातिको छाता संगठन तमू ट्युल छाँज धीं गुरुड राष्ट्रिय परिषद्ले खेमाँ लिपिलाई मान्यता दिइसकेको छ । तमू भाषाको तामाड र थकाली भाषासित घनिष्ट सम्बन्ध रहेको पाइन्छ । यसमा पनि गोरखाको पूर्वेली, लमजुङको ठेट र कास्कीको पश्चिमे भनेर तीन वर्गमा विभाजित गरेको पाइन्छ । धर्म भनेको संस्कार, आस्था, विश्वास आदि रूपमा हुन्छन् । धार्मिक विकासको क्रममा तन्त्र, मन्त्र र शूत्रका आधारमा मानिन्छ । विशेषगरी प्रकृतिपूजकका रूपमा लिइएको पाइन्छ । तमू प्येको अर्थ सिद्धान्त, नियम, थितिमा बाँधिँएको अवस्थालाई जनाउने भएको कारणबाट यसमा निन्यो (मानिसको संस्कार) र ल्हा-चो (देवताको संस्कार) भनी दुई धार्मिक वर्गको पहिचान गरिएको पाइन्छ ।

पच्युले पूजा गर्ने खर्क र गोठको रक्षाका लागि हो भने क्लेप्रीले पूजा गर्ने सिल्दो-नाल्दो (अन्न-पानी)को पूजा गरेर उत्पादनको रक्षा गरेको पाइन्छ । तसर्थ तमूहरूको धर्म प्रकृतिपूजक भएका कारणबाट बोन धर्म मानिएको हो ।

यसमा तमूहरूको आदि धर्म पच्यु संस्कार हो । त्यसपछि क्लहेप्री संस्कारपछि मात्र लम अर्थात् लामा बौद्ध धर्म सुरु भएको पाइन्छ । हाम्रो कुल धर्म परम्परागत धार्मिक संस्कारबाट आफ्नो कुल धर्म मानी आएको छ । जसलाई प्रकृतिवाद प्ये ताँ ल्हु ताँ अर्थात् प्राचीन बोनवाद मानी आएको छ ।

हाम्रा पुरोहित (खेगी)हरू पच्यु र क्लहेप्री हुन्, जसले गुरुडहरूको जातीय कर्मकाण्ड तथा संस्कारहरूको संरक्षण गर्दै आएका छन् । बोन्यो लामा मान्दै आएको गुरुड जातिमा बुद्धिष्ट लामावादको आकर्षण बढेको देखिन्छ र केही बोन्यो लामाहरू बुद्धिष्ट लामामा परिणत भएका कारणबाट तमूहरूको धर्म संस्कारमा बुद्धिष्ट लामावादको प्रभाव परेको अवस्था रहेको छ । तर एसियाका बहुसंख्यक मङ्गोल नश्लका जातिहरूले बौद्ध धर्मलाई अङ्गालेका कारणबाट बौद्ध धर्मप्रति भुकाव बढेको पाइन्छ र गुरुड जातिमा आफ्नो बोन धर्मलाई छायाँमा पार्दै घुमाउरो बाटो भएर लामावादको कारण बौद्ध धर्ममा प्रवेश भएको पाइन्छ ।

गुरुडहरूका पर्वहरू

तमूहरूले सौर्य क्यालेन्डर प्रयोग गरेका कारणबाट सधैं तमूहरूको १२ ल्होकर (ल्हो) फेरिने अर्थात् नयाँ वर्ष पुस १५ गतेको अधिल्लो अर्थात् पुस १४ गतेको रात वर्ष दिनकै

सबैभन्दा लामो रात भएको मानिन्छ । १५ पुसदेखि रात छोटो, दिन लामो र जाडो कम हुँदै जाने भन्ने रहेको छ । तमूहरूले ल्होछारलाई सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण पर्वका रूपमा मनाउँछन् ।

सबैजना भेला भएर एकआपसमा शुभकामना साटासाट गर्ने, ठूला मान्यजनबाट शुभ आशीर्वाद लिने, एकै ठाउँमा जम्मा हुने र स्यो कैँ (वनभात) खाने प्रचलन रहेको छ भने यो तमूहरूको एकताका रूपमा पनि ज्यादै महत्त्वपूर्ण रहेको छ । १५ गते तमूहरूको नयाँ वर्ष प्रारम्भ हुने दिन हो । यसै दिनबाट वर्ग फेरिन्छ । 'ल्हो' वर्ग र 'छार' भनेको नयाँ अर्थात् फेरिने भनेका कारणबाट ल्होछार वर्ग फेरिने नयाँ वर्षको पहिलो दिन मानिएको हो । तमूहरूको अन्य पर्वहरू माँडी दिना, मैँ त्हाँ ल्हंपा (धनुष विद्या पर्व), फुताँसो दिना, खेकु त्हाँ (नौ महागुरु पूजा), कहोलासौँथर च्युप्रे दिना (राज्य विस्तार स्मृति दिवस) आदि रहेका छन् ।

गोरखाको गण्डकी गाउँपालिका- ४ का भारतीय गोर्खा सुवेदार हस्तबहादुर गुरुडको छोरी माया गुरुडको जन्म भारतको आसाममा भएको थियो भने उहाँको कर्मघर संखुवासभा खाँदबारी नगरपालिका- ३, मानेभञ्ज्याङ हो । उहाँ तमू ट्युल छाँज धीँ गुरुड राष्ट्रिय परिषद्का केन्द्रीय सदस्यसमेत हुनुहुन्छ ।

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

श्रीमान्/ श्रीमती
हर्कबहादुर गुरुड/दिलकुमारी गुरुड
खा.न.पा.-४, सेकाहा, संखुवासभा
हाल : रानीबारी, काठमाडौं

जनसंख्या र बसाइँ- सराइसम्बन्धी एकीकृत विकास प्याकेज तर्जुमा

■ प्रा.डा. योगेन्द्र गुरुड
प्रमुख, जनसंख्या केन्द्रीय विभाग, त्रि.वि.

पृष्ठभूमि

कुनै निश्चित स्थान र समयमा बसोबास गरिरहेका सम्पूर्ण मानिसहरूको संख्यालाई त्यस स्थानको जनसंख्या भनिन्छ। नेपालभरि स्थायी रूपले बसोबास गर्ने सम्पूर्ण नेपालीको संख्या नै नेपालको जनसंख्या हो। वि.सं. २०७८ सालको जनगणनाको प्रारम्भिक नतिजा अनुसार नेपालको जनसंख्या २ करोड ९१ लाख ९२ हजार ४ सय ८० पुगेको छ। कुल जनसंख्यामा पुरुषको संख्या १ करोड ४२ लाख ९१ हजार ३ सय ११ छ भने महिलाको संख्या १ करोड ४९ लाख १ हजार १ सय ६९ छ।

कुनै पनि देशको समुच्च जनसंख्या अर्थात् जनतालाई राष्ट्रका रूपमा पनि परिभाषित गरिन्छ। नेपालको संविधानको धारा - ३ मा राष्ट्रलाई यसरी परिभाषित गरेको छ 'बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक विशेषतायुक्त भौगोलिक विविधतामा रहेका समान आकांक्षा र नेपालको राष्ट्रिय स्वतन्त्रता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रिय हित तथा समृद्धिप्रति आस्थावान रही एकताको सूत्रमा आबद्ध सबै नेपाली जनता समष्टिमा राष्ट्र हो।' यसर्थ, जनसंख्याको सुव्यवस्थापन राष्ट्रको व्यवस्थापन, सुशासन, विकास, समृद्धि र समग्र जनताको उज्ज्वल भविष्यसँग अभिन्न रूपमा जोडिएको हुन्छ।

जनसंख्याको अध्ययनमा मानिसका गर्भअवस्थादेखि मृत्युसम्मका सबै घटनाक्रम समेटिएका हुन्छन्। तथापि, जन्म, बसाइँ-सराइ र मृत्यु मुख्य घटना हुन्। राष्ट्र भन्नु नै स्थायी बासिन्दा अर्थात् जनता भएकाले तिनका आवश्यकता, इच्छा र आकांक्षाहरूको जानकारी राख्नु र तिनलाई यथासम्भव समयमा नै पूरा गर्नु राज्यका शासक र प्रशासकहरूको कर्तव्य हो। आफ्नो आवश्यकता, इच्छा

र आकांक्षाहरू पूरा भएनन् भने मानिस तिनको खोजीमा स्वदेशका अन्य उपयुक्त ठाउँ वा विदेश बसाइँ-सराइ गर्छन्।

आफ्नो आवश्यकताको पूर्ति, वृत्ति विकास, रोजगारी वा सुख-सुविधाको खोजीमा आफ्नो जन्मथलो वा थातथलो छोडेर अर्को स्थानमा जाने घटनालाई बसाइँ-सराइ भनिन्छ। यस किसिमको बसाइँ-सराइ आफ्नै देशको एक स्थानबाट अर्को स्थानमा भएको छ भने यसलाई आन्तरिक बसाइँ-सराइ भनिन्छ भने एक देशबाट अर्को देशमा बसाइँ सरेको छ भने यसलाई बाह्य अर्थात् अन्तर्राष्ट्रिय बसाइँ-सराइ भनिन्छ। निश्चित समय अवधिमा, निश्चित भौगोलिक वा राजनीतिक एकाईबाट अर्को भौगोलिक वा राजनीतिक एकाईमा बसोबास गर्ने घटना नै बसाइँ-सराइ भएकाले निश्चित समयविधि, निश्चित भौगोलिक दूरी र बासस्थान परिवर्तन बसाइँ-सराइका आवश्यक तत्त्व हुन्।

देशको आर्थिक, सामाजिक र मानव विकासका आवश्यक र उपयुक्त नीति, रणनीति, योजना र कार्यक्रम तर्जुमा गर्न जनसंख्याको आयतन, वितरण (कुन भौगोलिक वा प्रशासनिक क्षेत्रमा कति जनसंख्या), संरचना (जातजाति, धर्म, सम्प्रदाय, लिंग, उमेर समूह)सहित तिनको शैक्षिक स्थिति, स्वास्थ्य स्थिति, प्रजनन दर, कोरा जन्मदर, मृत्यु दर, औसत आयुजस्ता सूचकहरूले निकै ठूलो मद्दत पुऱ्याउँछन्। त्यसैले, राज्य सञ्चालनमा जनसंख्या व्यवस्थापन सरकारका लागि उत्तिकै महत्त्वपूर्ण हुन्छ।

यस कार्यपत्र तयार पार्नका लागि प्राप्त समय सीमालाई ध्यानमा राखी द्वितीय स्रोत बाट प्राप्त तथ्यांकमा आधारित भएर केही सुझावहरू पेस गरिएको छ, जसलाई थप विश्लेषणबाट प्रमाणित गर्नु र स्टेकहोल्डरहरूसँग परामर्श गर्नु जरुरी देखिन्छ। यस कार्यपत्रले छोटो समयमा पनि

मुद्दाहरूलाई उठान/ईगित चाहिँ अवश्य गरेको छ ।

संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानमा जनसंख्याको व्यवस्थापनको विषय उल्लेख छ । जनसंख्या देशको शक्ति, सामार्थ्य र सौन्दर्य पनि भएकाले यसलाई जोगाउन र यसको विशेषताका आधारमा राज्य सञ्चालनको शासकीय र प्रशासकीय दुबै मोर्चामा समान ढंगले प्रतिनिधित्व गराउने व्यवस्था पनि संविधानले प्रत्याभूत गरेको छ । संविधानको प्रस्तावनामा लेखिएको छ : 'बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त विशेषतालाई आत्मसात गरी विविधताबीचको एकता, सामाजिक, सांस्कृतिक ऐक्यबद्धता, सहिष्णुता र सद्भावलाई संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्दै, वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैंगिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछुतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गर्दै' ।

यो प्रस्तावनाले नेपालको जनसांख्यिक चरित्रलाई आत्मसात गर्दै स्पष्ट भनेको छ :

- नेपाल बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक र भौगोलिक विविधतायुक्त छ ।
- विभिन्न जात, धर्म, संस्कृति अवलम्बन गर्ने र फरक-फरक भू-भागमा बस्नेहरूबीच एकता, सहिष्णुता र सद्भाव प्रवर्द्धन गर्न जरुरी छ ।

- आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक, समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाज निर्माण गर्नु पर्दछ ।

नेपालको संविधानले आन्तरिक बसाइँ-सराइलाई निषेध गरेको छैन । संविधानको भाग ३ अन्तर्गतको मौलिक हक र कर्तव्यअन्तर्गत धारा १७ को स्वतन्त्रताको हकमा कानून बमोजिमबाहेक कुनै पनि व्यक्तिलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट वञ्चित गरिने छैन भनिएको छ । जसमा प्रत्येक नागरिकलाई देहाय बमोजिमको स्वतन्त्रता हुनेछ भनी उपधारा २ को (ङ)मा नेपालको कुनै पनि भागमा आवतजावत र बसोबास गर्ने स्वतन्त्रता र (च)मा नेपालको कुनै पनि भागमा पेशा, रोजगार गर्ने, उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायको स्थापना र सञ्चालन गर्ने स्वतन्त्रता दिइएको छ । त्यस्तै धारा २५ मा सम्पत्तिको हकअन्तर्गत उपधारा (१)मा प्रत्येक नागरिकलाई कानूनको अधीनमा रही सम्पत्ति आर्जन गर्ने, भोग गर्ने, बेचबिखन गर्ने, व्यावसायिक लाभ प्राप्त गर्न सम्पत्तिको अन्य कारोबार गर्ने हकको ग्यारेन्टी गरिएको छ ।

संविधानका यी प्रावधानले हरेक नागरिकलाई अवसरको खोजीमा देशका जुनसुकै क्षेत्रमा पनि जाने र त्यहाँ उद्यम व्यवसाय गर्ने, सम्पत्ति आर्जन गर्ने, उपभोग गर्ने र बेचबिखन पनि गर्ने सुविधा दिएको छ । जुन आन्तरिक बसाइँ-सराइलाई प्रेरित गर्ने तत्त्वहरू पनि हुन् ।

संविधानको राज्यका निर्देशक सिद्धान्तले जनसांख्यिक तथ्यांकलाई अद्यावधिक गर्दै राष्ट्रिय विकास योजनासँग

आबद्ध गर्ने व्यवस्था गरेको छ भने अनुसूची ७ को संघ र प्रदेशको साभा अधिकार सूचीको बुँदा १० ले योजना, परिवार नियोजन र जनसंख्या व्यवस्थापनलाई समेटेको छ । त्यस्तै अनुसूची ९ को संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साभा सूचीका काममा विपद् व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा र गरिबी निवारण, व्यक्तिगत घटना जन्म, मृत्यु, विवाह र तथ्यांक र सुकुम्बासी व्यवस्थापनमा जनसंख्या र बसाइँ-सराइलाई समेटेको छ ।

संविधानले संघीय र प्रदेशसभामा प्रतिनिधित्वको विषयमा जनसंख्यालाई उच्च प्राथमिकता दिएको छ । प्रत्येक २० वर्षमा निर्वाचन क्षेत्रको पुनरावलोकन गर्ने पनि प्रावधान छ । जनसंख्याको आधारमा निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण र प्रतिनिधित्वको व्यवस्थाको माग उठिरहने नेपालमा संविधानानुरूप नै वि.सं. २०९२ मा निर्वाचन क्षेत्र पुनरावलोकन र पुनःनिर्धारण हुनेछ । स्थानीय तहको संख्या र सिमाना भने संघीय कानून अनुरूप २०७४ सालमा नै निर्धारण भएको छ ।

जनसंख्या र बसाइँ-सराइ सम्बन्धी विश्लेषण

जनसंख्याको व्यवस्थापन राज्य सञ्चालनका दृष्टिले, आन्तरिक र बाह्य सुरक्षाका दृष्टिले, पूर्वाधार तथा आर्थिक र सामाजिक विकासका दृष्टिले अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण भए पनि हाम्रो ध्यान त्यति पुगेको देखिँदैन । केन्द्रीय तथ्यांक विभागले हालै सार्वजनिक गरेको २०७८ को जनगणनाको प्रारम्भिक नतिजाले राज्य सञ्चालन गरिरहेको सरकार, राजनीतिक दल, संघीय संसदको दुबै सदनका माननीय सांसदहरू, प्रदेश सरकार र प्रदेशसभाका माननीय सांसदहरू, स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरू सबैले गहन ढंगले विश्लेषण गर्नुपर्नेतर्फ संकेत गरेको छ ।

जिल्लागत जनसंख्या वृद्धिदर हेर्दा ३२ जिल्लामा वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर घटेको छ । वि.सं. २०६८ सालको जनगणनामा २७ जिल्लामा जनसंख्या ऋणात्मक थियो । सबैभन्दा बढी वार्षिक वृद्धिदर भक्तपुर जिल्लामा (३.३२%) र सबैभन्दा कम रामेछाप जिल्लामा (-१.६५%) छ । सबैभन्दा कम जनसंख्या वृद्धि हुने अन्य चार जिल्लामा खोटाङ, मनाङ, भोजपुर र तेह्रथुम छन् भने सबैभन्दा बढी जनसंख्या वृद्धि हुने चार जिल्लामा रूपन्देही, चितवन, बाँके र सुनसरी छन् ।

त्यस्तै, जनसंख्या वृद्धिदर धनात्मक हुने जिल्लाहरू ४५ छन् । यी जिल्लाहरूमा पनि १ प्रतिशतभन्दा बढी जनसंख्या वृद्धिदर हुने हिमाली जिल्लामा डोल्पा र मुगु छन् भने पहाडी जिल्लाहरूमा मुख्यतः कास्की, ललितपुर र काठमाडौँ छन् । वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर १ प्रतिशतभन्दा कम तर धनात्मक हुने जिल्लाहरूको संख्या २० छ । तिनमा हिमाली क्षेत्रका संखुवासभा, रसुवा, मुस्ताङ, रुकुम (पूर्व), जुम्ला, हुम्ला, बाजुरा, कालिकोट, दार्चुला छन् । पहाडी क्षेत्रका जाजरकोट, मकवानपुर, रुकुम (पश्चिम), रोल्पा, प्युठान, तनहुँ र सिन्धुलीको पनि जनसंख्या वृद्धिदर १ प्रतिशतमूनि छ । रोचक पक्ष त के छ भने तराईका बारा, पर्सा, बर्दिया र उदयपुरको जनसंख्या वृद्धिदर पनि १ प्रतिशतमूनि छ ।

भौगोलिक क्षेत्रअनुसार जनसंख्याको वितरण र लैंगिक अनुपात

भौगोलिक क्षेत्रअनुसार जनसंख्याको वितरणमा रहेको अन्तर १० वर्षको अन्तरालमा विषम ढंगले घटबढ भएको छ । वि.सं. २०६८ सालको जनगणनामा हिमाली क्षेत्रमा बसोबास गर्नेको हिस्सा कुल जनसंख्याको ६.७३ प्रतिशत थियो । वि.सं. २०७८ मा आइपुग्दा यो अनुपात ६.० ९ प्रतिशतमा भरेको छ । दश वर्ष पहिले पहाडमा कूल जनसंख्याको ४३.०१ प्रतिशत हिस्सा बस्थ्यो । वि.सं. २०७८ मा आइपुग्दा यो अनुपात घटेर ४०.२५ मा आइपुगेको छ । वि.सं. २०६८ को जनगणनामा जनसंख्याको आधाभन्दा बढी हिस्सा (५०.२७%) तराईमा थियो भने २०७८ मा आइपुग्दा यो बढेर ५३.६६ प्रतिशत पुगेको छ ।

भौगोलिक क्षेत्रफल, जनसंख्या र जनघनत्व

भौगोलिक क्षेत्रअनुसार क्षेत्रफल, जनसंख्या र जनघनत्वका आधारमा हेर्ने हो भने नेपालको जनसंख्या वितरणमा चरम असन्तुलन छ । नेपालको हिमाली क्षेत्रमा २०, काठमाडौँ उपत्यकासहित पहाडी क्षेत्रमा ३६ र तराई क्षेत्रमा २१ जिल्ला छन् । क्षेत्रफलका हिसाबले हिमाली क्षेत्रमा ५१,८१७ वर्ग कि.मी., पहाडमा ६१,३४५ वर्ग कि.मी. र तराईमा ३४,० ९१ वर्ग कि.मी. भू-भाग छ ।

जनसंख्याका हिसाबले हिमालमा जम्मा ६.०९ प्रतिशत, पहाडमा ४०.२५ प्रतिशत र तराईमा ५३.६६ प्रतिशत मानिस बस्छन् । जनघनत्वका हिसाबले हिमालमा प्रतिवर्ग

कि.मी. क्षेत्रमा ३४ जना, पहाडमा १९२ जना र तराईमा ४६१ जना मानिस बस्छन् ।

भौगोलिक क्षेत्रअनुसार नेपालको जनसंख्या

भौगोलिक क्षेत्रअनुसार नेपालको जनसंख्या वृद्धि विगत १० वर्षमा असमान ढंगले बढेको छ । हिमाली क्षेत्रमा २०६८ सालमा १८ लाख रहेकोमा अहिलेको जनगणना २०७८ मा पनि लगभग त्यति नै छ । १० वर्षमा पहाडको जनसंख्या १ करोड १४ लाखबाट बढेर १ करोड १७ लाख पुगेको छ । तर यही बीचमा तराईको जनसंख्या भने १ करोड ३३ लाखबाट बढेर १ करोड ५७ लाख पुगेको छ ।

वैदेशिक रोजगारीमा गएका जनसंख्या र बसाइँ-सराइमा प्रभाव

वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रमको सुरु भएको २०५ वर्ष पुरानो भए पनि सन् १९९० पछि हवात्तै बढेर सन् २००० मा भन्नु बढ्दै हाल गएको आर्थिक वर्ष (२०७७/०७८)मा कोभिडपछि रोकिएर जान नपाएकासहित गर्दा ६ लाख बढीले वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् ।

जनगणनाको समयमा परिवारमा अनुपस्थित हुनेहरूको संख्याले आर्थिक रूपमा सक्रिय उमेर समूहका सदस्यहरू वैदेशिक रोजगारीमा वा अध्ययनका लागि विदेश गएको संकेत गर्दछ । २०७८ सालको जनगणनामा प्रदेश १ का १६ प्रतिशत, मधेस प्रदेशका १४ प्रतिशत, बागमती प्रदेशका १८ प्रतिशत, गण्डकी प्रदेशका १३ प्रतिशत, लुम्बिनीका १९ प्रतिशत, कर्णालीका ४ प्रतिशत र सुदूरपश्चिमका १६ प्रतिशत नागरिकहरू कामको लागि विदेशिएका छन् ।

बसाइँ-सराइ सम्बन्धी नीति

राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकाशित गरेका आवधिक योजना र अन्य दस्तावेजहरू प्रजनन् दर नियन्त्रणमा केन्द्रीत रहेको अवस्थामा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले २०७१ सालमा राष्ट्रिय जनसंख्या नीति तर्जुमा गरी सार्वजनिक गरेको छ । जनसंख्या र विकासबीच तादाम्यता कायम गरी जनसंख्या व्यवस्थापनलाई समग्र विकासको अभिन्न अंगका रूपमा विकास गर्ने, यौन र प्रजनन् स्वास्थ्य, परिवार नियोजनजस्ता सेवाहरूलाई अधिकारमुखी

कार्यक्रमका रूपमा विकास गर्ने, स्वस्थ जीवनयापनका लागि स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय बनाउने, बाह्य तथा आन्तरिक बसाइँ-सराइ र सहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्ने, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई विकासका सबै आयामहरूमा समाहित गर्ने, जनसाङ्ख्यिक तथ्यांक व्यवस्थापन, अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण र विश्लेषण गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने र राष्ट्रिय उत्पादकत्व वृद्धिका लागि सक्रिय जनसंख्यालाई उत्पादनशील र उद्योगमुखी बनाउने उद्देश्यले यो नीति ल्याइएको हो ।

यो नीतिले जनसंख्या र विकासबीच तादाम्यता कायम गर्ने, यौन स्वास्थ्य, परिवार नियोजन र सुरक्षित गर्भपतनलगायतका प्रजनन् स्वास्थ्य सेवालाई अधिकार मुखी कार्यक्रमका रूपमा विकास गर्ने, बाह्य तथा आन्तरिक बसाइँ-सराइ र सहरीकरणको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने, लैंगिक, यौनिक, भाषिक, आर्थिक, सामाजिक एवं क्षेत्रीय रूपमा पछि परेका समूह र शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक रूपमा अपांगता भएका व्यक्तिहरूलाई समावेशीकरण गर्दै जनसंख्या र विकासमा मूलप्रवाहीकरण गर्न नीति, कानून तथा संस्थागत व्यवस्थामा सुधार गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यस्तै, जनसंख्या तथा विकासबीचको अन्तरसम्बन्धको सूचना प्रविधिसमेतका उपयोगबाट अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गरी नीति निर्माण र कार्यक्रम तर्जुमाका लागि सरोकारवाला निकायहरूलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने, विकास आयोजना र कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा तिनको जनसाङ्ख्यिक प्रभावको समेत अध्ययन गरी तिनको उपयुक्तता पुष्टि गरेर मात्र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, जनसंख्याको लाभांश हुने हिस्सा र खास गरी युवा समूहलाई रोजगारमूलक कार्यमा उपयोग गर्ने यो नीतिको लक्ष्य छ ।

यो नीतिले नै बसाइँ-सराइको सामान्य रणनीतिक खाका तयार पाऱ्यो । यस नीतिको ७.४ मा 'बाह्य तथा आन्तरिक बसाइँ-सराइ र सहरीकरणको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिने छ' भन्ने उल्लेख छ । यसका लागि यसप्रकारको रणनीति तय गरियोः-

- स्वदेशमै उद्योगधन्दाको विकास र आय आर्जनका क्रियाकलापद्वारा रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्दै वैदेशिक रोजगारीमा जाने दर घटाउने कार्यक्रममा

सहयोग पुऱ्याइने छ ।

- कामदारहरूको अधिकार र चाहना सुरक्षित गर्न अत्याधिक संख्यामा नेपाली कामदार लैजाने देशहरूसँग प्रभावकारी श्रम कूटनीति प्रवर्द्धनमा सहकार्य गरिने छ ।
- विदेश जान चाहने कामदारहरूलाई सीप विकासका अवसर सुदृढ गर्न तथा सम्बन्धित देशको परिवेश, भाषा, संस्कृति, सामान्य कानून र सुविधाबारे जानकारी गराउन समन्वय गरिने छ ।
- श्रम आदान-प्रदान गर्ने राष्ट्रबीच उनीहरूले निर्वाह गर्नु पर्ने दायित्व तथा जिम्मेवारीको रेखाङ्कन गरी समझदारी गर्न सम्बन्धित निकायलाई पृष्ठपोषण दिइने छ ।
- आन्तरिक बसाइँ-सराइबाट स्थानीय बासिन्दा/रैथानेहरूको आर्थिक सामाजिक, सांस्कृतिक विकासमा विचलन हुन नदिन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ ।
- योजनाबद्ध रूपमा आवास, खानेपानी, सडक, बिजुली, सञ्चार, शिक्षा, स्वास्थ्यजस्ता आवश्यक पूर्वाधार पूरा भएका क्षेत्रहरूलाई सहरी क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न र पूर्वाधारहरू ग्रामीण तहसम्म विस्तार गर्दै लैजान सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।
- स्रोत-साधनको 'प्रभावकारी लागत उपयोग'का साथै सेवा, सुविधामा जनताको सहज पहुँच बढाउन आवश्यक पूर्वाधार सुविधा सम्पन्न बस्तीहरूको विकास गरी कम जनसंख्यायुक्त र छरिएर रहेका स-साना बस्तीलाई त्यस्ता बस्तीमा स्थान्तरण गरी व्यवस्थित गरिने छ ।
- जनसंख्याको क्षेत्रीय सन्तुलन कायम गर्न बसाइँ-सराइको प्रवाहलाई कम जनघनत्व भएका र नयाँ सहरतर्फ मोड्न उपयुक्त कार्यनीति अवलम्बन गरिने छ । साथै राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०६९ अनुरूप आवासीय क्षेत्रको व्यवस्थाका लागि जोखिमरहित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूमा पूर्वाधारयुक्त, सुविधा सम्पन्न र वातावरणीय दृष्टिले उपयुक्त सहरीकरणको विकास गर्ने ।
- वातावरणीय तथा जलवायु परिवर्तन र प्राकृतिक प्रकोपबाट हुनसक्ने क्षतिलाई ध्यानमा राख्दै

बस्तीहरूको जोखिमको मात्राको अध्ययन गरी आवश्यक कार्यक्रम प्रभावकारी रूपले अघि बढाउन सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।

- युवा जनसंख्या नै जनसाङ्ख्यिक लाभांश भएकाले तिनबाट राष्ट्रिय उत्पादकत्वमा उचित लाभ प्राप्त गर्न उपयुक्त अवसरहरूको सिर्जना गरिने छ ।
- आन्तरिक र बाह्य बसाइँ-सराइसम्बन्धी अभिलेखन र तथ्यांक प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिने छ ।

निष्कर्ष

नेपालको जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजाले खतरा सूचक घण्टी बजाइसकेको छ । एकातिर देशका हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रका अधिकांश जिल्लाको जनसंख्या वृद्धिदर घटेको छ भने राष्ट्रिय औसत प्रजनन दर पनि घटेको छ । हिमाली क्षेत्रको त २०६८ सालको जनगणनाको तुलनामा कूल जनसंख्या नै घटेको छ । देशमा सन्तुलित विकासको अभाव भएकाले हिमाली, पहाडी तथा दुर्गम स्थानबाट सुगम स्थानतिर बसाइँ सर्ने प्रवृत्ति बढेको छ । यसले जनसंख्याको वितरणमा असर गरेको छ । सहरी क्षेत्रमा जनसंख्याको चाप बढेको छ । कृषि उत्पादन घटेको छ । आयात बढेको छ । व्यापार घाटा बढ्न गएको छ । सहरमा पनि रोजगारीको अभाव भएकाले युवा, बयस्क र आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति अस्थायी रोजगारीका लागि भारत, मलेसिया, कोरिया, खाडी परिषद्का राष्ट्रहरूमा पुगेका छन् भने हुनेखाने धनी परिवारका युवाहरू युरोपका विभिन्न देश, अमेरिका, क्यानडा, अष्ट्रेलिया, जापान र हङकङ, मकाउ पुगेका छन् ।

यो स्थितिलाई सम्हाल्नका लागि सबै पालिका, सबै जिल्ला, सबै प्रदेशमा सन्तुलित विकास, वृत्ति विकासको अवसर, रोजगारी, अर्थोपार्जनका अवसर सिर्जना गर्नु नितान्त जरुरी भइसकेको छ । यसका लागि जनसंख्या र बसाइँ-सराइ व्यवस्थापनको एकीकृत प्याकेज निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न जरुरी हुन्छ ।

(यो आलेख त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय जनसंख्या विभागका प्रमुख प्रा.डा. योगेन्द्र गुरुडले २०७९ असोज ७ गते तमू बौद्ध सेवा समिति नेपालमा डा. हर्क गुरुड स्मृतिसभाको प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रको सम्पादित अंश हो ।)

आदिवासी जनजाति मुक्तिका योद्धा

■ डा. मुक्तसिंह तामाङ
मानवशास्त्री

प्राध्यापक डा. ओम गुरुडसँग मेरो पछिल्लो भेट ९ अगष्ट २०२२ का दिन विश्व आदिवासी दिवसका अवसरमा आयोजित कार्यक्रममा भएको थियो । उक्त कार्यक्रममा उनले सूचीकृत नभइसकेका आदिवासी जनजातिको पहिचानको अधिकार सुनिश्चित गर्न सूचीकृत गरिनुपर्ने आफ्नो अडानलाई कार्यपत्रमा जोडदार प्रस्तुत गरेका थिए । टिप्पणीकारको हैसियतमा विषयवस्तुबाहेक हामीले केही अनौपचारिक बातचित गरेका थियौं । दुर्भाग्य भन्नुपर्छ त्यही भेट नै अन्तिम बन्न पुग्यो ।

प्राध्यापक डा. ओम गुरुडको अक्टोबर १७ का दिन ६८ वर्षको उमेरमा निधन भयो । मृगौलाको प्रत्यारोपणपछि फेरि क्यान्सरसँग लड्नु पच्यो । उनी एक प्राज्ञिक व्यक्तित्व, अधिकारकर्मी, कुशल व्यवस्थापक र कर्मठ अगुवा थिए । उनको अवसान नेपाली समाजका लागि एउटा अपुरणीय क्षति हो ।

डा. गुरुडको जन्म बाग्लुङको ताराखोला भुसकोट गाउँमा ११ फेब्रुअरी १९५३ मा किसान परिवारमा भएको थियो । प्राथमिक शिक्षा गाउँमै पूरा गरी सदरमुकाम बाग्लुङको विद्यामन्दिर हाई स्कूलबाट उनले एसएलसी गरेका थिए । उनले सन् १९८० मा मानवशास्त्र विषयमा भारतको पुने विश्वविद्यालयबाट स्नातकोत्तर र १९९६ मा संयुक्त राज्य अमेरिकाको कोर्नेल विश्वविद्यालयबाट विद्यावारिधि गरेका थिए ।

पुनेबाट फर्केपछि उनले धौलागिरि क्याम्पस बाग्लुङमा सहायक लेक्चरर पदमा काम सुरु गरे । पछि त्रिभुवन

विश्वविद्यालय कीर्तिपुरमा समाजशास्त्र र मानवशास्त्र विभाग स्थापना भएपछि सन् १९८१ मा काठमाडौं आएका थिए । ३६ वर्षको प्राज्ञिक सेवापछि प्राध्यापक गुरुड २०१५ मा सेवानिवृत्त भए । तर, उनी प्राध्यापन र अनुसन्धानका काममा मात्र सीमित भएनन् । नेपालका आदिवासी जनजातिलगायतका उत्पीडित समुदायको अधिकारका पक्षमा वकालत र आन्दोलनमा निरन्तर सक्रिय रहनेदेखि प्रतिपक्षीय राजनीतिक आवाज उठाइरहने काम पनि उनले आफ्नो जीवनको अभिन्न अंग बनाए ।

मेरो पहिलो भेट उनीसँग सन् १९९० मा भएको थियो, जतिखेर म समाजशास्त्र र मानवशास्त्र विभागमा स्नातकोत्तर तहमा अध्ययनरत थिए । उनी त्यसबखत कोर्नेल विश्वविद्यालयबाट विद्यावारिधिको अध्ययन गर्दै थिए । संयोग यस्तो बन्यो कि म पनि विद्यावारिधिका लागि कोर्नेल विश्वविद्यालयमा जाने उनीपछि अर्को नेपाली विद्यार्थी बनँ । सन् २००७ मा मैले मेरो पिएचडीको डिसरटेसन डिफेन्स गर्दा उनी पनि कोर्नेल आइपुगेका थिए । मेरो शोधमाथि उनले दिएको टिप्पणी र प्रोत्साहन मेरा लागि अविस्मरणीय छ । लगत्तै नेपाल फर्केपछि समाजशास्त्र र मानवशास्त्र विभागमा मैले उनीसँग काम गर्ने मौका पाएँ । सबै कमी-कमजोरी र कठिनाइका बाबजूद विभागीय प्रमुखको हैसियतले प्राध्यापन, अनुसन्धान र संस्थागत विकासका निमित्त उनले निर्वाह गरेको भूमिका अत्यन्तै सराहनीय छ । उनको योगदान र जीवन बहुआयामिक थियो । जसलाई म यहाँ छोटकरीमा चर्चा गर्न चाहन्छु ।

पहिलो, प्राज्ञिक उन्नयनमा उनको योगदान । देशका विभिन्न जिल्लाबाट समाजशास्त्र र मानवशास्त्र विषयमा उच्च शिक्षा हासिल गर्न आएका सयौं विद्यार्थीलाई पठनपाठन र मेन्टरिङदेखि नयाँ पिँढीका बौद्धिक युवालाई पथ प्रदर्शन गर्ने उनको काम सबैले सम्झिन्छन् । यो विभागमा आबद्ध भएर काम गर्न मलाई उनले पनि उत्तिकै उत्प्रेरित गरेका थिए । एमए तहका मक्किइसकेका पुराना पाठ्यक्रमलाई परिमार्जन गर्ने र समाजशास्त्र र मानवशास्त्र विषयमा एमफिलको नयाँ कोर्सको सुरुवात उनकै अगुवाईमा भएको थियो । सन् १९६० र ७० को दशकका पाठ्य-सामाग्रीहरू समावेश भएका पुराना पाठ्यक्रमलाई नयाँ स्वरूपमा ल्याउन यस विधामा भएका नयाँ अनुसन्धान, विश्वको समसामयिक परिवेशमा अन्वेषण भएका नवीन ज्ञान, विश्लेषणात्मक दृष्टिकोण र सैद्धान्तिक ज्ञान हामीकहाँ भित्र्याउन जरूरी थियो ।

त्यति मात्र होइन, पुराना पाठ्यक्रममा नेपाल, दक्षिण एसिया र हिमालय क्षेत्र र यहाँको जातीय सांस्कृतिक भाषिक विविधता, जटिल राजनीतिक परिवेश, शक्ति सम्बन्ध, विभेद र वञ्चितीकरण, पछौटे विकास आदिको अध्ययनमा पनि कमी थियो । न त पठन-पाठनको हाम्रो पुरानो रटान विधि नै समयसापेक्ष थियो । पठनपाठनको कामलाई नयाँ रूप दिन समाजशास्त्र र मानवशास्त्र विधाका हामी सबै सिनियर-जुनियर फ्याकल्टीहरू उत्साहित भएर लाग्यौं । तत्कालीन विभागीय प्रमुख डा. ओम गुरुङको प्रभावकारी संयोजकत्व यो कामको मुटु थियो । प्राज्ञिक उन्नयनका लागि उनले यति मात्र होइन, त्रिभुवन विश्वविद्यालयलाई नर्वेको बर्गेन विश्वविद्यालय र कोर्नेल विश्वविद्यालयसँग जोडेर विद्यार्थीका लागि एकअर्काको देशमा गएर अध्ययन गर्ने चाँजो मिलाउने काममा पनि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेका थिए । नेपालमा समाजशास्त्र र मानवशास्त्र नयाँपुस्ताका धेरै विद्यार्थीहरू आकर्षण गर्ने लोकप्रिय विधा बनिरहनुमा उनका यी काम पृष्ठभूमिमा छन् ।

प्राज्ञिक अनुसन्धान र लेखनका हिसाबले डा. ओम गुरुङको

रुचि र योगदान पनि विविध देखिन्छ । उनले आफ्नो पिपेचडीको शोध 'प्राकृतिक स्रोत-साधनको व्यवस्थापनमा स्थानीय प्रणाली' विषयमा गरेका थिए । तर, विस्तारै उनले आदिवासी जनजाति समुदायको समस्या र मुक्तिका सवाल, गुरुङ समाज, संस्कृति आदि विषयहरूमा कलम चलाए । पछिल्लो चरणमा समावेशीकरणको मुद्दामा उनले विशेष काम गरेका थिए । नेपालमा सामाजिक समावेशीकरणका विषयमा विभागले ४० जना विज्ञ विशेषज्ञहरू सम्मिलित भएर गरेको विस्तृत अध्ययनमा मैले अनुसन्धान निर्देशकका रूपमा डा. ओम गुरुङसँग काम गर्ने मौका पाएको थिएँ । विभागीय प्रमुख र संयोजकको हैसियतमा यो काम सफल पार्न उनको नेतृत्व र भूमिका अमूल्य थियो । यो अध्ययनले नेपालका ९८ जातजातिको शिक्षा, स्वास्थ्य, आर्थिक अवस्था, प्रतिनिधित्वलगायतका विविध पक्ष समेटेर सामाजिक समावेशिताको स्थिति प्रस्ट पार्दछ ।

प्राज्ञिक बौद्धिक कामलाई सामाजिक-राजनीतिक आन्दोलनसँग जोड्ने व्यक्तित्वको उदाहरण पनि हुन्, डा.

ओम गुरुङ । नेपालको आदिवासी जनजाति आन्दोलनमा उनको प्रत्यक्ष सहभागिता रह्यो । यो उनको कामको दोस्रो पक्ष हो । सन् २००३ मा उनी नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघको महासचिव भए । नेपालका आदिवासी जनजाति समुदायको आत्मनिर्णयको अधिकार, स्वायत्तता, समावेशिता, भाषिक अधिकार, धार्मिक स्वतन्त्रता, सांस्कृतिक अधिकार र उनीहरूमाथि भइरहेको विभेदको अन्त्य यो आन्दोलनको मुख्य लक्ष्य थियो । विशेषगरी २०६२-६३ को जनआन्दोलनमा आदिवासी जनजातिको सडक र वैचारिक आन्दोलनको प्रभावकारी परिचालन गर्ने काममा उनको ठूलो योगदान छ ।

सन् २००७ मा सरकारबाट आदिवासी जनजाति अधिकारसम्बन्धी आइएलओ महासन्धि- १६९ मा हस्ताक्षर गर्न र संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणापत्रको अनुमोदन गर्ने काममा उनको सहयोग महत्त्वपूर्ण रह्यो । त्यही वर्ष सरकार र आदिवासी जनजाति आन्दोलनबीच भएको सम्झौतामा उनी आदिवासी जनजातिकातर्फबाट प्रतिनिधिको टोलीमा रहेका थिए । महासंघको आफ्नो पदावधि सकेपछि पनि उनी निरन्तर यो आन्दोलनमा सक्रिय रहे । आदिवासी जनजाति राष्ट्रिय आन्दोलन पनि त्यसको एउटा उदाहरण हो । २०७२ सालमा जारी भएको नयाँ संविधान विभेदकारी र नश्लवादी भएकाले यसको पुनर्लेखन गर्नुपर्ने मागमा उनी

निरन्तर संघर्षरत रहे । आफ्नो प्रतिकूल स्वास्थ्यका बाबजूद पनि आन्दोलनमा अनवरत उपस्थिति र उनको भूमिकाका कारण उनलाई आदिवासी जनजाति मुक्तिका एक योद्धाका रूपमा चिनिन्छ ।

डा. ओम गुरुङको कामको तेस्रो पक्ष वामपन्थी राजनीति थियो । स्कुले जीवनमा नै उनमा वामपन्थी राजनीतिको प्रभाव परेको थियो । यो उनको एकप्रकारले स्थायी प्रतिपक्षीको राजनीति थियो । आफू सम्बद्ध दल नेकपा (क्रान्तिकारी माओवादी)को उनी केन्द्रीय सल्लाहकार समितिका अध्यक्ष थिए । आफू सम्बद्ध दलको भ्रातृ संगठन अखिल नेपाल जनजाति महासंघको उनी एक नेता पनि थिए । नेपालमा वर्गीय मुक्तिसँगै जातीय मुक्ति अपरिहार्य छ भन्ने उनको ठम्याइ थियो । आफ्नो काम र आदर्शमा निरन्तर लागि पर्ने धैर्यता र सक्रियता उनको जीवनले दिने पाठ हो ।

आफ्नो अडानमा सम्झौता नगर्ने स्वभावका डा. गुरुङ रिसिलो र मिलनसार व्यक्तित्वका मालिक पनि थिए । मेरो पुस्ताका संगीहरूका लागि डा. ओम एक अग्रज, प्राज्ञिक अन्वेषण र उत्पीडनविरुद्धको अभियानमा सहकर्मी, व्यक्तिगत तवरमा अभिभावक र एक स्नेही मित्र थिए । उनको जीवन र कामले देखाएको उदाहरण स्मरणीय छ ।

श्रद्धाञ्जली ओम सर ।

शुभकामना

गुरुङहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

एवं

संखुवासभा गुरुङ (तमू) समाज, हडकड

सिकारी सरदार वंशु गुरुङको शालिकअधि उमिँदा

■ मनिराज गुरुङ

काठमाडौंको छाउनीमा राष्ट्रिय संग्रहालयको विपरीत दिशामा सैनिक संग्रहालय छ। नेपाली सेनाको इतिहाससँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण घटनाक्रमहरू संग्रह गरिएको सैनिक संग्रहालयमा नेपाल एकीकरणको ऐतिहासिक घटनाक्रमहरू र नेपाल एकीकरणमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने व्यक्ति, व्यक्तित्वको परिचय संग्रह पनि छ।

नेपाल एकीकरणको कुरा गर्ने बित्तिकै भागल गुरुङको नाम अग्रपंक्तिमा आउँछ। पृथ्वीनारायण शाहले नुवाकोट विजयसँगै काठमाडौं उपत्यकाका तीन राज्य गाभ्ने योजना बनाउन थाले। गोर्खालीले नुवाकोट जितेसँगै जयप्रकाश मल्लसँग निकट रहेका पर्शुराम थापाका भाइ पृथ्वीनारायण शाहको क्याम्पमा प्रवेश गरे। छोटो समयमै विश्वास पात्र बनेका उनलाई पृथ्वीनारायण शाहले पश्चिमतिरबाट आफूलाई खतरा नहोस् भनेर पोखरा खटाए। तर गोर्खाली सेनाको ध्यान पूर्वीतिरका राज्यहरू एकीकरणमा समाहित गराउनेतिर केन्द्रीत भइरहेका थापाले पृथ्वीनारायण शाहविरुद्ध नै षडयन्त्र सुरु गरे।

थापालाई कसरी सिध्याउने भन्नेमा पृथ्वीनारायण शाहलाई समस्या भयो। त्यसको जिम्मा भागल गुरुङले लिए। पृथ्वीनारायण शाहले गुरुङलाई आफ्नो कम्मरमा बाँधेको कोताखान खुकुरी निकालेर दिए। सानो आकारको खुकुरी सारङ्गीभिन्न लुकाएर गएका भागल गुरुङले सारङ्गी बजाउँदै थापाको प्रशस्ति गाउन थाले। आफ्नो प्रशस्ति सुन्दै मख्ख भएका थापालाई भागल गुरुङले मौका हेरेर सिध्याइदिए। जसका कारण पृथ्वीनारायण शाहलाई पश्चिमतिरबाट आक्रमण हुने डर रहेन।

म २०६८ सालमा सैनिक संग्रहालय घुम्न जाँदा मैले त्यहाँ छोटो-छोटो जानकारीसहित भागल गुरुङ, वंशु गुरुङ, नरसिंह गुरुङलगायतको तस्बिर देखें। यस्तै त्यहाँ कार्यालयमा 'नेपालको सैनिक इतिहास भाग- २' पुस्तक पनि देखें। पुस्तकमा ती सबैको केही विस्तृत जानकारी रहेछ। बजारमा किन्न नपाइएपछि कैलाश गुरुङ (प्राविधिक 'पाइलट' महासेनानी, उहाँको पछि सैनिक जहाज दुर्घटनामा मृत्यु भयो)मार्फत पुस्तकका सम्पादकमध्ये एक ब्रिगेडियर जनरल डा. प्रेमसिंह बस्न्यातसँग सम्पर्क गरेर पुस्तक हात पारें।

'नेपालको सैनिक इतिहास भाग- २' पुस्तक हात परेपछि 'राष्ट्रनिर्माणमा गुरुङ' भन्ने पुस्तक लेख्न मन लाग्यो। केही लेख्दै पनि थिएँ। तर दुर्भाग्य कम्प्युटरमा लेखेर राखिएको फोल्डर नै उड्यो। यस्तैमा २०७३ सालमा डण्ड गुरुङ (आदिवासी जनजाति पत्रकार महासंघका पूर्वअध्यक्ष)ले सिन्धुलीगढी विजयोत्सव भव्य रूपमा मनाउने तयारी हुँदैछ, तपाइँले पनि राष्ट्रिय मिडियामा वंशु गुरुङको विषयमा केही लेख्नुपन्यो भनेर आग्रह गर्नुभयो। मैले म तत्कालीन समयमा कार्यरत नयाँ पत्रिका दैनिकमा वंशु गुरुङको बहादुरी र सिन्धुलीगढी विजयोत्सवको कार्यक्रमलाई जोडेर करिब नौ सय शब्दको लेख लेखें।

डण्ड सोल्टीले आफ्नै जिल्लामा गुरुङले प्रदर्शन गरेको त्यो बहादुरीको विषयमा थप सोधखोज गरिरहनुभएको थियो। इतिहासकारहरूसँग भेट गर्ने, वंशु गुरुङका सन्तति को हुन् भनेर खोज्ने क्रममा उहाँले धेरै मिहिनेत गर्नुभएको थियो। यस क्रममा उहाँ धेरै अधि बढिसक्नुभएको

थियो । सिन्धुलीगढीमा वंश गुरुडसहित वीर योद्धाहरू वंशराज पाण्डे, वीरभद्र उपाध्याय, श्रीहर्ष पन्तको शालिक राख्ने, शालिक राष्ट्रपतिबाट अनावरण गराउने, वंश गुरुडका सन्ततिलाई सिन्धुलीगढीमा बोलाउने धेरै काममा उहाँले अगुवाई गर्नुभएको थियो ।

तनहुँ जसपुरमा वंश गुरुडका सन्ततिहरूले प्रतिष्ठान गठन गरी शालिक स्थापना गरेको थियो । शालिक गण्डकी प्रदेशका तत्कालीन मुख्यमन्त्री पृथ्वीसुब्बा गुरुडबाट अनावरण गराइएको थियो । यी सबै घटना विकास सामाजिक सञ्जाल फेसबुकबाट अपडेट भइरहेको र मेरो पनि ठूलो इच्छा थियो, वीर योद्धा वंश गुरुडको सन्ततिसँग भेट गर्ने अनि जसपुर पुग्ने ।

गत भदौको २३ गते शुक्रबार डण्ड सोल्टीको आग्रहमा मैले तनहुँको जसपुर जाने अवसर प्राप्त गरें । पोखरा विमानस्थलमा वंश गुरुड प्रतिष्ठानमा अध्यक्ष क्या. लालजङ गुरुड, बिनु गुरुडलगायत कुरेर बसिरहनुभएको रहेछ । उहाँहरूले निकै सम्मानसाथ स्वागत गरेर अमरसिंह चोकस्थित होटल टास्कमा पुऱ्याउनुभयो । होटलमा पुगेर फ्रेस भएपछि गण्डकी प्रदेशका पूर्वमुख्यमन्त्री पृथ्वीसुब्बा गुरुड (गत मंसिर ४ मा सम्पन्न निर्वाचनमा लमजुडबाट प्रतिनिधि-सभा सदस्यमा निर्वाचित)लाई भेट्न उहाँको निवास कुँडहर, लालीगुराँस टोल पुग्यौं । उहाँसँग केहीबेरको अनौपचारिक भलाकुसारीपछि वंश गुरुडको विषयमा केन्द्रीत रहेर केही कुराकानी गर्नु र बिदा भयौं ।

पृथ्वीसुब्बा गुरुडकोबाट निस्किएपछि लालजङ दाइले अन्नपूर्ण टोलस्थित उहाँको घरमा पुऱ्याउनु भयो । हामी चिया, खाजा खाँदै थियौं । जसपुर जान स्कर्पियो गाडी आइपुग्यो । पोखराबाट २० किलोमिटर पार गरेर दुलेगौँडा पुगेपछि हाम्रो गाडी केही दाहिने मोडिएर सेती गण्डकीतिर लाग्यो । दुलेगौँडाबाट सडक दुरी १४ किलोमिटरमा रहेको जसपुर गगनगौँडाको सिधा वारि-पारि पर्दो रहेछ । जसपुर पुग्दा घाम डाँडामा पुगिसकेको थियो । शालिकमा सम्मानपूर्वक खदा अर्पण गरें । केहीबेर शालिक रहेको

स्थानबाट चारैतिर हेरें । त्यहाँबाट देखिने स्थानहरूको बारेमा जानकारी लिएँ ।

शनिबार बिहान करिब नौ बजेतिर लालजङ दाइसहित वंश गुरुड प्रतिष्ठानका सदस्यहरू आइपुगु भयो । उहाँहरूले नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानका उपकुलपति डा. जगमान गुरुडले लेख्नुभएको नेपाल एकीकरणमा गुरुडहरूको भूमिका पुस्तकको फोटोकपी गरेर बाइण्डिङ गरिएको कपी उपलब्ध गराउनु भयो । त्यस्तै २०७२ सालमा प्रकाशित नरबहादुर गुरुडले लेख्नुभएको 'बन्शु (वंशु) गुरुडको वंशावली', त्यसको परिमार्जित संस्करण 'सिकारी सरदार वंश गुरुड- २०७६' पनि उपलब्ध गराउनु भयो । त्यस्तै डा. जगमान गुरुडले नै लेख्नुभएको 'तमूवानको ऐतिहासिक वृत्तान्त'को केही पेजको फोटोकपी पनि उपलब्ध गराउनुभयो ।

'बन्शु (वंशु) गुरुडको वंशावली- २०७२' र त्यसको परिमार्जित संस्करण 'सिकारी सरदार वंश गुरुड- २०७६' मेरा लागि नयाँ भए पनि डा. जगमान गुरुडका पुस्तकहरू मसँग पहिल्यै थियो । डा. गुरुडले आफ्नो पुस्तक नेपाल एकीकरणमा गुरुडहरूको भूमिकाको पेज नं. १८ मा लेख्नुभएको छ, 'श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहको नेपाल एकीकरण अभियानको मार्गमा आइलागेको एउटा ठूलो व्यवधानलाई पन्छाएर उनको अभियानलाई अघि बढाउन उल्लेखनीय योगदान दिने अर्का गुरुड योद्धा सिकारी सरदार वंश गुरुड हुन् । अङ्ग्रेजले सिन्धुलीगढी कब्जा गर्न खोज्दा शत्रु पक्षलाई परास्त गर्ने कार्यमा सिकारी सरदार वंश गुरुड एक योग्य अफिसर सिद्ध भएका थिए ।' उहाँ अगाडि लेख्नुहुन्छ, 'श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहको नेपाल एकीकरण अभियानलाई अघि बढाएकाले नेपालको एकीकरणमा सिकारी सरदार वंश गुरुडको महत्वपूर्ण भूमिका छ (पेज २०) ।'

डा. जगमान गुरुडले नै २७ जुलाई २०२१ मा आफ्नो फेसबुक पेज 'समन्वयात्मक अध्यात्मवाद एवं सर्वधर्म समभाव विश्व अभ्युदय'मा लेख्नुभएको छ,

अघि द्रव्य शाहले लमजुडबाट गोरखा प्रवेश गर्दा उनको

साथमा १८ जना गुरुड उमराहरू थिए । ती १८ जना गुरुड उमराहरूमध्ये लमजुङ कपुर गाउँका भास्कर कोन्हे लाम्छाने गुरुड पहिलो नम्बरमा थिए । द्रव्य शाहले गोरखा विजय गरेपछि ती गुरुड उमराहरू गोरखाको सिरानचोकदेखि अजिरकोट, सिम्जुङ, गुरुडथोक, भुम्लिचोक, घ्याल्चोक आदि स्थानहरूमा बसे । द्रव्य शाहको पालाका उमरा ती भास्कर कोन्हे लाम्छाने गुरुडको वंशमा पृथ्वीनारायण शाहको पालाका सिकारी सरदार वंश गुरुड जन्मे ।

पृथ्वीनारायण शाहको शेषपछि रणबहादुर शाहको राज्यकालमा तनहुँ र ढोर आदि राज्यहरू बृहत् नेपाल अधिराज्यमा समाहित भए । तनहुँ र ढोरको विजयमा सिकारी सरदार वंश गुरुडका जेठा छोरा लक्ष्मण गुरुडको ठूलो योगदान थियो । त्यसकारण आफ्ना पिता सिकारी सरदार वंश गुरुडको रिभ्र, गुण र लक्ष्मण गुरुड आफ्नै पनि बहादुरीको पनि रिभ्र गुणबापत ढोर राज्यअन्तर्गत तालबैसी बिर्ता, जसपुर डिही र सेरोको फेरो बिर्ता पाएर लक्ष्मण गुरुड गोरखा सिरानचोकबाट ढोर, जसपुर आई बिर्ता भोग गरेर बसे ।

यसरी पृथ्वीनारायण शाहको पालाका सिकारी सरदार वंश गुरुडको समयदेखि उनका वंशज सिकारी सुब्बा पतिराम गुरुडको पालासम्म राजदरबारको सवारी सिकारीमा ढोर, जसपुरका बाह्र भाइ लाम्छाने गुरुडहरूको संलग्नता रहेको पाइन्छ ।

डा. जगमान गुरुडले उल्लेख गर्नुभएअनुसार वंशु (वंश) गुरुड लाम्छाने गुरुड हुन् । जसपुर पुगेपछि सिकारी सरदार वंशु गुरुड लाम्छाने गुरुड नै रहेको अर्को अभ्र महत्वपूर्ण तथ्य भेटियो । गुरुड जातिको मृत्युपछि पच्युले दफ्तरमा मृतकको नाम चढाएर पुर्खासँग जोड्छ । जसपुरका लाम्छाने गुरुडहरूले आफ्नो मृत्यु संस्कारमा कास्की याङ्जाकोटका पच्युहरू प्रयोग गर्ने गरेका रहेछन् । र, उहाँहरूको दफ्तरमा भास्कर गुरुडबाट रुद्रे, मनलाल, औवरा, हर्कदेवहुँदै वंशु गुरुडको नाम उल्लेख छ । गुरुड जातिमा वंशावली खोजीमा दफ्तर एक महत्वपूर्ण दस्तावेज हो ।

सिन्धुलीगढी विजयोत्सव हरेक वर्ष कात्तिक २४ गते मनाइन्छ । निर्वाचनको मुखैमा भएकाले यसपटक कमलामाई नगरपालिकाले सदाभ्रँ भव्य नभए पनि सामान्य औपचारिक कार्यक्रम गरेर विजयोत्सव मनाउने निर्णय गरेको रहेछ । सो कार्यक्रममा वंशु गुरुड स्मृति प्रतिष्ठानले प्रकाशन गरेको स्मारिका पनि विमोचन गर्ने तय भएको थियो । नेपाली कन्टेन्ट डण्ड सोल्टी र मैले सम्पादन गरेका थियौं । त्यसैले कार्यक्रममा म र डण्ड सोल्टी दुवै जनालाई निम्ता गरिएको थियो तर डण्ड सोल्टी जरुरी कामले गोरखा जानुपर्ने भयो । त्यसैले म जसरी पनि सिन्धुलीगढी जानैपर्ने भयो ।

सिन्धुलीगढी धुलिखेल-बर्दिबास विपी राजमार्गमा पर्ने भएकाले सडकमार्ग हुँदै गाउँ जाँदा धेरैपटक सिन्धुलीगढी प्रवेशद्वार देखेको थिएँ तर सिन्धुलीगढी नै चाहिँ गएको थिइन । भदौमा जसपुर पुगेको मैले कात्तिकमा महत्वपूर्ण कार्यक्रममा सहभागी हुन सिन्धुलीगढी जाने अवसर पाएँ । नेपालको गौरवपूर्ण इतिहाससँग जोडिएको व्यक्तित्व र ऐतिहासिक स्थल पुग्ने र थप बुझ्ने अवसर पाएँ । यी दुई क्षण मेरा जीवनकै अविश्रमणीय क्षणहरू हुन् ।

वंशु गुरुडका सन्ततिहरू अहिले पोखरा महानगरपालिकाको वडा नं. १०, १२, १३, १६ र १९ का विभिन्न टोलमा छरिएर रहेका रहेछन् । यस्तै तनहुँको दुलेगौँडा, खैरेनीटार, चितवनको भरतपुरमा बसोबास गरिरहेका रहेछन् । विदेशमा हङकङ, बेलायत, सिंगापुर, अमेरिका, क्यानडा र जापानमा रहेको जानकारी पाएँ । सेवा, सुविधा र अवसरको खोजी

तथा रोजीरोटीका लागि देश-विदेश पुगेको भए पनि उहाँहरू गाउँ-ठाउँको विकासमा प्रतिबद्ध रहेको पाएँ । सिकारी सरदार वंशु गुरुड स्मृति प्रतिष्ठानले उहाँहरूलाई अभ बलियोसँग बाँधेको पाएँ । आफ्नो पुर्खाको इतिहासको संरक्षण र संवर्द्धनका लागि एकजुट भएको पाएँ । जो साँच्चै नै सराहनीय, प्रशंसनीय र उदाहरणीय रहेको छ ।

को हुन् वंशु गुरुड

नेपाल एकीकरण अभियान चलिरहेको थियो । पृथ्वीनारायण शाह दुईपटक प्रयास गर्दा पनि काठमाडौँ उपत्यकामा पाइला टेक्न सफल भएका थिएनन् । काठमाडौँलाई कमजोर बनाउने रणनीतिअनुसार गोर्खालीले घेराबन्दी गर्न उपत्यका वरिपरिका राज्यहरू एकपछि अर्को गाभ्दै गएको थियो । अष्टेरो स्थिति सिर्जना हुँदै गएपछि कान्तिपुरका राजा जयप्रकाश मल्लले हिन्दुस्तानमा औपनिवेशिक शासन गरिरहेको अङ्ग्रेजसँग सहयोग माग्यो । यता नेपालमा कसरी प्रवेश गर्ने भन्ने मौका कुरिरहेको अङ्ग्रेजका लागि त्यो नै सबैभन्दा अनुकूल वातावरण थियो ।

आधुनिक हातहतियारले सु-सज्जित अङ्ग्रेजले सिन्धुलीगढी हुँदै उपत्यका प्रवेश गर्ने रणनीति बनायो । अङ्ग्रेजले सिन्धुलीगढीकै बाटो छान्नुको दुई कारण थियो । पहिलो, तत्कालीन समयमा कलकत्तालाई मुकाम बनाएर हिन्दुस्तानमा औपनिवेशिक शासन गरिरहेको अङ्ग्रेजका लागि जनकपुर हुँदै आउँदा सबैभन्दा पायक र सहज बाटो थियो यो । अर्को यो भोट (तिब्बत) र तिब्बत जोड्ने रूट पनि थियो । यस बाटो हुँदै काठमाडौँ उपत्यका प्रवेश गर्न सकिए अङ्ग्रेजलाई तिब्बतहुँदै चीन प्रवेश गर्न पनि सहज हुन्थ्यो ।

यता जयप्रकाश मल्लको आग्रहअनुसार आएका अङ्ग्रेजलाई रोक्न नसकिए एकीकरण अभियान अघि बढ्दैन भन्ने निष्कर्षमा पुगेका पृथ्वीनारायण शाहका लागि अङ्ग्रेजलाई रोक्नुको विकल्प थिएन । तर ठूलो संख्यामा आधुनिक हतियारसहित आएका अङ्ग्रेजलाई रोक्नु चानचुने कुरा पक्कै थिएन । त्यसका लागि युद्ध रणनीति नै फरक बनाउनुपर्ने निष्कर्षमा पुगेपछि शाहले सिकारमा पोख्त वंशु गुरुडलाई सरदारको जिम्मेवारी दिएर दुइप्रेवासमा खटाएका थिए ।

दुइप्रेवास सिन्धुलीमाढीबाट उकालो लागेपछि केही माथि

पर्थ । दुइप्रे खोलाको पश्चिम-उत्तर पाटोमा रहेको जंगलहुँदै अङ्ग्रेज फौज उकालो लाग्यो । पौवागढीमा वंशराज पाण्डे र सिन्धुलीगढी वीरभद्र उपाध्यायको नेतृत्वमा थप फौज बसेको थियो । सैनिक इतिहासमा पिएचडी गरेका पूर्वीब्रिगेडियर जनरल प्रेमसिंह बस्न्यातका अनुसार अङ्ग्रेजसँग एक बाहिनी सेना थियो । त्यो भनेको २६ सय सेना हो ।

अङ्ग्रेज सेना अगाडि बढ्यो । वंशु गुरुड नेतृत्वमा रहेका गोर्खाली सेनाले अङ्ग्रेज सेनालाई अघि बढ्न बाटो खुला गरिदियो । तर जब रसद-पानी र आवश्यक थप गोलीगठ्ठा बोकेकाहरू आए, तब वंशु गुरुड नेतृत्वको गोर्खालीले एकैपटक आक्रमण गर्‍यो । लड्ने सेना र उनीहरूका लागि थप गोलीगठ्ठा तथा रसद-पानी ल्याउने चैन टुटाउनुलाई लडाइँको भाषामा ढाड हान्ने भनिन्छ । त्यो ढाड हान्ने काम वंशु गुरुडले गरे । यससँगै अङ्ग्रेज सेना तितर-बितर भयो ।

उता अलि अघि बढिसकेको अङ्ग्रेज सेनालाई माथि पौवागढीबाट वंशराज पाण्डे नेतृत्वको गोर्खालीले आक्रमण गर्‍यो । दुबैतिर चेपुवामा परेका अङ्ग्रेज सेना जंगलै-जंगल भागे । त्यस क्रममा उनीहरू जंगलभरि रहेको सिस्नोले पोलिए । त्यहीबेला वंशु गुरुड नेतृत्वको गोर्खालीले जंगलमा रहेका तथा केही दिनदेखि बोरामा पोको पारेर राखिएको अरिगालको गोलो धनुषकाँढले हानेर फोरिदिए ।

एकातिर गोर्खाली सेनाको आक्रमण, अर्कोतिर अरिगाल अनि जंगलैभरि सिस्नो । भाग्ने क्रममा सयौँ अङ्ग्रेज सेना भीरबाट लडेर पनि मरे । आधाभन्दा बढी अङ्ग्रेज सेना मरे । विश्वविजेता अङ्ग्रेज पहिलोपटक अत्यन्तै नराम्रो पीडादायी हार व्यहोर्न बाध्य भयो । जसका कारण अङ्ग्रेजले त्यसको करिब ५० वर्षसम्म (नेपाल-अङ्ग्रेज युद्ध १८७१-७२) नेपालसँग युद्ध गर्ने आँट गरेन । त्यति मात्र होइन, गोर्खाली सेना सिन्धुलीगढीमा अङ्ग्रेजलाई हराउन सफल भएकै कारण नेपाल एकीकरण सम्भव भयो ।

सम्भनामा कर्ण दाइ

■ प्रेमकुमार कोरङ्गी

वि.सं. २०५८ मा स्थापना भएको काठमाडौंमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण संखुवासभाली तमू (गुरुङ)हरूको प्रतिनिधिमुलक साभा संस्था 'संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति काठमाडौं'को वार्षिक मुखपत्र 'अरुण सुसेली' आजपर्यन्त निरन्तर प्रकाशन भइरहेको खबरले अत्यन्तै खुसी छु र आगामी दिनमा पनि सदैव निरन्तरताको कामना गर्दछु । आज धेरैपछि यो मुखपत्रमा यस संस्थामा बसेर काम गर्दाका विगतलाई फेरि एकपटक कोट्याउन चाहन्छु, जुन दिनहरू इतिहासका पानाहरूमा सदैव स्वर्णिम अक्षरहरूले लेखिएर रहेका छन् ।

यस संस्थाको संस्थापकपछिको प्रथम कार्यसमितिका सचिव रहेर समेत धेरै कार्यहरू गरियो । ती बेलाका सुख-दुःखका क्षणहरू सदैव यो मानसपटलमा छाइरहन्छ । ती बेलाका अधिकांश साथी-भाइहरू आज बाध्यता र परिस्थितिले परायभूमिमा छौं तथापि यस संस्थाप्रति हाम्रो सहयोग, साथ र सहानुभूति सदैव रहिरहनेछ । धेरै विषयवस्तुहरू छन्, यस समाजको बारेमा लेख्नुपर्दा र भन्नुपर्दा तर आज म ती सबै कुराहरूलाई एकातिर पन्छाएर एउटै मात्र कुरा गर्नेछु, जो प्रत्यक्ष रूपमा यो मुखपत्र 'अरुण सुसेली'सँग सम्बन्धित छ र सदैव रहिरहनु हुनेछ, आदरणीय दाइ स्वर्गीय कर्ण घले । यो लेख उहाँकै सेरोफेरोमा रहेर लेखिएको हो, जसको अभाव हामीलाई सदैव खट्किरहेको छ ।

ठ्याक्कै तिथि, मिति त याद राख्न सकिन्न तर साल चाँहिँ २०५८ साल नै हो । ठाउँ पनि राजधानीको मुटुमा रहेको

आरआर क्याम्पस हो या ल क्याम्पस, यकिन भएन । त्यस्तै महिना पनि साउन वा भदौ दुईमध्ये एक हुनुपर्छ । अढाई दशकभन्दा लामो अन्तराल भएकाले पनि हुन सक्छ सबै सम्भना छैन अहिले । काठमाडौंमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण संखुवासभाली तमूहरूको साभा चौतारीको परिकल्पनालाई मूर्तरूप दिँदै टिकाराम गुरुङ दाइको नेतृत्वमा संस्था स्थापना गरिएको थियो ।

जसमा मोतिलाल दाइ, भविश्वर दाइ, मित्र मनिराज गुरुङ, अनु दिदी, तारा दिदी आदि हुनुहुन्थ्यो । यसरी स्थापनाकालको केही समय निकै गतिशील ढंगले संस्था चल्थ्यो । त्यसपछि समितिका साथीहरू बाध्यता र परिस्थितिले विस्तारै लाखापाखा लाग्यौं । अहिले नयाँ युवाहरूले नेतृत्व गरिरहेको देख्दा खुसी लाग्छ ।

त्यसताका गुरुङहरूको केन्द्रीय रूपमा नेतृत्व कसले गर्ने भन्ने टड्कारो समस्या थियो । त्यो समयमा देशका अधिकांश जिल्ला तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा समेत विस्तार भएको २०४८ सालमा स्थापित 'तमू छौंज धी' थियो । तर तमू छौंजका अधिकांश शाखा निष्क्रिय रूपमा थिए । अर्कोतर्फ काठमाडौं उपत्यकामा रहेका विभिन्न क्षेत्रीय, भेगीय २०/२५ वटा तमू संघ-संस्थाहरूलाई नेतृत्व गरिरहेको तमू (गुरुङ) राष्ट्रिय समन्वय परिषद् थियो । जसको सचिव हुनुहुन्थ्यो, भविश्वर दाइ ।

यी दुईबीचको टकरावले तमूहरूको स्पष्ट मार्ग प्रस्तुत भएको थिएन । दुबै आ-आफ्नो अडानमा अडिग थिए । तमू छौंज

धीं पुरानो र ठूलो संस्था भएकोमा घमण्ड गथर्यो भने परिषद् धेरै बुद्धिजीवीहरूको संलग्नता र राजधानीको सम्पूर्ण तमू संस्थाहरू आफ्नो नेतृत्वमा रहेकाले हामी सम्पूर्ण तमूहरूको अभिभावक हौं र अब हामीले नेतृत्व गर्ने हो भन्ने ढंगले अघि बढेको स्थिति थियो ।

यसरी दुबैतर्फ आ-आफ्नै ढंगले अघि बढिरहँदा संखुवासभा, मादी मुलखर्क निवासी युवराज गुरुङ बेल्जियममा तमू समाज बेल्जियमको महा-सचिव हुनुहुन्थ्यो (जो आफैं तमू विद्यार्थी छौंज धींको पूर्वअध्यक्ष पनि हुनुहुन्छ)ले विदेशबाटै भए पनि यी दुवै संस्थाहरूलाई नजिकबाट नियाली रहनु भएको थियो । जब उहाँ नेपाल आउनुभयो, उहाँकै संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय तमू एकता पहल समिति गठन गर्नुभयो । जसमा सदस्यहरू थिए, तमू विद्यार्थी छौंज धींका संस्थापक अध्यक्ष भिम गुरुङ (बुटबल) र हाम्रो रोधींको सम्पादक कमल गुरुङ (संखुवासभा) । उहाँले उहाँकै निवास बानेश्वर शंखमुलमा डाक्टर हर्क गुरुङ, डाक्टर गणेशमान गुरुङ, डाक्टर ओम गुरुङ, डाक्टर शेखर गुरुङ (तत्कालीन बागमती अञ्चल प्रशासक), प्रा. सन्तबहादुर गुरुङ र तमू छौंज धींका तत्कालीन उपाध्यक्षलगायत अन्य प्रतिनिधिहरूलाई भेला गर्नुभयो ।

त्यो एकता पहल समितिले विभिन्न चरणमा वार्ता गरेर अन्त्यमा चितवनमा तमू एकता महाधिवेशन गरेर दुबै संस्था तमू छौंज धीं र राष्ट्रिय परिषद्लाई मिलाएर 'तमू ट्युल छौंज धीं गुरुङ राष्ट्रिय परिषद्' भएको हो । मैले यसरी किन चर्चा गरेको भन्दाखेरि सम्पूर्ण तमूहरूलाई एकत्रित गर्ने सवालमा संखुवासभालीहरूको कतै न कतै योगदान छ भन्ने अर्थमा हो ।

२०४८ सालमा 'तमू छौंज धीं'को स्थापना सँगसँगै तमू विद्यार्थी छौंज धीं र रोधीं परिवारको पनि जन्म भयो, जसको महासचिव हुनुहुन्थ्यो स्व. कर्ण घले । पछि उहाँ तमू विद्यार्थी संघको अध्यक्ष बन्नुभयो । त्यसताका म महा-सचिव थिएँ । त्यो संस्थामा बसेर पनि तमू समुदायको निम्ति हामीले केही अरुण सुसेली, २०७९

कामहरू गर्नु भन्ने लाग्छ । पछिल्लो समयमा आएर कर्ण दाइले 'अरुण सुसेली' मुखपत्रको संयोजनकारी भूमिका निर्वाह गर्नुभयो र केही साल यस मुखपत्रलाई निरन्तरता दिनु भयो ।

म हडकडमा रहँदा उहाँको र मेरो बारम्बार सम्पर्क भइरहन्थ्यो । मैले तमू संघ-संस्थाहरूको अपडेट उहाँबाट लिइरहन्थेँ । म हडकडबाट नेपाल आइपुगेको भोलिपल्ट बिहानै दाइ मेरो निवास बुढानीलकण्ठमा आउनुहुन्थ्यो । अनि हामी फेरि पहिलेकै जस्तै काठमाडौंका हरेक ठाउँहरू हिँड्थ्यौं, डुल्थ्यौं । दाइले नै मलाई उहाँको मोटरसाइकलमा राखेर डुल्न, घुम्न जान पर्ने ठाउँहरूमा लिएर जानुहुन्थ्यो । म नेपाल रहुन्जेल प्रायः मेरै घरमा हाम्रो बास हुन्थ्यो । जब म हडकड फर्किन्थेँ, उहाँ पनि आफ्नो बासस्थान लाम्जु हुन्थ्यो । दाइको दीर्घकालीन रूपमा काठमाडौंमा बसोबास गर्ने पेशा, व्यवसाय नभएकाले मलाई सधैं पीर लागिरहन्थ्यो । उहाँको कुनै स्थायी आयस्रोत थिएन ।

हडकडमा रहनुभएका पोखराका साथी शशी गुरुङ (तमू विद्यार्थी समिति, कास्कीका पूर्वअध्यक्ष) र म मिलेर पछिल्लो समय दाइलाई दुई/चार लाखको लगानी हालेर कुनै व्यवसाय गर्न सघाउने भन्ने सल्लाह भएको थियो । हामी लोकेशन हेर्दै थियौं । त्यही समयमा उहाँ अचानक बिरामी पर्नुभयो । सुगर र प्रेसरको रोगी उहाँ मृगौला रोगले थला पर्नुभयो । त्योबेला म हडकडमै थिएँ । संखुवासभा तमू समाज हडकडबाट हामीले केही सहयोग पठायौं । हडकडबाटै मैले बेलायतमा रहेको संखुवासभा तमू समाज युकेलाई पनि सम्पर्क गरेर सहयोगका निम्ति गुहारें । संस्थागत ढंगले नभए पनि माल्टा निवासी आदरणीय दाइ बाबुराम गुरुङले नेतृत्व गरेर केही रकम जम्मा गर्नुभयो । अरुले पनि धेरै ठाउँबाट सहयोग गरेका थिए तर उहाँलाई हामीले बचाउन सकेनौं । उहाँको साथ नहुँदा सधैं खल्लो लाग्छ । सधैं एक्लो महसुस गर्छु ।

म हडकडमै रहँदा उहाँले मलाई फोन गरेर भन्नुभयो, 'भाइ यो

सालको अरुण सुसेलीमा विज्ञापन पठाएर सहयोग गर है ।' मैले भनें, 'कति लाग्छ दाइ ?' जवाफमा उहाँले भन्नुभयो, '४०-५० हजारमा निस्कन्छ होला ।' मैले भनें, 'त्यसो भए समितिमा भनिदिनुस्, यो सालको अरुण सुसेली हडकडबाट प्रेम भाइले छापिदिन्छ ।' प्राविधिकलगायत विभिन्न कारणले त्यो वर्ष प्रकाशन खर्च बढेछ । उहाँले ८० हजार २०० रुपैयाँको बिल पठाउनु भयो । मैले अन्य दाजु-भाइसँग पनि सहयोग मागेर ८० हजार २०० रुपैयाँ नै पठाइदिएँ । तर त्यसमा एउटा शर्त थियो, ५० हजार रुपैयाँको तमू विद्यार्थी छात्रवृत्ति कोष खडा गर्नुपर्ने । त्यसैअनुसार संस्थाले अक्षयकोष स्थापना गरेको रहेछ । खुसी लागेको छ । कर्ण

दाइले संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति काठमाडौँप्रति देख्नुभएको लक्ष्य प्राप्तिका निमित्त सदैव यस संस्था अघि बढ्न सक्यो भने कर्ण दाइप्रति सच्चा श्रद्धाञ्जली अर्पण गरेको ठहरिन्छ । उहाँको आत्माले मुक्ति पाउँछ ।

अन्त्यमा, यस संस्थाको मुखपत्र अरुण सुसेलीको उन्नति, प्रगति र निरन्तरताको कामना गर्दै तमूहरूको महान् चाड ल्होछारको पावन अवसरमा सम्पूर्ण नेपालीहरूमा हार्दिक आशिमलाँ (शुभकामना) व्यक्त गर्दछु ।

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिका पूर्वसचिव एवं अरुण सुसेलीका पूर्वसम्पादक गुरुड हाल बेलायतमा हुनुहुन्छ ।

हार्दिक बधाई

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिका सदस्य श्रीमती निलम गुरुडलाई मिसेस गुरुड २०२२ को टाइटल उपाधि जित्न सफल हुनु भएकोमा हार्दिक बधाई व्यक्त गर्दछौं ।

; √j f; ef td"; dfh ; Jf
; ldl t, sf7df8f}†

गुरुड अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन देन्ताम

पालमुनि भव्य कार्यक्रम

■ दुर्गामाया गुरुड

उपाध्यक्ष, संखुवासभा तम् समाज सेवा समिति

असोजको २५ देखि २७ गतेसम्म सिक्किमको देन्ताममा दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तम् (गुरुड) सम्मेलन हुने कुराले म निकै उत्साहित थिएँ । तर मेरो सिक्किम यात्रा सपनामै सीमित हुने सम्भावना बढेको थियो । अन्तर्राष्ट्रिय तम् परिषद् (आइटिसी)ले परिपत्र गरेअनुसार हाम्रो संस्थाबाट पाँच जनाले मात्र सिक्किम जान पाउने थियो । यता मेरो आफ्नै व्यवहारिक कारण र उता संस्थाबाट मुल समिति र आमा समूहबाट कोटा छुट्याउँदा मेरो सम्भावना टरेको थियो । त्यसैले सिक्किम जाने सपना मनमै थाँती राखेर आफ्नो घरकै काममा व्यस्त भएको थिएँ ।

दसैंको समय । घरमा पाहुना आउनु र आफू पनि जानु स्वभाविक नियमित कर्म नै हो । म पनि त्यस्तै नियमित व्यस्ततामा थिएँ । तर अन्तिम समयमा हाम्रो संस्थाको वरिष्ठ उपाध्यक्ष डम्बरसिंह गुरुडको समय मिलेन । संस्थाको उपाध्यक्ष एवं उमेरको हिसाबले पनि अभिभावकको हैसियतमा रहेकाले अन्तिम समयमा म सिक्किम जानै पर्ने भयो । संखुवासभाबाट म पहिले बसाइँ भरेको इटहरी हो । त्यसैले म दसैंमै इटहरी भरेको थिएँ ।

२४ गते बिहान भ्रापाको काँकडभित्ता पुगें । आइटिसीको चेयर नेपालको तम् ह्युल छौँज धीँ गुरुड राष्ट्रिय परिषद् रहेकाले आयोजकको भूमिका परिषद्ले नै निर्वाह गरेको थियो । सम्मेलनमा सहभागीहरूलाई सिमानामा सहजीकरण गर्ने जिम्मा परिषद्को भ्रापा जिल्ला समितिले लिएको थियो । सचिवालय र भ्रापा जिल्ला समितिको टिम मेची पुलको वारिपट्टि पाल टाँगेर बसेको थियो । दसैंको समय

भएकाले डम्बरसिंहको नाम हटाएर मेरो नाम दर्ता गराउने काममा ध्यान पुऱ्याउन नसक्दा थोरै समस्या सिर्जना भयो । तर तत्काल समाधान भयो ।

सामान्य अवस्थामा नेपाल-भारत सीमा पार गरेर पानी ट्यांकी पुगेपछि मात्र सिक्किम जाने बस पाइने रहेछ । तर सिक्किम सरकारले पठाएको सिक्किम नेशनल ट्रान्सपोर्ट (एसएनटी)को बस हामीलाई लिन मेची पुलमै आएको थियो । दर्जनभन्दा बढी टूला बस आएका थिए । हामी एक/एक गर्दै बसमा चढ्यौँ । बिहान बस चढ्ने बेलामा नै केही ढिला भएको हामी सिलिगुडीमा निकै जाममा पर्‍यो । टिष्टाको किनारै किनार मल्ली पुगेपछि गान्तोक र देन्ताम जाने सडक छुट्टिने रहेछ । गान्तोक पूर्वमा पर्दो रहेछ भने देन्ताम पश्चिम सिक्किम ।

साँघुरो र घुमाउरो बाटो हुँदै होटलको व्यवस्था भएको पेलिड पुग्दा रातको करिब १० बजेको थियो । पानी पर्न रोकिएको भए पनि हिलाम्मे बसपार्कमा भरेर होटलमा पुग्दा रातको करिब ११ नै बजेको थियो । दिनभरको यात्राले थाकेको । भोलिको खासै तयारी गर्न नपाउँदै ओछ्यान परेपछि भुसुककै निदाइयो ।

बिहान होटलमै खाजा खाएपछि बसले कार्यक्रमस्थल देन्तामतिर लग्यो । देन्ताम पेलिडबाट २० किलोमिटर टाढा रहेछ । उही साँघुरो र घुमाउरो सडकहुँदै देन्ताम पुग्न करिब एक घण्टा लाग्यो । सानो र सुन्दर बजार देन्तामको पुछारमा रहेको टूलो फुटबल ग्राउण्ड करिब पूरै ढाकेर बनाइएको अस्थायी टहरो (पाल)मुनि भव्य सेट निर्माण गरिएको

रहेछ । फूलै फूलले सजाइएको मुख्य स्टेजको दायाँ-बायाँ पनि अतिथि बस्ने स्टेज थियो ।

कार्यक्रमको पहिलो दिन उद्घाटन-सत्रको प्रमुख अतिथि सिक्किमका मुख्यमन्त्री पिएस गोले हुनुहुन्थ्यो । सिक्किम सरकारका मन्त्रीहरू, उच्च अधिकारीहरू, विभिन्न देशबाट प्रतिनिधित्व गर्दै सम्मेलनमा सहभागी हुन आएका अतिथिहरू, प्रतिनिधिहरू र नेपालबाट सम्मेलनमा सहभागी हुन पुगेका तथा सिक्किम, देन्ताम क्षेत्रका स्थानीयको उल्लेख्य सहभागिता रहेको उद्घाटन-सत्र निकै भव्य थियो । पालमुनि भए पनि भव्य रूपमा सजाइएको कार्यक्रमस्थलमा स्थानीय उत्पादनको प्रदर्शनी स्टल, गुरुङ जातिको इतिहास भल्काउने स्टल निकै आकर्षक देखिन्थ्यो । चार स्थानमा खानाको स्टल राखिएको थियो । यी सबै दृष्टिले हेर्दा

कार्यक्रमको व्यवस्थापन सुरुदेखि अन्त्यसम्मै अत्यन्तै भव्य थियो । व्यवस्थापन पक्षको कुरा गर्दा यस्तो भव्य कार्यक्रम सायदै होला ।

उद्घाटन-सत्रमा प्रमुख अतिथिको मन्तव्य निकै प्रेरणादायी र शिक्षामुलक थियो तर स्वागत मन्तव्य राख्ने क्रममा डिआइजी प्रवीण गुरुङले गुरुङ जाति सिक्किमहुँदै नेपालको भूमी प्रवेश गरेर अन्नपूर्ण हिमालको काखमा पुगेको भनेर दिएको अभिव्यक्तिले हामीलाई अलमलमा पारेको छ । यसमा गुरुङ जातिको इतिहासमा रुचि राख्ने र अध्ययन, अनुसन्धान गर्नेहरूले थप अध्ययन गर्नु जरुरी छ ।

तमू ह्युल छौंज धीं गुरुङ राष्ट्रिय परिषद् एवं आइटिसीका निवर्तमान अध्यक्ष रेशम गुरुङले भावनामा बहकिएर सिक्किममा थपेको नाक भएकाहरू शासन सत्तामा रहेको र

सिक्किमले धेरै प्रगति गरेको भनेर दिएको अभिव्यक्तिको आलोचना भएर आयोजक कमिटीका अध्यक्ष कर्णबहादुर गुरुङले माफ माग्नु परेको थियो । रेशम गुरुङको अभिव्यक्ति नेपालको हकमा गलत नभए पनि अन्य देशमा भएका कार्यक्रमहरूमा बोल्दा विचार पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ ।

सम्मेलनमा सहभागी कतार, बहराइन, अमेरिका, अष्ट्रेलिया, क्यानडा, साउदी अरेबिया, दक्षिण कोरिया, इजरायल, युरोपका विभिन्न देशका प्रतिनिधिहरूले आ-आफ्नो देशमा भइरहेको गतिविधि र संस्थाको जानकारी दिएका थिए । त्यस्तै भाषा, लिपि, संस्कृतिलगायतका विभिन्न विषयमा छलफल भएको थियो । ती छलफलहरूमा उठेका केही विषयले केही भ्रम सिर्जना गरेका कारण ती विषयहरूमा थप गहन र बृहत छलफल आवश्यक देखिन्छ ।

कार्यक्रमस्थल देन्ताम र बसोबासका लागि होटल रहेको स्थान पेलिडबीचको दुरी प्रमुख समस्याको रूपमा देखापऱ्यो । बिहान जान एक घण्टा र फर्किँदा एक घण्टा लाग्ने । त्यसैले साँझका लागि तय गरिएका सांस्कृतिक कार्यक्रम खासै राम्रो हुन सकेन । अन्तिम दिन पेलिडबाट देन्ताम जानुपर्ने । तर

अधिकांश गाडी पेलिडबाट सोभै सिलिगुडी फर्किने भयो । देन्ताम जाने गाडी सीमित थियो । त्यसैले हामी पेलिडबाट देन्ताम नगई सोभै सिलिगुडी फर्कियौँ ।

लामो दुरी, साँघुरो सडक, राम्ररी नखुलेको मौसम । त्यसैले सम्मेलनतर्फको यात्रा केही कष्टकर नै बन्यो । पेलिड मध्यरातमा पुग्यौँ । होटल राम्रै रहे पनि कसलाई कहाँ राख्ने भन्ने विषयमा व्यवस्थापनमा केही कमजोरी देखियो । एउटै संस्था र जिल्लाबाट आएका प्रतिनिधिहरूको पनि फरक-फरक होटलमा बास तथा नेपालको मोबाइल नचल्ने हुँदा सञ्चार सम्पर्कमा धेरै कठिनाई व्यहोर्नु पऱ्यो ।

ठूलो संख्या, सीमित व्यक्तिलाई मात्र सञ्चार सम्पर्कका लागि मोबाइल सिम उपलब्ध भएका कारण पनि धेरै समस्या भेल्लु परेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । यद्यपि प्रतिनिधिहरूको उपस्थिति, कार्यक्रम स्थलमा गरिएको सजावट, यातायातलगायतका अन्य व्यवस्थापनको दृष्टिले दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तमू (गुरुङ) सम्मेलन सम्भनालायक रह्यो । अन्तिम समयमा सम्मेलनमा जाने वातावरण सिर्जना भएकोमा त्यसलाई सुखद् संयोग नै मान्नुपर्छ ।

दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलन, सिक्किम देन्ताम घोषणापत्र - २०२२

विश्वका सम्पूर्ण तमू समुदायको कुल र पितृलाई साक्षी राख्दै,

विश्वका सम्पूर्ण तमू समुदायको संस्कार, संस्कृति तथा मौलिक परम्पराको उच्च सम्मान गर्दै,

तमूहरूको भाषिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा राजनीतिक अधिकारका निमित्त विश्वका कुनै पनि देशमा भएको आन्दोलनमा शाहदत प्राप्त गर्नुभएका महान् तमूहरूप्रति सम्मान व्यक्त गर्दै,

तमूहरूको एकता, अस्तित्व, पहिचान र आर्थिक समृद्धिका लागि विश्वका सम्पूर्ण तमूहरू र अन्य समुदायलाई एकताको सन्देश दिँदै,

मिति २०१९ अक्टोबर ११ देखि १२ मा नेपालको राजधानी काठमाडौंमा आयोजित ऐतिहासिक प्रथम अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलनले जारी गरेको काठमाडौं घोषणापत्र - २०१९ लाई आत्मसात गर्दै,

अन्तर्राष्ट्रिय तमू परिषद्को आयोजना, अखिल भारतीय गुरुङ तमू बौद्ध संगठनको संयोजन र गुरुङ एसोसिएसन अफ सिक्किमको व्यवस्थापनमा मिति २०२२ अक्टोबर ११ देखि १३ मा सम्पन्न यस दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलन १६ बुँदे देन्ताम घोषणापत्र - २०२२ जारी गर्दछ ।

१. यो सम्मेलन विश्वभरका तमूहरूबीच भावनात्मक एकता र सहकार्यको दिशामा अघि बढेको घोषणा गर्दछ ।
२. विश्वका तमू समुदायको आदिम भूमी र स्रोत तथा साधनमाथिको स्वामित्वको रक्षा र पुनर्प्राप्तिका लागि एकताबद्ध रहने प्रण गर्दछ ।
३. तमू समुदायको पहिचानको रूपमा रहेको भाषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति तथा परम्परागत मूल्य, मान्यताको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धनका लागि निरन्तर क्रियाशील रहने दृढ संकल्प गर्दछ ।
४. विश्वका विभिन्न स्थानमा तमू जातिको अधिकार

- पुनर्प्राप्तिका लागि भइरहेको आन्दोलनहरूप्रति ऐक्यबद्धता जाहेर गर्दै नेपालको सन्दर्भमा गण्डकी प्रदेशलाई तमूवान प्रदेश नामकरण गर्न र भारतीय तमूहरूलाई जनजातिमा सूचीकृत गर्ने अभियानमा अन्तर्राष्ट्रिय तमू समुदाय पूर्ण समर्थन र माग गर्दछ ।
५. तमू समुदायको भौतिक एवं अभौतिक सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरूको खोज, अनुसन्धान तथा अभिलेखीकरणका लागि क्रियाशील रहने छ ।
६. तमू समुदायको परम्परागत ज्ञान, सीप र पेशाको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछ ।
७. तमू समुदायको इतिहासको संरक्षणका लागि व्यापक अध्ययन अनुसन्धान तथा अन्तर्राष्ट्रिय तमू संग्रहालय स्थापनाका लागि पहल गर्नेछ ।
८. रोधीलाई बाह्य पक्षबाट विकृत बनाउने कार्य तथा व्यवसायीकरण गर्ने कार्यलाई तत्काल रोक्न आह्वान गर्दै रोधीलाई मौलिक प्रथाजनित संस्थाका रूपमा पुनर्स्थापना गर्न सशक्त पहल गर्नेछ ।
९. तमू भाषाको विकास तथा प्रवर्द्धनका लागि तमू समुदायमा भाषा वैज्ञानिकहरू उत्पादनका लागि छात्रवृत्ति कोष स्थापना गरिनेछ ।
१०. तमू उद्यमी, सर्जक तथा कलाकारहरूको आ-आफ्नो क्षेत्रमा सञ्जाल निर्माण तथा अनुभव अदान-प्रदानका लागि पहल तथा उत्प्रेरित गरिनेछ ।
११. तमू समुदायको मौलिक संस्कार तथा संस्कृतिमा एकरूपता ल्याउन कार्ययोजना बनाएर सामूहिक प्रयत्न गरिनेछ ।
१२. तमू मातृभाषा र प्ये-ताँ ल्हु-ताँको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै सांस्कृतिक चाडपर्वहरूको मौलिकताको संरक्षण गर्न प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछ ।
१३. विश्वभर रहेका तमू नयाँ पुस्तालाई सञ्जाल निर्माण गरेर गतिविधिहरू अघि बढाउन प्रोत्साहन तथा

सहजीकरण गरिनेछ ।

१४. विभिन्न मुलुकमा रहेका तमू संघ-संस्थाहरूले आयोजना गर्ने सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूका लागि कलाकार छनौट गर्दा तमू कलाकारहरूको आधिकारिक संस्थाहरूसँग समन्वय गर्न आह्वान गर्दछ ।
१५. यस दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलन - २०२२ को आयोजक अन्तर्राष्ट्रिय तमू परिषद्, संयोजक अखिल भारतीय गुरुङ तमू बौद्ध संगठन र व्यवस्थापन गर्ने गुरुङ एसोसिएसन अफ सिक्किम, सिक्किम सरकारलगायत सहभागी सबै मुलुकका संघ-संस्थाहरू, सञ्चारकर्मी, कलाकारहरू तथा सिक्किमेली तमू तथा गैरतमू समुदायप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछ ।
१६. यस दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलन - २०२२ उद्घाटन समारोहका प्रमुख अतिथि सिक्किम सरकारका माननीय मुख्यमन्त्री श्री प्रेमसिंह तामाङ (गोले), गैरआवासीय नेपाली संघका पूर्वअध्यक्ष डा. शेष घले, विशिष्ट अतिथिहरू सिक्किम सरकारका मन्त्रीहरू, पूर्वमन्त्रीहरू, विधायकहरू, सरकारी अधिकारीहरू, रोस्यो आपा, आमा, प्रस्तोताहरू, विश्वका विभिन्न देशहरूबाट प्रतिनिधित्व गर्ने प्रतिनिधिहरू सबैप्रति आभार व्यक्त गर्दछ ।

घोषणापत्र तयारी समिति:

१. डा. टेकबहादुर गुरुङ (नेपाल, संयोजक)
२. खिम घले (नेपाल)
३. श्रीध्वज गुरुङ (क्यानडा)
४. लक्ष्मीप्रसाद गुरुङ (सिक्किम, भारत)
५. डम्बरसिंह गुरुङ (सिक्किम, भारत)
६. हेमराज गुरुङ (सिक्किम, भारत)
७. रिता घले गुरुङ (इजरायल)
८. खुशीमान गुरुङ (कतार)
९. नरबहादुर गुरुङ (नेपाल)
१०. देव गुरुङ (बेल्जियम)
१२. आनन्द गुरुङ (अध्यक्ष, अखिल भारतीय तमू बौद्ध संगठन)
१३. कला गुरुङ (महासचिव, अखिल भारतीय तमू बौद्ध संगठन)
१४. अशोक गुरुङ (दार्जीलिङ, भारत)
१५. डेलमान गुरुङ (नेपाल)
१६. डिलबहादुर गुरुङ (नेपाल)
१७. जिएस ल्हेगें गुरुङ (नेपाल)

बिहीबार, १३ अक्टोबर २०२२

देन्ताम, सिक्किम ।

सबैलाई समेट्दै संखुवासभा तमू समाज बेलायत

■ प्रेमकुमार कोरंगी

दोस्रो विश्वयुद्धको समाप्तिसँगै बेलायतले आफ्नो सैनिक सेवामा भर्ती लिएका गोर्खाली (नेपाली)लाई आफ्नो देशमा पनि लैजान थाल्यो । त्यससँगै नेपालीहरूको बेलायतमा उपस्थिति बढ्दै गएको पाइन्छ । त्यसअघि ब्रिटिस गोर्खा सैनिकमा भर्ती भएकाहरूलाई भारत, मलायालगायतका देशमा राखेर विश्वका विभिन्न देशमा लड्न पठाइएको थियो । सन् २००४ मा गोर्खा सैनिकलाई बेलायतले आवासीय भिसा दिने निर्णय गरेपछि चाहिँ बेलायतमा बसोबास गर्न जाने नेपालीको संख्या हवात्तै बढ्यो ।

मानिस एक स्थानबाट अर्को स्थानमा बसाइँ सरेर जाँदा केवल उसको शरीर मात्र सर्दैन । आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति र परम्परा पनि सँगै लैजान्छ । तर संख्या थोरै हुँदा चाहेर पनि आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति र परम्परा जोगाउन

सम्भव हुँदैन । पराया भूमीमा आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति र परम्पराको संरक्षण, संवर्द्धन गर्दै आपसी भाइचारा कायम राख्न विभिन्न संघ-संस्थाको जन्म हुन पुग्यो । यही क्रममा खुलेको एउटा जातीय संस्था हो, 'संखुवासभा तमू (गुरुङ) समाज, बेलायत' ।

बेलायतमा बसोबास गर्ने संखुवासभाली तमूहरूले आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने सवालमा सन् २०१० बाट संस्थागत ढंगले अघि बढेको कुरा समाजका अग्रजहरू बताउँछन् । बेलायतस्थित फानबोरोको 'नमस्ते नेपाली सुपरमार्केट'मा केही व्यक्ति जम्मा भएर गरिएको अनौपचारिक भेटघाट, छलफल र परिकल्पना नै अन्ततः संस्थागत हिसाबले मूर्तरूपमा परिणत भएको हो ।

हाम्रो भाषा, धर्म र संस्कृति हाम्रो चिनारी हो । हाम्रो पहिचान

हो । यदि हाम्रो पहिचान नै हरायो भने हामी पनि स्वतः गुमनाम हुन पुग्छौं । हाम्रो अस्तित्व समाप्त हुन्छ । हामीले हाम्रो बाध्यता र परिस्थितिले आफ्नो देश छाडेका हौं । तर हामी हाम्रो भाषा, धर्म र संस्कृति कदापि छाड्न सक्दैनौं ।

संखुवासभाली तमूहरूलाई एकताको सूत्रमा बाँध्ने अभियानका क्रममा आज यस संस्थामा ६५० जना संखुवासभाली तमूहरू आबद्ध रहेका छन् । संखुवासभाली तमूहरू विशेषगरी आस्फोर्ड, ननिन्टन, वकिड र फेल्थाम क्षेत्रमा बसोबास गर्छन् । संस्थाले करिब डेढ दशकको यात्रामा धेरै आरोह-अवरोह व्यहोरको छ । संस्थाले हरेक वर्ष ल्होछार तथा तिहार भव्यरूपमा मनाउँदै आएको छ ।

चौथो अधिवेशनबाट नेतृत्व सम्हालेका रामचन्द्र गुरुङको कार्यसमितिले उल्लेख्य संख्यामा आजीवन सदस्यता वितरण गरेको थियो । गत जुलाईमा सम्पन्न संस्थाको पाँचौं अधिवेशनबाट अमृत घोण्डे गुरुङको नेतृत्वमा नयाँ कार्यसमिति चयन भएको छ । समाजले पछिल्लो समय सूचना र प्रविधिलाई आत्मसात गरी संस्थाको आफ्नो आधिकारिक वेबसाइट "<http://sastsuk.com/>" र फेसबुक पेज Sankhuwasabha Tamu Society (UK) मार्फत आफ्ना हरेक गतिविधि सम्पूर्ण जिल्लाबासी तमूहरूमाभ सम्प्रेषण गरिरहेको छ ।

संखुवासभालीलाई संगठित गर्दै धर्मराज

■ कुसुम गुरुड

धर्मराज गुरुड (माइमाली) तनले जति बुढो हुँदै जानुभएको छ, संखुवासभालीलाई संगठित गर्ने मनले भने भनै तरुनो बन्दै आउनु भएको छ । त्यसैले त संखुवासभा समाज हडकड र संखुवासभा समाज युकेको स्थापनामा अगुवाई गर्दै प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्नुभएका उहाँ चाहे बेलायतमा होस् या नेपालमा, जहाँ रहँदा पनि संखुवासभालीले निम्ता गरेको स्थानमा दश काम छाडेर भए पनि पुग्नु हुन्छ ।

ब्रिटिस गोर्खाका दश वर्ष सेवा गरेर ३२ वर्षअघि अवकाश आउनु भएलगत्तै उहाँ संखुवासभा मञ्च, काठमाडौंको सदस्य बन्नुभएको थियो । त्योबेला चिचिला, पोखरीगाउँका रत्न गुरुड जाउलाखेलमा सानो होटल चलाएर बस्नु भएको थियो । धर्म गुरुड पनि रिटायर भएर आउनु भएपछि जाउलाखेलमै बस्नु भयो । उहाँ २०४६ सालको मंसिरमा अवकाश आउनु भएको थियो । दुई/चार महिना प्रजातान्त्रिक आन्दोलनको रापतापमा हिँड्नुभयो । रत्न दिदीको सम्पर्कले संखुवासभा मञ्चमा संलग्न हुनु भयो । तर २०४७ सालको जेठमै उहाँ हडकड जानुभयो ।

त्योबेला अहिलेजस्तो हडकड आइडीको कुरा थिएन । नेपालीहरू कि त व्यापारी भिसा लिएर जान्थे कि पर्यटक भिसामा । धर्म गुरुड पर्यटक भिसामा जानुभएको थियो । तीन महिनासम्मको भिसा पाइन्थ्यो । उहाँले पहिलोपटक हडकड जानुभएपछि नै जिएल इन्टरनेशनल भन्ने कम्पनी खोल्नुभयो । कम्पनीमार्फत उहाँले आयात-निर्यात व्यापार सुरु गर्नुभयो । तर त्यो आयात-निर्यात नेपाल र हडकडबीच नभएर हडकड र बैंककबीच थियो । बैंककबाट गार्मेन्ट्सको

सामान हडकड ल्याउने, हडकडबाट बैंकक इलेक्ट्रोनिकस सामान पठाउने । करिब तीन वर्षपछि मात्र उहाँले विजनेस भिसा लिनुभयो । त्यसअघि पर्यटक भिसा लिएरै व्यापार गर्नुभयो ।

पर्यटक भिसामा लामो समय बस्न नपाइने । भिसा अवधि एक्स्टेन्सन त हुन्थ्यो । तर परिवार नेपालमै भएकाले उहाँ नेपालमा पनि बारम्बार आइरहुनु हुन्थ्यो । त्यही क्रममा उहाँ संखुवासभा मञ्चको भेला, कार्यक्रमहरूमा पनि गइरहुनुहुन्थ्यो । त्योबेला काठमाडौंमा चैनपुर सेवा समाज स्थापना भइसकेको थियो । एक त चैनपुर समाज भेगीय समाज थियो अर्को त्यहाँ अलि बढी व्यापारी वर्गको उपस्थिति । यता अधिकांश मानिस कि त विद्यार्थी थिए कि गलैँचा बुन आएका । त्यसैले सबैलाई समान रूपमा हेरेर व्यवहार गर्ने संस्था संखुवासभा मञ्च नै थियो ।

सन् १९९३ को अन्तिमतिरबाट नेपालीहरूले फाट्टफुट्ट रूपमा हडकडको आइडी लिन थाले । सोही क्रममा संखुवासभाबाट पनि एकाध मान्छे हडकड पुगे । त्यसअघि त कि गोर्खा (लाहुरे) थिए कि मनाङ्गे र केही मारवाडी व्यापारी । विस्तारै आइडीबाट हडकड जानेको संख्या बढ्दै गयो । विदेशमा पुगेपछि गाउँघरको नियास्रो लाग्नु स्वभाविक हो । त्यसैले १९९४ को मेमा धर्म गुरुडकै अगुवाईमा केही संखुवासभाली ताइमोसन डाँडामा भेला भए । करिब ४० को हाराहारीमा भेला भएका उहाँहरूले तिहारमा औपचारिक रूपमा भेला हुने निर्णय गर्नुभयो ।

यसरी भेला हुने क्रम बढ्दै गयो । धर्म गुरुडले अनौपचारिक

रूपमा संखुवासभालीहरूको डाटा कलेक्सनको काम पनि गर्नुभयो । तिहार र नेपाली नयाँ वर्षको दिन औपचारिक रूपमा भेला हुने वार्षिक क्यालेण्डर नै बन्यो । पहिलेदेखि नै हडकड बस्दै आएको । चुङ्किङ् मेसनमा फ्ल्याट नै लिएर बसेको । धर्म गुरुडको बसोबास तुलनात्मक रूपमा व्यवस्थित र हडकडको विषयमा अलि बढी ज्ञान भएको । अन्ततः उहाँको विशेष अगुवाई, उपेन्द्र कोरङ्गीलगायतको पहलमा उहाँकै फ्ल्याटमा भएको भेलाले १९९६ मा संखुवासभा समाज हडकड औपचारिक रूपमा गठन गर्‍यो । रमेश गुरुड, हेम राई, कर्ण कोरङ्गी, खड्ग माङ्माली, राजु राई, भविन राई, सिता गुरुड, मेरी श्रीमती राधिका गुरुड, रत्न दिदीलगायत धेरैले संस्था स्थापनामा उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गर्नुभएको छ ।

देवीटारका धनबहादुर गुरुड अध्यक्ष रहेको संस्थामा संखुवासभाबाट हडकड पुगेका सबैजसो संखुवासभाली संगठित भए । वर्सेनि हडकडमा संखुवासभालीको संख्या बढ्दै गयो । संस्थामा आबद्ध हुनेको संख्या पनि बढ्दै गयो । विभिन्न कार्यक्रम आयोजना गरिए । समाज स्थापनाको मुख्य उद्देश्य नै हडकडमा रहेका संखुवासभालीलाई सुख-दुःखमा साथ दिनु थियो । त्यस्तै आफ्नो जन्मभूमि संखुवासभामा कुनै पनि प्रकारको प्राकृतिक प्रकोप वा समस्या पर्दा सहयोग गर्नेलगायतका धेरै काम समाजले गरेको छ ।

१५ वर्ष हडकडमा बिताएपछि २००५ को अन्तिमतिर म बेलायत पुगें । बेलायतले २००४ को अन्त्यतिर पूर्वगोर्खा सैनिकहरूलाई आवासीय भिसा दिने निर्णय गरेपछि पूर्वगोर्खाहरू बेलायत जाने क्रम बढ्दै गयो । म बेलायत पुगेको केही समयपछि नै साथीहरूले युकेमा पनि संखुवासभालीहरूलाई संगठित गर्नुपर्‍यो भनेर आग्रह गर्न थाले । भीम, गोकर्ण, जीवन, लोकबहादुर, गोर्खामेजर भोला राई, आरएसएम नवीन राई, धुपुका मणि राई, नुनढाकीका पदमबहादुर, प्रेमकुमार राई, बालकुमार राईलगायतले

उहाँलाई पटक-पटक आग्रह गरे ।

सन् २००६ मा नेपाली नयाँ वर्षको अवसरमा भेला आयोजना भयो । करिब ८० जना भेला भएका थिए । अन्ततः २००७ मा संखुवासभा समाज युके स्थापना भयो । साथीहरूले धर्मलाई नै अध्यक्ष बस्न आग्रह गरेपछि उहाँ राजी हुनुभयो । अहिले हडकडमा संखुवासभा समाजको कार्यक्रम हुँदा पाँच/सात सय जना भेला हुन्छन् । बेलायतमा पनि चार/पाँच सय जना भेला हुन्छन् । यसको अर्थ अहिले हडकडमा करिब चार हजार र बेलायतमा २५ सय जति संखुवासभाली रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

विदेशको दैनिकी धेरै नै व्यस्त हुन्छ । त्यसैले संखुवासभा समाज हडकड र बेलायतले लिएको उद्देश्यअनुरूपका कार्यलाई अपेक्षाकृत रूपमा प्रभावकारी ढंगले अघि बढाउन नसकेको धर्मलाई आभास हुन्छ । यद्यपि यसमा दोष कसैको पनि छैन भन्ने पनि उहाँको बुझाई छ । पहिलो त आफ्नो रोजीरोटीलाई नै मुख्य प्राथमिकता राख्नुपर्ने बाध्यता सबैलाई हुन्छ । त्यो व्यस्तता र बाध्यताका बाबजूद जे-जति गरिएको छ, त्यो उदाहरणीय र अनुकरणीय रहेको उहाँको भनाइ छ ।

आभारका दुई शब्द

■ अ. भविश्वर गुरुड

गत मंसिर ४ मा सम्पन्न प्रतिनिधिसभा र प्रदेशसभा सदस्यको निर्वाचनमा नेकपा एमालेले प्रदेशसभा 'क'मा मेरो नाम एकल निर्णय गरेसँगै म निकै उत्साहित भएँ। यसले संखुवासभाका सिंगो एमालेजन र मेरा आफन्तहरू पनि निकै उत्साहित भए। जसको मैले प्रत्यक्ष अनुभूति गरें।

मेरो उम्मेद्वारीबाट उत्साहित भएर मलाई प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा धेरैले सहयोग गर्नुभयो। फोन गर्नुभयो। भेटेरै आशीर्वाद दिनुभयो। भोट हाल्न काठमाडौँबाट टूलो संख्यामा मेरा आफन्तजन तथा पार्टीका कार्यकर्ता आउनुभयो। तर नेता, कार्यकर्ता, शुभचिन्तक तथा आफन्तजन र सम्पूर्ण जनताको अपार सद्भाव र मायाका बाबजूद पनि म ३४ मतान्तरले उपविजेतामा सीमित भएँ।

जिल्ला पार्टीका अग्रज नेता, जिल्ला कमिटी, जनवर्गीय संगठन, क्षेत्रीय समन्वय कमिटी, पार्टीका संगठित सदस्यहरू, शुभ-चिन्तकहरूको न्यायोचित निर्णयबाट प्रदेश कमिटी, केन्द्रीय कमिटी र स्थायी समितिबाट अनुमोदन भई मलाई प्रदेशसभा सदस्यका लागि सर्वसम्मत उम्मेद्वार चयन गर्नुभएको थियो। लामो समय पार्टीको काममा लागेको हुनाले अब जनताको काम गर्न भन्दै दिनुभएको यो उम्मेद्वारीप्रति आभार तथा कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु।

निर्वाचनमा मलाई मत दिनु हुने खाँदबारी नगरपालिका, सभापोखरी, चिचिला, सिलिचोड, मकालु र भोटखोला गाउँपालिकाका आमा-बुबा, दाजु-भाइ, दिदी-बहिनी, दाजु-भाइ, शुभचिन्तक, इष्टमित्र सबैमा हार्दिक आभार, कृतज्ञता

एवं धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। मलाई भौतिक, आर्थिक, नैतिक सहयोग गर्नु हुने विभिन्न शुभचिन्तक, आफन्त, विभिन्न संघ-संस्थाहरू संखुवासभा तमू समाज काठमाडौँ, हडकड, बेलायत, अमेरिकालगायतमा रहनुभएका आफन्तजन, इष्टमित्रहरूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु।

लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको मुख्य आकर्षण नै निर्वाचन हो। निर्वाचनबाट अनुमोदन हुने नै सत्तामा पुग्छन्। प्रतिस्पर्धामा गएपछि विजय वा पराजय स्वभाविक हो। यसलाई हार्दिकताका साथ स्वीकार गर्दै म सुखी संखुवासभाली, समृद्ध संखुवासभा निर्माणका लागि अहोरात्र खटिरहने प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछु।

निर्वाचन सम्पन्न गराउनु हुने मुख्य निर्वाचन अधिकृत माननीय जिल्ला न्यायाधीशलगायत उहाँका सम्पूर्ण टिम, सुरक्षा निकाय,, पत्रकार मित्रहरू, राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूप्रति आभार तथा धन्यवाद दिन चाहन्छु।

अन्त्यमा म र मनिराज भाइको विशेष सक्रियता तथा संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिका सम्पूर्ण पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको सहयोगमा प्रकाशन सुरु भएको संस्थाका वार्षिक मुखपत्र 'अरुण सुसेली'को प्रकाशन निरन्तरता र तमू ल्होछारको हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

अधिवक्ता गुरुड संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिका संस्थापक सचिव हुनुहुन्छ।

आत्मनिर्भर नेपाल

मेरो एजेण्डा : श्री गुरुङ

सन् १९८२ मा संखुवासभाको मानेभञ्ज्याङमा लालबहादुर गुरुङ र खेसमाया गुरुङको कान्छो छोरोको रूपमा जन्मिएका श्री गुरुङ (श्रीराम)ले गत मंसिर ४ मा सम्पन्न निर्वाचनमा काठमाडौं- ५ बाट प्रतिनिधिसभा सदस्यमा उम्मेद्वारी दिनुभएको थियो । प्रतिनिधिसभा सदस्यमा निर्वाचित नभए पनि उहाँका एजेण्डाहरूले धेरैको ध्यान आकर्षित गरेको थियो । मन जितेको थियो । त्यसैले पनि होला उहाँले स्वतन्त्र उम्मेद्वारमध्ये सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्नुभएको थियो ।

फिल्म मेकिङमा ब्याचलर्स गर्नुभएका उहाँले मास्टर्स आमसञ्चार (जर्नालिज्म)मा गर्नुभएको हो भने अहिले पिएचडी पनि जर्नालिज्ममा नै गरिरहनुभएको छ । २००९ बाट इभेन्ट म्यानेजमेन्ट संस्था पार्टी नेपालमा आबद्ध हुनुभएका उहाँ खासमा इभेन्ट म्यानेजरका रूपमा चिनिनु हुन्छ । तर राजनीति, व्यवसाय, पर्यटनलगायत विभिन्न विषयमा रुचि राख्नुहुने उहाँ आफूलाई राजनीतिक रूपमा सचेत अभियन्ताका रूपमा चिनाउन चाहनुहुन्छ ।

व्यवसायी र इभेन्ट म्यानेजरका रूपमा चिनिँदै आउनुभएको तपाईंको राजनीतिमा प्रवेश अचानकजस्तो देखियो । तपाईं राजनीतिमा कसरी प्रवेश गर्नुभयो ?

जनसंख्या भनेको सधैं चलायमान हुन्छ । एक स्थानबाट अर्को स्थानमा जाने, एक देशबाट अर्को देशमा जाने हुन्छ । तर भुगोल त सधैं त्यही हो । देशको सबै क्षेत्रमा सन्तुलित विकास भयो भने अहिले जस्तो मानिस एक

मेरो बुबा २०४९ सालको स्थानीय निर्वाचनबाट संखुवासभाको तत्कालीन पाङ्मा गाविसको अध्यक्षमा निर्वाचित हुनुभएको थियो । यद्यपि त्योबेला म राजनीति बुझ्ने उमेरको थिइनँ । मैले यहाँ भन्ने खोजेको कुरा चाहिँ मेरो रगतमा कहीं न कहीं राजनीति छ भन्ने हो । मैले पहिलेदेखि नै राजनीतिलाई नजिकबाट नियालिरहेको थिएँ । संविधान निर्माणताका त साथीहरूसँग मिलेर प्रत्यक्ष निर्वाचित कार्यकारीको पक्षमा अभियान नै चलाएको थिएँ । त्यस्तै राज्य पुनर्संरचना र निर्वाचन क्षेत्र निर्धारणको बेला पनि जनसंख्या मात्र होइन भुगोललाई पनि उत्तिकै महत्व दिइनुपर्छ भनेर बहस चलाएको थिएँ ।

ठाउँमा थुप्रिने हुँदैन । मैले चलाएको यी र यस्ता अभियान राजनीतिबाट अछुतो होइन । त्यसैले मेरो औपचारिक नभए पनि राजनीतिमा अनौपचारिक प्रवेश अलि अगाडिबाटै हो । यति हो म त्याबेला फ्रन्टलाइनमा थिइँ । अहिले फ्रन्टलाइनमा आएँ ।

नेपथ्यमा बसेर काम गर्दा र आज राजनीतिको फ्रन्टलाइनमा आउँदाको फरक अनुभूति के पाउनुभयो ?

हिजो म मेरो कुरा कसैले राखिदिओस् भन्ने चाहन्थे । आज आफैँले राखेँ । आफैँले राख्दा अभि जोस, जाँगर आउँदो रहेछ । मलाई मिडियाकर्मीहरूले पनि ठूलो साथ दिनुभयो । आफ्नो कुरा स्पष्टसँग राख्ने मौका पाएँ । सरसर्ती हेर्दा अहिलेसम्म सबैभन्दा बढी मिडिया युज गर्नेमा केपी ओली थिए । यसपटक म भएछु ।

मानिस भनेको सामाजिक प्राणी हो । हाम्रो सम्बन्ध बलियो बन्ने भनेको सञ्चार अर्थात् कम्युनिकेशनले हो । सही कम्युनिकेशनले सम्बन्ध बलियो बनाउँछ । सही र प्रभावकारी कम्युनिकेशन गर्न सकियो भने आफ्नो कुरा स्पष्ट राख्न सकिन्छ । आफ्नो एजेण्डा स्पष्ट राख्न सकिन्छ ।

तपाईंको आत्मनिर्भर नेपाल अभियानको अन्तर्य के हो ? पर्यटनबाटै समृद्धि सम्भव छ त ?

पर्यटनको विषयमा कुरा गर्दा हामीले २०१० मा पार्टी नेपालबाट आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले देशभरका मुख्य-मुख्य पर्यटन गन्तव्यमा गएर कार्यक्रम गर्थ्यौं । त्यसबाट हामीलाई एकदमै राम्रो प्रतिक्रिया पायौं । धेरैले के भन्नु भयो भने तपाईंहरूले कार्यक्रम गर्नुभएपछि हाम्रो रिसोर्ट सधैं प्याक हुन थालेको छ ।

नेपाल अत्यन्तै सुन्दर मुलुक हो । यसमा कसैको दुईमत हुन

सक्दैन । हामीले सो क्रममा नेपाल पर्यटन बोर्डसँग सहकार्य गरेका थियौं । पर्यटन बोर्ड भनेको नेपालको पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने स्वायत्त निकाय हो । तर हामीले के पायौं भने पर्यटन बोर्ड त राजनीतिक कार्यकर्ता भर्ती केन्द्रजस्तो मात्र रहेछ । पर्यटन बोर्डमा नियुक्ति पाएका अधिकांशसँग पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने कुनै योजना नै छैन । उनीहरू त्यसका विषयमा जानकार पनि नरहेको पाइयो ।

आत्मनिर्भर अभियानलाई निरन्तरता दिने विषयमा तपाईंको के योजना छ ?

म निर्वाचित भएको भए, आत्मनिर्भर नेपालको योजना नीतिगत रूपमै संसदमा उठाउँथेँ । तर यो मेरो प्रत्यक्ष सहभागितामा सम्भव भएन । यद्यपि यो योजनालाई कुनै न कुनै रूपमा अगाडि बढाउने छु । संसदमा आवाज पुऱ्याउनेछु । यसबाहेक आफैँले पनि केही गर्ने योजना बनाएको छु ।

मैले केही अगाडि मात्र कीर्तिपुरस्थित लहनाको विषयमा जानकारी लिएँ । स्थानीयले समुदायस्तरमा सञ्चालन गरेको लहनाले स्थानीय महिलाहरूलाई आत्मनिर्भर बनाएको छ । संस्कृति संरक्षण गरेको छ । यस्तै मोडलको परियोजना हामी सबैभन्दा पहिले हाँडीगाउँमा र त्यसपछि टोखामा सञ्चालन गर्दछौं ।

हामी केही प्रतिशत लगानी गर्छौं । अरु लगानी स्थानीय आमाहरूले गर्ने हो । हामी लगानीको मुनाफा लिँदैनौं । तर त्यहाँबाट आएको नाफाको निश्चित प्रतिशत सामाजिक कार्यमा लगानी गर्नुपर्ने हाम्रो शर्त हुनेछ ।

यस्तो अभियान सुरुमा काठमाडौंको म निर्वाचन लडेको निर्वाचन क्षेत्र नम्बर ५ बाट सुरु गरे पनि अन्ततः यो अभियान देशभर पुऱ्याउने मेरो लक्ष्य हो ।

संखुवासभामा गुरुङ समुदायको राजनीतिक योगदान

■ नवीन गुरुङ
संखुवासभा

पूर्वी नेपालको संखुवासभा उच्च पहाडी तथा हिमाली जिल्ला हो । बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक विशेषतायुक्त भौगोलिक विविधता र पर्यटन प्रवर्द्धनको प्रबल सम्भावना बोकेको जिल्ला हो, संखुवासभा ।

धार्मिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक हिसाबले धनी रहेको संखुवासभा जिल्ला आर्थिक रूपमासमेत समृद्ध छ । समृद्धिको आधार भनेकै यहाँको अनुपम सौन्दर्य, खोलानाला, जल, जमिन, खनिज पदार्थ र वनस्पतिहरू हुन् । त्यति मात्रै नभई विभिन्न प्रकारका बहुमुल्य जडिबुटी, अलैंची र रुद्राक्षजस्ता नगदेबालीहरू पनि हुन् । विश्वकै गहिरो अरुण उपत्यका (४५७ मि.) देखि विश्वको पाँचौँ अग्लो मकालु हिमाल (८४६३ मि.) सम्म यही जिल्लामा पर्दछ । त्यति मात्रै होइन संखुवासभालीको मात्रै नभएर प्रदेश नं. १ कै भविष्य कोर्न सक्ने विराटनगरको जोगमुनीदेखि छिमेकी मित्रराष्ट्र चीनसम्म सिधै जोड्ने कोशी करिडोर त्रि-देशीय लिंकको रूपमा रहेको किमाथाका नाकासमेत यही जिल्लामा पर्दछ ।

यस जिल्लामा आदिवासी जनजातिदेखि खस आर्य, दलित र अन्य समुदायहरूको समेत बसोबास छ । बजार क्षेत्रमा अलि बढी नेवार समुदायको व्यापार व्यवसायका साथै वाणिज्य कारोबारमा अग्रणी छन् भने मध्य ग्रामीण क्षेत्रमा राई, लिम्बू, मगर, गुरुङ, शेर्पा र दलित समुदायहरू बढीजसो कृषि पेशामा नै आबद्ध रहेको पाइन्छ । त्यसैगरी उच्च हिमाली भेगहरूमा प्रायःजसो भोटे र गुरुङलगायतका जातिहरूको बसोबास रहेको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार, संखुवासभाको कुल जनसंख्या १ लाख ५९ हजार ४६ जना रहेको छ । तीमध्ये गुरुङ समुदायको जनसंख्या करिब ९ हजार रहेको छ । जिल्लामा सिलिचोड गाउँपालिकाबाहेक अन्य पालिकाहरूमा गुरुङ समुदायको राम्रो बसोबास रहेको छ । तीमध्ये सघन बस्ती रहेको गुरुङ गाउँहरू गुवाबारी, सेकाहा, आङ्ला, हेलुवा, लेलुवा, माल्टा, चिचिला, पोखरीगाउँ, कागते, माङ्माया, बलौटे, धजे, देवीटार, मांसिमा, बैदे, लिङ्गाम, सिम्मा, स्वाची, पावा, मादी, मुलखर्क, मावादिन, नुनढाकी, माम्लिङ र ओख्रे लगायतका गाउँहरू हुन् ।

गुरुङ र राजनीति

संखुवासभाको राजनीतिमा गुरुङ समुदायको उपस्थिति उल्लेखनीय नै छ । गुरुङ समुदायका व्यक्तिको आ-आफ्नो आस्था र विचार बोकेको पार्टीमा आबद्ध छन् । तर, ती नेताहरूले त्यति धेरै अवसर पाएको देखिँदैन । उनीहरूले पटक-पटक अवसर नपाए पनि अवसर पाएको बखतमा भने उल्लेखनीय नै काम गरेको देखिन्छन् । उनीहरूले कतिपय कुराहरू निर्णायक ढंगले भूमिका निर्वाह गरेर देखाएका छन् । गुरुङ समुदायले नेतृत्व गर्दा जिल्लाको विकास र समृद्धिका लागि कुनै कसर बाँकी नराखी काम गरेको देखिन्छ । अवसर पाए सही ढंगले सदुपयोग गर्न सक्ने गुरुङ समुदायका नेताहरू छन् भने उनीहरूले गरेको कामले प्रमाणित गरिसकेका छन् । जसले गर्दा 'संखुवासभाली गुरुङ समुदायको गर्वले छाती' फुल्छ ।

संखुवासभामा गुरुङ समुदायको राजनीतिकर्मीहरू औंलामा

मात्रै उदाएको देखिन्छ । केही अस्ताए भने केही उदाउने क्रममा छन् । यो समयको माग पनि हो । संखुवासभाली गुरुङ समुदायले सधैं सम्भन्ने राजनीतिक व्यक्तित्वहरूको नाम पूर्वमन्त्री धर्मराज गुरुङ र जिल्ला सभापति उत्तरकुमार गुरुङ हुन् । उनीहरू स्वर्गबास भई सके । जसले गुरुङ राजनीतिकर्मीहरूलाई बाटो देखाए । नेतृत्व तहमा पुनुपर्छ भनेर प्रेरणा दिए । त्यसपछि राजनीतिमा उदाएका व्यक्तिहरू पशुराम मेधी गुरुङ र तारामान गुरुङ हुन् । यी दुई व्यक्तिहरूले निकै अवसर प्राप्त गरिरहेका छन् । राजनीति र कुटनीतिमा यी दुवै व्यक्ति सफल मानिन्छन् । यी दुवैको पार्टी तहमा केन्द्रसम्म राम्रै पहुँच छ । यी पछाडि गुरुङ समुदायमा राजनीतिमा पदचाप पछ्याउँदै अगाडि बढिरहेका युवा नेता भविश्वर गुरुङ हुन् । यी व्यक्तिहरूको बारेमा संक्षिप्त जानकारी :-

१. **धर्मराज गुरुङ** : तत्कालीन मादी मुलखर्क हाल मादी नगरपालिका मुलाबारीका स्वर्गीय धर्मराज गुरुङ, गुरुङ समुदायका एक राजनीतिक योद्धा हुन् । उनी तत्कालीन राष्ट्रिय पञ्चायतमा राष्ट्रिय पञ्चायत सदस्य (रापंस)मा चुनाव लडेका थिए । राष्ट्रिय पञ्चायत सदस्यमा निर्वाचित बनेपछि उनी लत्ताकपडा तथा उद्योग सहायक राज्यमन्त्री बनेका थिए । हाल उनी स्वर्गबास भइसकेका छन् । उनी पछि उनका सन्तानहरू कोही पनि राजनीतिमा लागेको देखिँदैन ।

२. **उत्तरकुमार गुरुङ** : संखुवासभाको गुरुङ समुदायका अर्का राजनीतिक योगदान दिने व्यक्ति हुन्- उत्तरकुमार गुरुङ । खाँदबारी नगरपालिका- ५ माल्टा स्थायी घर भएका उत्तरकुमार दुई पटक जिल्ला सभापति बने । पहिलोपटक २०२४-२६ र दोस्रोपटक २०४४-४६ साल । उनी जिल्ला सभापति भएको बेला २०२४-२५ सालताका जिल्ला सदरमुकाम चैनपुरबाट खाँदबारी सारिएको हो । त्यसअगाडि जिल्ला सदरमुकाम चैनपुरमा थियो ।

त्यसैगरी संखुवासभामा धर्म गुरुङसँगै मादी मुलखर्कका देवीबहादुर कोरंगी पनि जिल्ला उपसभापति बनेका थिए भने खाँदबारी- ४, ढाँडागाउँका जयप्रसाद गुरुङ जिल्ला

सदस्य बनेको अभिलेखमा भेटिन्छन् ।

३. **पशुराम मेधी गुरुङ** : धर्मदेवी नगरपालिका माम्लिङ जरायोटरका पशुराम मेधी गुरुङ एक राजनीतिक योद्धा हुन् । उनी कम्युनिष्ट राजनीतिमा आबद्ध हुँदै नेकपा एमालेको तर्फबाट संखुवासभामा दुई पटक सांसद बन्ने सुवर्ण अवसर प्राप्त गरे । पहिलोपटक २०४८ साल र दोस्रोपटक ०५४ सालको मध्यवर्ती निर्वाचनमा संखुवासभाबाट संसदसम्मको यात्रा तय गरे । त्यसपछि ०७४ सालमा राष्ट्रियसभा सदस्य बने । राष्ट्रिय-सभाको सभापतिमा पराजय भोगेपछि विधान मस्यौदा समितिको सभापति बनेका थिए ।

४. **तारामान गुरुङ** : मकालु गाउँपालिका- २, सेदुवाका तारामान गुरुङ संखुवासभाको राजनीतिमा स्थापित नाम हो । उनले आफ्नो कार्यकालमा आफूलाई अब्बल राजनीतिक दर्जामा राख्न सफल भए । ०४३ सालमा प्रधानपञ्चमा निर्वाचित भएपछि उनको राजनीतिक यात्रा अगाडि बढेको हो । त्यसपछि जिविस सदस्यहुँदै ०५२ सालमा नेपाली काँग्रेसका जिल्ला सचिव बने । त्यसपछि नेपाली काँग्रेसको २०५७ सालदेखि ०७२ सालसम्म लगातार चार कार्यकाल (करिब १५ वर्ष) जिल्ला सभापति बने । जिल्लामा नेता तथा कार्यकर्ताहरू मिलाएर नेतृत्व गर्न सक्ने व्यक्तिमा उनको नाम अगाडि आउँछ । त्यसपछि ०७० सालमा संखुवासभा क्षेत्र नं. १ बाट सांसद निर्वाचित भएपछि स्वास्थ्य राज्यमन्त्रीसमेत बन्न सफल भए । त्यसैगरी नेपाली काँग्रेसको १४औँ महाधिवेशनबाट केन्द्रीय सदस्य निर्वाचित हुने पहिलो व्यक्तिसमेत बने । हाल उनी पार्टीको केन्द्रीय सदस्यको जिम्मेवारी वहन गरिरहेका छन् ।

५. **भविश्वर गुरुङ** : संखुवासभाको गुरुङ समुदायमा आशा लाग्दो अर्का युवा नेता खाँदबारी नगरपालिका- ४, सेकाहाका भविश्वर गुरुङ हुन् । बौद्धिक व्यक्तिको रूपमा चिनिएका भविश्वर अधिवक्तासमेत हुन् । नेकपा एमालेका प्रदेश कमिटी सदस्य रहेका भविश्वर भर्खरै सम्पन्न (४ मंसिर)को प्रदेशसभा निर्वाचनमा संखुवासभा प्रदेशसभा- १ बाट प्रत्यक्ष उम्मेदवार बनेका थिए । उनी गठबन्धनका साभ्ना

उम्मेदवार नेकपा माओवादी केन्द्रका राजेन्द्र कार्कीसँग भिनो मतान्तर ३४ मतले पराजित हुन पुगे । तर, सरसर्ती राजनीतिक अंकगणित हेर्दा भविश्वरले जितेको मान्न सकिन्छ । काँग्रेस र माओवादी केन्द्रलगायतका शक्तिहरू एक भएको अवस्थामा भिनो मतान्तरले पराजय भोग्नु भोलि जीतको संकेत दिएको राजनीतिक चर्चा हुने गरेको छ ।

संखुवासभाको स्थानीय तहमा गुरुङ नेता

राज्यको पुनर्संरचनाअनुसार पछिल्लो समय संखुवासभा जिल्लालाई १० वटा स्थानीय तहमा विभाजन गरिएको छ । खाँदबारी, चैनपुर, पाँचखपन, धर्मदेवी र मादी नगरपालिकालगायत पाँचवटा नगरपालिका रहेका छन् भने सभापोखरी, चिचिला, सिलिचोड, मकालु र भोटखोला गाउँपालिका गरी पाँचवटा गाउँपालिका रहेका छन् ।

प्रतिनिधिसभा निर्वाचनका लागि एक क्षेत्र र प्रदेशसभा निर्वाचनका लागि दुई वटा क्षेत्र विभाजन गरिएको छ । जिल्लामा ७६ वटा वडाहरू रहेका छन् । गत मंसिर ४ गतेसम्म प्रदेशसभा र प्रतिनिधिसभा निर्वाचनमा संखुवासभामा १ लाख १७ हजार ५५४ जना मतदाताहरू रहेका थिए ।

संखुवासभामा भर्खरै सम्पन्न प्रतिनिधि-सभा र प्रदेश-सभा निर्वाचनमा संखुवासभामा विभिन्न राजनीतिक पार्टी र स्वतन्त्र गरी ३० जना उम्मेदवारहरू चुनावी मैदानमा उत्रिएका थिए । तीमध्ये प्रतिनिधि-सभामा संखुवासभाबाट मंगोल नेशनल अर्गनाइजेसन पार्टीका तर्फबाट देवेन्द्र रिल्ली घले प्रत्यक्ष उम्मेदवार बनेका थिए भने राष्ट्रिय जनमोर्चा पार्टीबाट हेमकुमार गुरुङ समानुपातिकतर्फ उम्मेदवार बनेका थिए । साना पार्टीले अवसर दिए पनि ठूला पार्टी काँग्रेस र एमालेले उम्मेदवार बनाएनन् । ठूला पार्टीले प्रत्यक्ष र समानुपातिक दुवैतर्फ प्रतिनिधि-सभामा गुरुङ समुदायका व्यक्तिहरूले अवसर पाउन सकेनन् ।

प्रदेशसभा- १ मा भने एमालेबाट भविश्वर गुरुङ प्रत्यक्ष उम्मेदवार बनेका थिए । त्यसैगरी प्रदेशसभा- २ मा मंगोल नेशनल अर्गनाइजेसन पार्टीका तर्फबाट माया गुरुङ उम्मेदवार

बनेका थिए । विजयको माला भने कसैले पहिच्याउन पाएनन् ।

मंसिर ४ को प्रतिनिधि-सभा तथा प्रदेश-सभामा गुरुङ उम्मेदवारहरू

	उम्मेदवारको नाम	राजनीतिक दल	प्रतिनिधि-सभा / प्रदेश-सभा
१	भविश्वर गुरुङ	नेकपा एमाले	प्रदेशसभा (क)
२	देवेन्द्र रिल्ली घले	मंगोल नेशनल अर्गनाइजेसन	प्रतिनिधि-सभा
३	माया गुरुङ	मंगोल नेशनल अर्गनाइजेसन	प्रदेशसभा (ख)
४	हेमकुमार गुरुङ	राष्ट्रिय जनमोर्चा	प्रतिनिधि-सभा (समानुपातिक)

गएको ०७९ बैशाख २९ गतेको स्थानीय तहको निर्वाचनबाट संखुवासभामा १९ जना गुरुङ समुदायका जनप्रतिनिधिहरू निर्वाचित भएर आएका छन् । जिल्लाका ७६ वटा वडामा १९ जना गुरुङहरू मात्रै निर्वाचित बने । तीमध्ये खाँदबारी- ४, मा विनोदकुमार गुरुङ, मादी- ३ र ७ मा रामबहादुर गुरुङ र रत्नबहादुर गुरुङ गरी तीन जना मात्रै निर्वाचित भए । जनप्रतिनिधिको रूपमा निर्वाचित भएपछि आगामी दिनमा अभै अगाडि बढ्न सजिलो हुने देखिएको छ ।

बैशाख २९ को स्थानीय तहको निर्वाचनमा निर्वाचितहरू

खाँदबारी नगरपालिका

१. विनोदकुमार गुरुङ - नेकपा एमाले (वडाध्यक्ष, खाँदबारी नगरपालिका- ४)
२. पवित्राकुमारी गुरुङ - नेकपा एमाले (वडासदस्य, खाँदबारी नगरपालिका- ४)
३. बिष्णु गुरुङ - नेकपा एमाले (वडासदस्य, खाँदबारी नगरपालिका- ३)
४. टिकाराम गुरुङ - नेकपा एमाले (वडासदस्य, खाँदबारी नगरपालिका- ५)
५. विनोद गुरुङ - नेपाली काँग्रेस (वडासदस्य, खाँदबारी नगरपालिका- ११)

६. लिला घले गुरुड - नेकपा एमाले (वडासदस्य, खाँदबारी नगरपालिका- ११)

नगरपालिका- ८)

चिचिला गाउँपालिका

१. किशोरकुमार गुरुड - नेपाली काँग्रेस (वडा सदस्य, चिचिला गाउँपालिका- ४)
२. राजधन गुरुड - नेपाली काँग्रेस (वडा सदस्य, चिचिला गाउँपालिका- ४)
३. कुलमान गुरुड - नेपाली काँग्रेस (वडा सदस्य, चिचिला गाउँपालिका- ५)
४. भक्तिमाया घले गुरुड - नेपाली काँग्रेस (वडा सदस्य, चिचिला गाउँपालिका- १)
५. राजेन्द्र घले गुरुड - नेपाली काँग्रेस (कार्यपालिका सदस्य मनोनित)

मादी नगरपालिका

१. रामबहादुर गुरुड - नेपाली काँग्रेस (वडाध्यक्ष, मादी नगरपालिका- ३)
२. रत्नबहादुर गुरुड - नेकपा एमाले (वडाध्यक्ष, मादी नगरपालिका- ७)
३. मुना गुरुड - नेकपा एमाले (वडा सदस्य, मादी नगरपालिका- ७)
४. अमरबहादुर गुरुड - नेकपा एमाले (वडाध्यक्ष, मादी नगरपालिका- ४)
४. कुबिरमान गुरुड - नेकपा एमाले (वडा सदस्य, मादी

धर्मदेवी नगरपालिका

१. राजकाजी गुरुड - नेकपा एमाले (वडा सदस्य, धर्मदेवी नगरपालिका- ३)
२. रेणुका गुरुड - नेकपा एमाले (वडा सदस्य, धर्मदेवी नगरपालिका- ३)
३. खड्गबहादुर गुरुड - नेकपा एमाले (वडा सदस्य, धर्मदेवी नगरपालिका- ५)

चैनपुर नगरपालिका

१. युवकुमारी घले गुरुड - नेकपा एमाले (वडा सदस्य, चैनपुर नगरपालिका- १)

अन्त्यमा, संखुवासभा राजनीतिमा समेत उर्वर क्षेत्र हो । जिल्लाका १० वटै पालिकामा इमान्दार र विकासप्रेमी पढे-लेखेका युवा नेताहरूको अभाव खट्टकिएको छ । राजनीतिमा इमान्दार भएर अगाडि बढ्ने हो भने अवसर नै अवसर छन् । अबको पाँच वर्षपछि स्थानीय तहमा वडा सदस्यदेखि पालिका अध्यक्ष र मेयरसम्म अवसर छ । त्यसैगरी प्रदेशसभादेखि प्रतिनिधि-सभासम्म बाटो खुल्ला छ । तर, त्यो अवसर प्राप्त गर्ने योगदान भने गर्नुपर्छ । तब मात्रै पार्टीबाट टिकट प्राप्त गर्न सकिन्छ । फेरि अर्को कुरा टिकट प्राप्त गर्नु मात्रै पनि ठूलो कुरा होइन, आफू अगाडि बढेको जाति, धर्ती (माटो)लाई बिर्सनु हुन्न । भनिन्छ नि, ' पहिले जाति, माटो र पार्टी ।'

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

लक्ष्मीमाया गुरुड
खा.न.पा.-४, सेकाहा, संखुवासभा
हाल : नारायणथान, काठमाडौं

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

श्री युवराज गुरुड

श्री नारायण कुमार गुरुड

श्री धर्मराज गुरुड

श्री राम चन्द्र गुरुड

श्री मनिराज गुरुड

श्रीमती सुनमाया गुरुड

श्री विष्णु घले

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति
(वर्तमान सल्लाहकार समूह)

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

मिरा गुरुड

अध्यक्ष

चन्द्रकुमारी गुरुड
उपाध्यक्ष

अनिता गुरुड
सचिव

सावित्रा गुरुड
सह-सचिव

कुसुम गुरुड
कोषाध्यक्ष

कृष्णामाया गुरुड
सदस्य

मिना गुरुड
सदस्य

शर्मिला गुरुड
सदस्य

मनिता गुरुड
सदस्य

टिकामाया गुरुड
सदस्य

पुष्पा गुरुड
सदस्य

रिता गुरुड
सदस्य

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति (आमा समूह) परिवार

शुभकामना

गुरुडहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो (बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

विष्णु प्रसाद गुरुड
अध्यक्ष

सरस्वती गुरुड
उपाध्यक्ष

चक्र गुरुड
सचिव

पूजा गुरुड
कोषाध्यक्ष

सलिना गुरुड
सदस्य

सुदर्शन गुरुड
सदस्य

सुस्मिता गुरुड
सदस्य

उमा गुरुड
सदस्य

कमल गुरुड
सदस्य

प्रदीप गुरुड
सदस्य

अन्जिता गुरुड
सह-कोषाध्यक्ष

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति (युवा समूह) परिवार

; √j f; ef td"; dfh ; j f ; ldltsf]cfof]hgfd /flvPsf]bþ; L-ehf]sfo\$ð @)&(

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिको आयोजनामा राखिएको देउसी भैली कार्यक्रम २०७९ सभ्य र भब्य रुपमा २०७९/०७ / ०७ मा सम्पन्न भएको छ । संस्थाको आर्थिक मजबुद्धी तथा चलायमानको लागि मुख्य स्रोतको रुपमा बार्षिक मनाईने यस कार्यक्रममा सबैले सक्ने दिपावली दान स्वरुप संस्थालाई सहयोग गर्ने चलन रहेको छ । यस वर्ष दिपावली दान स्वरुप संस्थालाई सहयोग प्राप्त रकम र सहयोगीहरूको नाम विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

क्र. स.	नाम र थर	ठेगना	फोन नम्बर	दान रकम
०१	गणेश कुमार गुरुड	धुम्बाराही	९८४९३५६५८८	रु २,५५५/-
०२	दुर्गी माया गुरुड	कोटेश्वर	९८४१७५८०१७	रु ३,०००/-
०३	मिरा / पुर्ण कु. गुरुड	मैतिदेवी	९८४१७११८४५	रु २,१०५/-
०४	मनिता गुरुड	ज्ञानेश्वर	९८१०४६८९१२	रु १,१०५/-
०५	मनिराज / कुशुम गुरुड	ईमाडोल	९८१३२०८८४३	रु १,५२५/-
०६	तुलराम / टिका गुरुड	ढोलाहिटी	९८४१४७२१५३	रु ५,००५/-
०७	पञ्चमाया गुरुड	बालुवाखानी	९८४०३३९७२८	रु १,०२५/-
०८	जितमान गुरुड	शिवमन्दिर कपन	९८५१०८८५०७	रु १,५१०/-
०९	टिकामाया / चन्द्र गुरुड	मिलनचोक कपन	९८४११४२०९३	रु ६०५/-
१०	सावित्रा / गोपाल गुरुड	बसुन्धारा	९८४९६७१११६	रु २,५५५/-
११	रिता / बिष्णु गुरुड	गोल्फोटार	९८६०३३९४४१	रु १,५५५/-
१२	लक्षिमाया गुरुड	नरायणथान	९८१३६१०६८५	रु ६००/-
१३	टिकाराम / कलुमाया गुरुड	बानेश्वर	९८४३०७८१९४	रु ५,०००/-
१४	अनिता / दिनेश गुरुड	इमाडोल	९८६०४६८५१८	रु १,०१०/-
१५	देविप्रसाद / हरिमाया गुरुड	रानीबारी	९८४२२४०८६९	रु ३,५५५/-
१६	पदम कुमारी गुरुड	काभ्रेस्थली	९८४१६६१६५०	रु २,००० /-
१७	कुविर गुरुड	काभ्रेस्थली	९८४८०६४७१४	रु १,१०० /-
१८	पंखमाया गुरुड	काभ्रेस्थली	९८१३६००७१७२	रु २,५०५/-
१९	अमृत गुरुड	खा.न.पा.	९८५२०५८९१०	रु १,५००/-

२०	धनमाया गुरुड	कोटेश्वर	९८४११३७७०७	रु ५००/-
२१	कला / बिक्रम गुरुड	चांगाथली	९८६१९७६९१९	रु १,१२५/-
२२	सरिता गुरुड	चांगाथली	९८२४३११०९४	रु १,१५५/-
२३	रोमी / ईन्द्र गुरुड	ज्ञानेश्वर	९८६९६३३३७७	रु १,५०५/-
२४	प्रभुराम गुरुड	वानेश्वर	९८४१५४५८८६	रु २,१२०/-
२५	उमेस गुरुड	जोरपाटी	९८४२२१४०३९	रु १,०१०/-
२६	मोतीलाल गुरुड	रानीबन	९८४५७७४४६४	रु २,५००/-
२७	डम्बर / रुकु गुरुड	रानीबन	९८६६०७८८२३	रु २,५००/-
२८	टिकामाया गुरुड	कपन	९८४२२१४४६१	रु १,५५०/-
२९	सुर्य गुरुड	नारायणथान	९८४१७२३५९२	रु १,६०५/-
३०	चन्द्र गुरुड	मोरड	९८४५७१०२२३	रु ५१०/-
३१	बाबुराम / मिरा गुरुड	रानीबारी	९८४१७५०४६४	रु २,०००/-
३२	मनि कुमार गुरुड	माहांकाल	९८१८१८६०१२	रु १,०००/-
३३	सि. आई. नारायण कुमार गुरुड	ज्योतीनगर कपन	९८५७०३४०६४	रु ७,०००/-
३४	पुर्ण कुमार गुरुड	कपन	९८४९३७८५९१	रु ७,०००/-
३५	कृष्ण कुमार गुरुड	कपन	९८४३४८६२६०	रु ७,०००/-
३६	देवेन्द्र घले / दिलमाया गुरुड	जडिबुट्टी	९८४०५१५२०	रु १,१००/-
३७	ननिमाया गुरुड	सुकेधारा		रु १,१००/-
३८	राज कुमार गुरुड	तार्केश्वोर	९८६०१३४११६	रु २,१०५/-
३९	ईन्द्र बहादुर गुरुड	तार्केश्वोर	९८१०७७११९४	रु १,५१५/-
४०	मकर ध्वाज गुरुड	चांगाथली	९८४९२१६६३५	रु ११०५/-
४१	दिल कुमारी गुरुड	हातीवन	९८४१३०६३८०	रु १,११०/-
४२	द्रोवती गुरुड	हातीवन	९८४२४७५६३४	रु २,००५/-
४३	रमेश प्रशाद गुरुड	हातिवन	९८४२२३२३९९	रु १,१००/-
४४	पुर्ण कुमारी गुरुड	तुलोभर्याड	९८४१०२८६६८	रु १,५०५/-
४५	विष्णु घले	ज्योतीनगर	९८६२१३६२०३	रु २,०००/-

४६	युवराज / तारा कु. गुरुड	ज्योतीनगर	९८४९५४१३२४	रु २,०००/-
४७	बेदुमाया गुरुड	कपन	९८१०१८३४९८	रु १,५००/-
४८	कमला गुरुड	हातिवन	९८०८७५०४४२	रु १,०५०/-
४९	कृष्ण कुमारी / गंगाराम गुरुड	रातोपुल	९८०८०८०३००	रु १,५००/-
५०	खगेन्द्र मेधी गुरुड	भक्तपुर	९८४१२४५४९५	रु १,५००/-
५१	महाविर / बिमला गुरुड	नरायणथान	९८५१०८५९६४	रु २,५००/-
५२	टिका माया गुरुड	देविनगर	९८४०१५२१६२	रु २,०००/-
५३	तारा गुरुड	कपन		रु ५०५/-
५४	चक्र (सविन) गुरुड	कपन		रु ५०५/-
५५	लक्षमण गुरुड उपा. तमूहियुल्ला	कपन	९८५१०५१६६०	रु १,५००/-
५६	रेखा ब.गुरुड	हरिसिद्धी	९८६१७२८६२५	रु १,०१०/-
५७	प्रेम / सिता गुरुड	कपन	९८४०३५२६२८	रु १,१००/-
५८	चन्द्र घले	कोटेश्वर	९८६९१३५८८२	रु १,१००/-
५९	डिना गुरुड	कोटेश्वर	९८४३६४७५३८	रु २,००५/-
६०	धर्मराज गुरुड	ईमाडोल	९७४५७०६१८५	रु ५,०००/-
६१	लोक प्रसाद गुरुड	बानेश्वर	९८२८८०९९६९	रु २,५१०/-
६२	हेम गुरुड	बानेश्वर	९८४१७५८०१७	रु ५,०००/-
६३	बाल कुमार गुरुड	सुकेश्वर	९८५१०३४०६४	रु २,५००/-
६४	केदार घले	कपन	९८६६३९७५२	रु १,०००/-
६५	बिर ब. गुरुड	कपन	९८४९०७४२०८	रु १००५/-
६६	बल भद्र गुरुड	बानेश्वर	९८६१९५०६१५	रु २,२००/-
६७	डम्बर (मेधी) गुरुड	कोटेश्वर	९८४२६८४९००	रु २,१००/-
६८	ज्ञानेन्द्र गुरुड	कोटेश्वर	९८४९२३६४३६	रु १,५००/-
६९	रमेश गुरुड	कपन	९८४२३८२२८६	रु २,१००/-
७०	टेक बहादुर गुरुड	सुकेश्वर	९८४९३८४८७१	रु १,१००/-
७१	टिकाराम / देवी गुरुड	लजिम्पाट	९८५१०८६७९१	रु २,०१०/-

७२	मेहरमान / मिना गुरुड	कपन	९८४१९२७४१४	रु २,०५०/-
७३	फुलमाया गुरुड	सुकेधारा	९८२३२२६६७७	रु १,०५०/-
७४	पुर्ण माया गुरुड	कपन	९८१०१८३४९८	रु १,१००/-
७५	कुलराम घले	कपन	९८४३०४८०४१	रु १,००५/-
७६	लेख ब. घले	कपन	९८४१७२९३१३	रु ५०५/-
७७	सम्भना गुरुड	कपन	९८४१९७४३२५	रु १,५२५/-
७८	चित्रकला गुरुड	जाउलाखेल	९८१८१२८४७६	रु १,५२५/-
७९	नरमाया गुरुड	भंगाल कपन	९८४१९८०१६९	रु २,००५/-
८०	हरी प्रसाद गुरुड	बानेश्वर	९८६२४३३६२६	रु ५,००५/-
८१	सुनमाया गुरुड	ज्ञानेश्वर	९८०८०२३२५०	रु ३,५०५/-
८२	इन्दिरा गुरुड	भक्तपुर		रु २,५१५/-
८३	डाकमान गुरुड	बानेश्वर	९८६२२४४४२६	रु १,०१०/-
८४	कमला गुरुड	इमाडोल	९८४२०८३७२९	रु २,०००/-
८५	चक्र गुरुड	इमाडोल	९८१८८९४९७१	रु २,०००/-
८६	सिता गुरुड	हातिवन		रु १,००५/-
८७	गंगा गुरुड	कपन	९८४१९८४५५७	रु १,००५/-
८८	भिम कुमारी गुरुड	कपन	९८४११५२७३८	रु ५००/-
८९	सन्त राई	बालकोट	९८५१०५२१७८	रु १,१००/-
९०	ठगेन्द्र / लिला ब. गुरुड	माच्छेगाउ	९८५१०८९०४१	रु ५,००५/-
९१	कमला गुरुड	कुपनडोल	९८६९६१७६३७	रु २,०००/-
९२	पवित्रा गुरुड	मैतीदेवी	९८१३६८२६०२	रु १,००५ /-
९३	डम्बर सिंह गुरुड	आकासेधारा	९८५१०७३७१२	रु ३,००५/-
९४	भिम घले / हिमला गुरुड	रानीबारी	९८४९४२१९४४	रु १,५००/-
९५	धन ब. गुरुड	बानेश्वर		रु २,०००/-
९६	राम चन्द्र गुरुड	भंगाल	९८४९१६२३६४	रु २,०००/-
९७	बिनोद सुब्बा गुरुड	कपन		रु ५००/-

१८	लिला / सकिला गुरुड	कपन	९८५११६६८५४	रु २,०००/-
१९	भक्त ब. / लोक माया गुरुड	कपन		रु १,१००/-
१००	बच्चु माया गुरुड	ढोलाहिटी ललितपुर	९८४१४६१६३१	रु २,००५/-
१०१	हरिमाया गुरुड	ज्योतीनगर कपन		रु ६००/-
१०२	कविन घले	ज्योतीनगर कपन		रु ५०५/-
१०३	मुनामाया गुरुड	ज्योतीनगर कपन		रु १,०००/-
१०४	मनिता घले गुरुड	ज्योतीनगर कपन		रु ३,०१०/-
१०५	दुर्गा ब. घले	पाथिभरा कपन	९८४१२१६६१५	रु १,०१०/-
१०६	नरेन्द्र कुमार गुरुड	ज्योतीनगर कपन	९८४३२०७४३६	रु ३,१००/-
१०७	विवेक गुरुड	किर्तिपुर		रु १,१५०/-
१०८	शिला कुमारी गुरुड	जोरपाटी	९८१३७८०५७०	रु २,०००/-
१०९	राम ब. / जयसिता गुरुड	नखिपोट	९८५१०५७१७१	रु ५,०००/-
११०	प्रविन (मचिन) गुरुड	कपन	९८४१९३६४५६	रु १,१००/-
१११	अविनास चन्द्र / राधिका गुरुड	सामाखुसी	९८५१०२१३८२	रु ३,१००/-
११२	राजन गुरुड	बसुन्धारा	९८४९८५४०९६	रु १,१००/-
११३	संजिब / जगमाया गुरुड	चांगाथली	९८४११९४१५६	रु २०००/-
			जम्मा	२,२१,०५५

धन्यवाद ।।।

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति काठमाडौंको २०७८ / २०७९ को आन्तरिक आर्थिक आय विवरण ।

क्र. स.	मिति	विवरण	आय रकम रुपैया	कैफियत
०१	२०७८/०४/०९	साधारण सभा सहयोग	१२,०००/-	
०२	२०७८/२०७९	आजिबन सदस्य सुल्क	१,३०,०००/-	
०३	२०७८	देउसी भैलो मार्फत	२,१९,२८६/-	
०४	२०७८	तमू ल्होछार छैटौ स्थान प्राप्त	२,५००/-	
०५	२०७८/१२/२८	२०७९ को भित्तेपात्रो प्रकाशन सहयोग	२३,०००/-	
०६	२०७८/२०७९	अरुण सुसेली प्रकाशन सहयोग	१,०६,०००/-	
०७	२०७८/२०७९	कल्याण उपकारमा बचत	७,५३,४८३/-	
०८	२०७८/२०७९	एभरेस्ट बैकमा बचत	३,९४,५४६/-	
०९	२०७८/२०७९	सानिमा बैकमा बचत	१,००,५६४ /-	
१०	२०७८/२०७९	आमा समुह बचत	३,०७,९७५/-	

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति काठमाडौंको २०७८ / २०७९ को आन्तरिक अर्थिक व्यय विवरण ।

क्र. स.	मिति	विवरण	व्यय रकम रुपैया	कैफियत
०१	२०७८/०४/०९	साधारण सभा	२४,६६०/-	
०२	२०७८/०४/११	संस्थाको कार्यालयमा फर्निचर व्यवस्थापन	१,१२,७४०/-	
०३	२०७८/२०७९	तमू ट्युल छोँज धी अधिवेशन सहयोग साथै सहभागिता	२१,०००/-	
०४	२०७८	तमू ल्होछार सहयोग साथै थप खर्चहरू	१२,४३०/-	
०५	२०७८/२०७९	सुबास, प्रकास, बोधराज गुरुङ (बिरामी खर्च)	१५,०००/-	
०६	२०७८/२०७९	गणेश गुरुङ एकल साँभ सहयोग	५,०००/-	
०७	२०७८/२०७९	रक्तदान कार्यक्रम	२,८७५/-	
०८	२०७८/०८/१८	बनभोज तथा अग्रजहरूलाई सम्मानित खर्च	६९,८५०/-	
०९	२०७८/२०७९	संस्थाको कम्प्युटर, प्रिन्ट मर्मत	८,७००/-	
१०	२०७८	अडिट	५,०००/-	
११		विभिन्न समयको बैठक चिया पान	३,३९५/-	
१२		शिवपुरी हाईक	३,८००/-	
१३	२०७८/२०७९	समवेदना पत्र फ्रेमिड	१३,१५५ /-	
१४		आषिस घलेको शिक्षामा सहयोग	३२,८९२/-	
१५	२०७९	भित्तेपात्रो प्रकाशन	१९,००० /-	
१६	२०७८	अरुण सुसेली प्रकाशन	६१,५००/-	
१७	२०७८	देउसीभैलो कार्यक्रम	३५,६०५/-	

शुभकामना

गुरुङहरूको महान् चाड तमू ल्होछार हि ल्हो
(बिरालो वर्ग) २०७५ सालको अवसरमा देशविदेशमा
रहनुभएका सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा सुख,
शान्ति र समृद्धिका लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

पूर्व अध्यक्ष

टिकाराम गुरुङ

पूर्व अध्यक्ष

रंगलाल गुरुङ

पूर्व अध्यक्ष

टिकाराम गुरुङ

पूर्व अध्यक्ष

ताराकुमारी गुरुङ
स्वतं

पूर्व अध्यक्ष

रश्मी गुरुङ

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं

महासचिवको प्रतिवेदन

■ प्रभुराम गुरुड
महासचिव

आदरणीय सदस्यहरू

यहाँ संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौंले आ.व. २०७८/०७९ मा सञ्चालन तथा सम्पन्न गरेका वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन छोटकरीमा प्रस्तुत गरेको छु।

१. समितिले आ.व. २०७८/०७९ मा संस्थाको वार्षिक पात्रोमा उल्लेख गरिएका निम्न कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिएको छ।

- संस्था नविकरण
- स्वास्थ्य शिविर (रक्तदान कार्यक्रम)
- देउसी-भैलो कार्यक्रम
- वनभोज कार्यक्रम
- ल्होछारमा सहभागिता
- अरुण सुसेली एवं भित्ते पात्रो प्रकाशन
- बिरामी भेटघाट कार्यक्रम
- युवाद्वारा सरसफाई एवं हाइकिङ कार्यक्रम
- सुखदुःखमा आर्थिक तथा भौतिक सहयोग
- प्रशिक्षण एवं अभिमुखीकरण

उल्लिखित कार्यक्रमहरू संस्थाको सम्बन्धित उप-समितिका संयोजकहरूको अगुवाई तथा सबै सदस्यको सहयोगमा सम्पन्न गरिएका छन्।

२. छाता संगठन तमू ट्युल छाँज धीं गुरुड राष्ट्रिय परिषद्को वार्षिक नियमित एवं आकस्मिक कार्यक्रमहरूमा परिपत्र भएअनुसार संस्थाले आर्थिक तथा भौतिक सहयोग र सहभागिता जनाउँदै आएको छ।

३. काठमाडौं उपत्यका गुम्बा भवन निर्माणका लागि गुम्बा कार्यसमिति एवं आर्थिक संयोजकसँग समन्वय गरी गुम्बा निर्माण सम्पन्न गर्न आर्थिक सहयोगसहित महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरिएको छ।

४. तमू ट्युल छाँज धीं गुरुड राष्ट्रिय परिषद्को चितवन महाधिवेशनमा अध्यक्ष र तीन जना सदस्यले सहभागिता जनाएको जानकारी गराउन चाहन्छु।

५. अन्तर्राष्ट्रिय तमू सम्मेलन भारत, सिक्किमको देन्ताममा समाजका उपाध्यक्ष दुर्गीमाया गुरुडको नेतृत्वमा पाँच सदस्यीय टोलीले सहभागिता जनाएको जानकारी गराउन चाहन्छु।

भावी कार्ययोजना :

१. संस्थाको नियमित एवं भित्तेपात्रोमा उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरूलाई संयोजकहरू, आमा समूह, युवा समितिको सहयोग र सल्लाहकारज्यूहरूको सुझाव अनुरूप निरन्तरता दिइने छ।

२. धर्म, संस्कार, संस्कृतिका विषयमा प्रशिक्षणसहित अन्य जिल्लाका तमू समाज, आमा समूहसँग समन्वय, अन्तरक्रिया गरी यस वर्ष आमा समूहको नेतृत्वमा तीन दिने भ्रमण कार्यक्रम गरिने छ।

३. संस्थाको अगुवाईमा काठमाडौं उपत्यका गुम्बा तमू सेवा समितिको भवन निर्माण सम्पन्न गरिएकाले अब अझ फराकिलो जग्गा खोजेर खरिद गर्ने योजनाअनुसार सिङ मनिंका रूपमा राखिएको मौज्जात रकममा विभिन्न सहयोगीदाताबाट बढाउँदै लैजाने अपेक्षा गरिएको छ।

४. तमू ह्युल छौंज धीं जिल्ला परिषद् संखुवासभा एवं तमू ह्युल छौंज धीं गुरुड राष्ट्रिय परिषद् केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौंसँग समन्वय गरी तमूहरूको जन्म, मृत्यु, संस्कार एवं धर्मबारे बृहत अन्तरक्रिया कार्यक्रम गरिने लक्ष्य लिइएको छ।

अन्त्यमा संस्थाप्रतिमायागरेर विभिन्न अवस्थामा भिन्न-भिन्न तरिकाबाट सहयोग गर्नुहुने आर्थिक सहयोगीदाताज्यूहरू,

विज्ञापन दाताज्यूहरू, बुद्धिजीवीज्यूहरू, संस्थाको आमा-बुबा, दाजु-भाइ, दिदी-बहिनीहरू, संस्थाका पूर्वपदाधिकारीज्यूहरू, सल्लाहकारज्यूहरू, आमा तथा युवा पदाधिकारीज्यूहरूमा तमूहरूको महान चाड तमू ल्होछार (बिरालो वर्ग) साथै सन् २०२३ सालको पावन अवसरमा स्वदेश तथा विदेशमा रहनुभएका तमूहरूमा सुख, शान्ति र समृद्धिको हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

संखुवासभा तमू समाज सेवा समिति, काठमाडौं आजीवन सदस्यहरू

बालकुमार गुरुड
सितामाया गुरुड

गणेशकुमार गुरुड
खड्गकुमारी गुरुड

रामबहादुर गुरुड
जयसिता गुरुड

चन्द्र बहादुर गुरुड
दुर्गीमाया गुरुड

लिला बहादुर गुरुड
सिलु गुरुड

कर्न माया गुरुड

केशरबहादुर गुरुड
सावित्रा गुरुड

राम गुरुड
सुनिता गुरुड

बाबुराम गुरुड
मिरा गुरुड

रन्जित गुरुड
बेदुमाया गुरुड

सुरेन्द्र गुरुड
जानुका गुरुड

चन्द्रबहादुर गुरुड
गौरीमाया गुरुड

रामचन्द्र गुरुड
मिश्रा गुरुड

राजकुमार गुरुड
कमलादेवी गुरुड

धर्मराज गुरुड
इन्द्रकुमारी गुरुड

तुलराम गुरुड
टीकामाया गुरुड

संखुवासभा तमू समाज सेवा समितिको आजीवन सदस्यता वितरण
कार्यलाई निरन्तरता रहेको हुनाले इच्छुक महानुभावहरूले चाँडै सम्पर्क
गर्न सक्नुहुनेछ । धन्यवाद !